

Jaarverslag 2018

Stichting Pensioenfonds Fluor
Nederland

Inhoudsopgave

Jaarverslag	5
1. Kerncijfers	7
2. Bestuursverslag	9
3. Rapportage van Visitatiecommissie en het Verantwoordingsorgaan	39
Jaarrekening	45
4. Balans per 31 december 2018	46
5. Staat van baten en lasten over 2018	49
6. Kasstroomoverzicht over 2018	51
7. Toelichting behorende tot de jaarrekening 2018	53
8. Toelichting op de balans	57
9. Toelichting op de staat van baten en lasten	71
10. Gebeurtenissen na balansdatum	79
Overige gegevens	81
Statutaire bepaling inzake bestemming saldo van baten en lasten	83
Actuariële verklaring	85
Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	87
Lijst met afkortingen	95

Jaarverslag

1. Kerncijfers

	2018	2017	2016	2015	2014
Deelnemers (aantallen)					
Actieven	591	648	682	711	744
Arbeidsongeschikten	12	11	12	14	14
Subtotaal	603	659	694	725	758
Gewezen deelnemers	715	694	686	684	685
Gepensioneerden	621	598	590	574	556
Totaal aantal deelnemers	1.939	1.951	1.970	1.983	1.999
Bedragen (in € 1.000)					
Beleggingen voor risico pensioenfonds					
- Vastgoedbeleggingen	32.762	34.245	33.857	33.397	31.399
- Aandelen	100.637	125.976	116.478	103.522	100.019
- Vastrentende waarden	338.521	317.736	321.658	292.975	314.771
- Overige beleggingen (inclusief beleggingsvorderingen)	28.691	33.313	26.579	23.731	32.428
- Totaal beleggingen	500.611	511.270	498.572	453.625	478.617
Stichtingskapitaal en reserves	41.387	65.310	39.144	31.283	70.361
Technische voorzieningen	462.710	448.123	459.866	422.309	397.424
Actuele dekkingsgraad	108,9	114,1	108,1	107,1	117,7
Beleidsdekkingsgraad (%)	113,7	111,1	105,9	111,5	118,5
Marktrente RTS (%)	1,4	1,5	1,3	1,7	1,9
Indexatie ingegane pensioenen (%)	-	-	-	0,6	1,7
Premiebijdragen					
- Feitelijke premie	12.602	13.329	12.832	11.782	12.468
- Kostendekkende premie o.b.v. RTS	15.735	14.617	14.978	15.296	14.353
- Gedempte premie	10.117	9.080	9.954	9.992	12.066
Pensioenuitkeringen	13.169	12.589	12.683	11.377	11.206
Backservice koopsom	4.100	3.473	2.833	4.509	5.079
Pensioenuitvoeringskosten	859	1.091	432	357	485
Kosten pensioenbeheer per deelnemer (in hele euro's) ¹	702	868	674	275	369
Beleggingsresultaten voor risico pensioenfonds					
Beleggingsrendement (%)	(7.368)	16.525	46.232	(13.428)	84.111
	(1,49)	3,34	9,99	(2,98)	21,60
Franchise (in hele euro's)	18.690	18.430	18.370	17.930	17.750

¹ De kosten pensioenbeheer per deelnemer is gedefinieerd als de pensioenuitvoeringskosten / (aantal actieven + arbeidsongeschikten + gepensioneerden). Vanaf 2016 zijn naast de pensioenuitvoeringskosten voor rekening van het fonds ook de kosten voor rekening van de werkgever meegenomen. Deze kosten bestaan uit de tijdsbesteding door de bestuursleden en de administrateur van het fonds en externe advies- en uitvoeringskosten. De kosten zijn volledig gecompenseerd door de hogere premiebijdragen.

2. Bestuursverslag

Alle bedragen in dit verslag luiden in hele euro's, tenzij anders aangegeven.

2.1. Algemeen

2.1.1. Werkingssfeer van het Fonds

Stichting Pensioenfonds Fluor Nederland (Het Fonds) is de uitvoerder van de eindloonregeling van Fluor B.V., Fluor Consultants B.V. en Fluor Infrastructure B.V.

Het Fonds is opgericht in 1976, statutair gevestigd te Haarlem en kantoorhoudende te Taurusavenue 155, 2132 LS Hoofddorp. Het Fonds staat ingeschreven in het handelsregister van de Kamer van Koophandel onder nummer 41222106.

Het Fonds heeft ten doel het uitkeren of het doen uitkeren van pensioenen en/of toeslagen op pensioenen aan deelnemers, gepensioneerden, gewezen deelnemers en hun nabestaanden en ex-echtgenoten in de gevallen en onder de voorwaarden, zoals nader geregeld in het pensioenreglement.

Voor een beschrijving van de door het Fonds uitgevoerde pensioenregeling in verslagjaar 2018 wordt verwezen naar het Fondsreglement van de Stichting. Dit reglement staat op de website van het Fonds (<http://pension.fluor.nl>).

Voor het verslagjaar 2018 zijn de statuten d.d. 1 juli 2014 van toepassing. De statuten zijn te vinden op de website van het Fonds (<http://pension.fluor.nl>).

2.1.2. Missie en Visie van het Fonds

Missie

Het bestuur van het Fonds heeft als missie om aan alle actieve, gewezen en gepensioneerde deelnemers een pensioen uit te keren zoals is vastgelegd in de statuten en pensioenreglementen van het Fonds.

Het bestuur zet zich in om op een evenwichtige wijze de belangen af te wegen van alle belanghebbenden die betrokken zijn bij de Fluor pensioenregeling en dit ten uitvoer te brengen met gedetailleerde kennis en expertise, op een betrouwbare wijze, tegen redelijke kosten, met het oog gericht op de toekomst en in goed overleg met alle belanghebbenden.

Visie

Door het sluiten van het Fonds voor nieuwe deelnemers per 1 januari 2014, en de plannen van de werkgever om op termijn de eindloon regeling te sluiten, is de visie van het bestuur hierop aangepast. Binnen de wettelijke kaders streeft het bestuur naar het zoveel mogelijk handhaven van de huidige pensioenrechten waarbij de volgende beleidsuitgangspunten gelden:

- De pensioenadministratie, het vermogensbeheer en de herverzekering blijven, zolang als noodzakelijk is, uitbestede activiteiten waarbij de eisen over de uitvoeringskwaliteit en procesbeheersing vastgelegd zijn in de contracten.
- Bij het vermogensbeheer wordt het beleggingsmandaat en het risicomanagement regelmatig aangepast aan het "krimpen" van het Fonds.
- Bij de pensioenadministratie zal op de uitvoerbaarheid, de betrouwbaarheid en de kosten worden gefocust, wat mogelijk leidt tot een vereenvoudiging van de pensioenregeling en tot een regelmatig controle van de uitvoerder.
- Ter ondersteuning van het bestuursbeleid worden externe deskundigen ingeschakeld, waarbij het bestuur eindverantwoordelijk blijft.
- Bij een eventuele waardeoverdracht van het vermogen en de verplichtingen van het Fonds aan een verzekeraar is het bestuursbeleid erop gericht om hierbij een redelijke vaste indexatie te verkrijgen.
- De communicatie van het Fonds met deelnemers en gepensioneerden voldoet aan de wettelijke vereisten.
- Voor het functioneren van het bestuur vormt de Code Pensioenfonds de basis.

2.1.3. Administratie organisatie

Mutaties in het bestuur

De heer B.A. de Hoog is per 1 mei 2018 uit dienst getreden bij Fluor B.V. waardoor zijn functie als werkgeversvertegenwoordiger binnen het Bestuur vacant werd. De heer R.H. Slop, oud bestuurslid van het Fonds, is bereid gevonden de plaats van de heer de Hoog in te nemen. Het Fonds ontving op 3 september 2018 een goedkeuring vanuit DNB aangaande de benoeming van de heer Slop als bestuurslid namens de werkgever.

Op het rooster van aftreden, na goedkeuring van het jaarverslag 2017, stonden de heer R. van Lohuizen (werknemersvertegenwoordiger) en de heer F.J. van Heijningen (vertegenwoordiger namens de gepensioneerden). De heer Van Lohuizen is door de ondernemingsraad voorgedragen voor een nieuwe bestuursperiode van 3 jaar. Herbenoeming door het bestuur heeft plaatsgevonden. De mogelijkheid tot herbenoeming van de heer Van Heijningen is kenbaar gemaakt aan de gepensioneerden deelnemers. Daar er zich geen nieuwe kandidaten meldden is de heer Van Heijningen door het bestuur herbenoemd voor een nieuwe bestuursperiode van 3 jaar.

DNB heeft voor de heer Van Heijningen aangegeven geen bezwaar te zien in zijn herbenoeming.

Dit gold ook voor de herbenoeming van de heer Van Lohuizen. DNB constateerde dat de heer Van Lohuizen voorzitter is van de beleggingscommissie en in deze hoedanigheid nog niet was getoetst. Toetsing vond plaats in november 2018 waarna er in december 2018 een goedkeuring volgde vanuit de toezichthouder.

Samenstelling van het bestuur

De samenstelling van het bestuur aan het eind van het jaar 2018 is als volgt:

Door de ondernemingsraad voorgedragen uit de actieve deelnemers:

R. van Lohuizen secretaris en voorzitter beleggingscommissie
P. Mali bestuurslid en plv. secretaris
P. Pluimers bestuurslid

Door de directie van Fluor voorgedragen:

A. Touw voorzitter
M. Blom vicevoorzitter
R.H. Slop bestuurslid
G. van der Schaaf bestuurslid

Vertegenwoordiger namens de gepensioneerden

F.J. van Heijningen bestuurslid

Diversiteit

Een goede afspiegeling van het deelnemersbestand in de fondsorganen draagt bij aan het verkrijgen van draagvlak voor de bestuursbesluiten. Diversiteit kan een positief effect hebben op het proces van de besluitvorming. Het bevorderen van de diversiteit binnen de geledingen van het pensioenfonds ligt primair bij de voordragende partijen. Het pensioenfondsbestuur kan faciliterend optreden.

Samenhangend met de gespreken in 2018 met de werkgever over de buy-out, is de diversiteitsnorm door het pensioenfonds min of meer losgelaten. Het pensioenfonds is er in die omstandigheden bij gebaat dat de bestuurders en de leden van het verantwoordingsorgaan zoveel mogelijk in functie blijven, totdat de liquidatie is afgerond.

Binnen het pensioenfondsbestuur is per 31 december 2018 de volgende indeling van toepassing:

Leeftijd			18-34	35-44	45-54	55-64	65+
Geslacht	Man	Vrouw					
Bestuur	8	0				6	2

Rooster van aftreden

Na goedkeuring van het jaarverslag over het verslagjaar 2018:

2018: P. Mali, G. van der Schaaf

2019: P. Pluimers, A. Touw, M. Blom

2020: F.J. van Heijningen, R. van Lohuizen, R.H. Slop

Bestuursbureau

De administratie van het Fonds wordt verzorgd door de heer J. Vledder. Vanaf februari 2019 is het bestuursbureau versterkt met de heer G. Bierlaagh, hij ondersteunt het bestuur.

Accountant

KPMG Accountants N.V. is belast met de controle van de jaarrekening van het Fonds. Er wordt door de accountant jaarlijks een accountantsrapport opgesteld. Daarnaast is de accountant belast met het aftekenen van de, aan het jaarverslag gerelateerde, verslagstaten die voor 1 juli bij DNB moeten worden ingediend.

Actuaris

Milliman te Amsterdam is belast met het opstellen van de actuariële verklaring.

Zowel de adviserende als de certificerende actuaris stellen jaarlijks een actuariële rapport samen. Gelet op het feit dat zowel de adviserend als certificerend actuaris werkzaam zijn voor Milliman is er tussen beiden een verklaring opgesteld waarin wordt aangegeven dat men volledig onafhankelijk de werkzaamheden verricht. De certificerende actuaris tekent de DNB-verslagstaten af.

Adviseurs

Milliman, Triple A en Sprenkels en Verschuren zijn belast met de technische-, beleids- en marktondersteuning. Daarnaast verzorgen Loyens en Loeff en Kienhuishoving advocaten voor eventuele juridische ondersteuning.

Ortec B.V. is belast met de asset liability management study (ALM), de haalbaarheidstoets, het herstelplan en diverse berekeningen m.b.t. DNB-rapportages.

Gelet op de vele rapportages en werkzaamheden t.b.v. DNB, de AFM en het Fonds is besloten meerdere partijen te betrekken bij de uitvoering van deze rapportages.

Verantwoordingsorgaan

Het Fonds heeft een verantwoordingsorgaan. Verderop in dit jaarverslag vindt u het verslag van het Verantwoordingsorgaan.

Visitatiecommissie

VC-Holland fungeert als externe visitatiecommissie.

Compliance Officer

De heer C.A.A.M. de Wit is de compliance officer van het Fonds.

Pensioenfederatie Kring E & J

Het Fonds is aangesloten bij Kring E & J van de Pensioenfederatie. De Kring vergadert 4x per jaar en behandelt allerhande pensioenonderwerpen. De voorzitter van het Fonds neemt deel aan het kringoverleg.

2.2. Gang van zaken in 2018

2.2.1. Werkzaamheden bestuur

Het jaar 2018 was een enerverend pensioenjaar met zeer veel pensioenactiviteiten.

De belangrijkste pensioendossiers van 2018 waren:

- toekomst van het pensioenfonds
- jaarwerkactiviteiten m.b.t. jaarverslag 2017
- indienen van de haalbaarheidstoets 2018
- indienen van het herstelplan 2018
- beleidsdekkingsgraad en het reservetekort
- vernieuwing pensioenstelsel en uitwerking hiervan
- aanpassing van de interne organisatie n.a.v. IORP II

Daarnaast heeft het bestuur zich in 2018 o.m. bezig gehouden met onderstaande zaken:

- aanpassing van de Actuariële Bedrijfstechnische Nota
- jaarlijkse visitatie door VC Holland
- update van de fonds specifieke gedragscode
- update van het risicomanagementplan
- communicatie en update van de pensioenwebsite
- beleggingen d.m.v. diverse beleggingscommissievergaderingen
- UPO 2018
- zelfevaluatie
- het opheffen van de AIP regeling
- implementatie rapportering via XBRL-format (nieuw rapportagesysteem DNB).

In 2018 waren een achttal werkcommissies actief, die diverse beleidszaken en probleemstellingen hebben geanalyseerd.

De voorzitters van deze werkcommissies, beschrijven in dit jaarverslag, de werkzaamheden van hun werkcommissie en gaan in op de status van de nog openstaande actiepunten. Bij haar werkzaamheden werd het bestuur en de werkcommissies, waar nodig, bijgestaan door een externe adviseur.

Het bestuur heeft in 2018 geen geschillen en / of klachten in behandeling hoeven nemen.

2.2.2. Juridische stukken

In 2018 is er gewerkt aan een up-date van de Actuariële Bedrijfstechnische Nota (ABTN). De ABTN fungeert als bedrijfsplan voor het Fonds. Zie voor de wijzigingen paragraaf 2.4.8.

De wijzigingen van de ABTN zijn kenbaar gemaakt aan het verantwoordingsorgaan (VO). Zij kwamen vervolgens met een aantal vragen, die door het dagelijks bestuur zijn beantwoord.

De ABTN revisie 13 is eind december gerapporteerd aan DNB en op de website van het Fonds geplaatst.

2.2.3. De Nederlandsche Bank (DNB) en Autoriteit Financiële Markten (AFM)

In het jaar 2018 is er vanuit DNB en AFM toezicht uitgevoerd op het Fonds. Begin 2018 werd de beveiliging m.b.t. rapportagesysteem E-line aangescherpt.

DNB heeft aangekondigd dat m.i.v. 2019 rapportages via het Digitaal Loket Rapportages (DLR) moet gaan plaatsvinden. Rapportage moet dat jaar geschieden in XBRL-format.

Maandelijks moet het Fonds een (beleids)dekkingsgraadrapportage indienen, per kwartaal de FTK-rapportage waarbij beleggingen en verplichtingen moet worden gerapporteerd. In april volgt de rapportage m.b.t. de premies, de rapportage m.b.t. de reglementen en de herstelplanrapportage. De haalbaarheidstoets 2018 is in oktober 2018 ingediend bij DNB. Aan het eind van het jaar is de meest recente versie van de ABTN bij DNB ingediend.

De beleggingsrapportages worden beoordeeld, waarbij gebruik werd gemaakt van een Look-Through model. De input voor FTK-rapportages wordt aangeleverd door Aegon Asset Management (AEAM) en aangevuld met een solvabiliteitstoets vanuit Milliman. Vanuit DNB kwamen in 2018 een aantal vragen n.a.v. deze rapportages. De vragen werden beantwoord en er volgde een herrapportage. Alle rapportages aan DNB zijn tijdig uitgevoerd door de administrateur van het Fonds.

Eind juni 2018 zijn de verslagstaten ingediend bij DNB. Dit betreft de financiële jaarrapportage van het Fonds aangevuld met het jaarverslag 2017 en de actuariële- en accountantsverklaring. Het Fonds ontving vanuit de toezichthouder geen aanvullende vragen op de verslagstaten 2017. Het jaarverslag 2017 werd tijdig gedeponereerd bij de Kamer van Koophandel te Amsterdam.

2.2.4. Verstrekking van Uniform Pensioenoverzicht (UPO)

Het Fonds heeft aan alle actieve deelnemers aan de pensioenregeling een Uniform Pensioenoverzicht (UPO) verstrekt. Alle actieve deelnemers ontvingen in september 2018 een e-mail waarin stond vermeld dan hun UPO 2018 op Mijnaegon.nl is geplaatst. De UPO geeft inzicht in alle opgebouwde ouderdomspensioenrechten en het partnerpensioen en tevens staat het zgn. uitzichtpensioen vermeld. De stand is ultimo 2017. Dit was de eerste UPO na de conversie van de pensioenrechten, die plaatsvond in het jaar 2017. Na controle van de UPO kwamen een aantal deelnemers met vragen bij de pensioenadministrateur. Deze vragen werden afdoende beantwoord.

De premievrije polishouders (de zgn. slapers) ontvangen 1x per 5 jaar een pensioenoverzicht. In het jaar 2022 worden opnieuw pensioenoverzichten verstrekt. De gepensioneerden ontvangen jaarlijks een overzicht van het pensioen dat aan hen wordt uitgekeerd.

2.2.5. Van de administratie

In 2018 organiseerde de administrateur de vergaderingen met zowel het bestuur als met het verantwoordingsorgaan. Hij stelde de agenda op, werkte de actie- en besluitenlijst uit en informeerde het bestuur m.b.t. actuele pensioenzaken. Daarnaast overlegde hij tweewekelijks met de relatiebeheerder van de pensioenuitvoerder (Aegon). Bij dit overleg worden eventuele administratieve hiaten en actiepunten besproken.

Wat betreft de controle op de administratie informeert de administrateur het bestuur in zaken aangaande:

- actualiteiten op pensioengebied en wetswijzigingen
- rapportageverplichtingen aan DNB en AFM
- de mutatieverwerking
- terugkoppeling m.b.t. overleg en controle-activiteiten uitgevoerd door actuaris en accountant
- informatie vanuit Aegon
- het vermogensbeheer
- de website van het Fonds en Mijnaegon.nl
- administratieve hiaten
- opleidingen en seminars waarbij de administrateur de aanmeldingen verzorgt
- het jaarverslag

- externe visitatiecommissie
- vragen vanuit deelnemers
- vragen vanuit het verantwoordingsorgaan

In 2018 vond er in de maanden maart en oktober overleg plaats tussen Aegon en het Fonds. Bij dit overleg werd ingegaan op de toekomst van het Fonds, werden actuele zaken besproken, werd ingegaan op de interactieve actielijst die tweewekelijks door de administrateur en relatiebeheerder van Aegon wordt besproken. Met de financiële administratie van Aegon wordt jaarlijks een jaarwerkplanning opgesteld waarin wordt aangegeven wie wat aanlevert voor het jaarverslag en voor welke datum dit moet gebeuren. Deze planning wordt tevens gedeeld met Milliman (actuaris) en KPMG (accountant).

Belangrijkste administratieve zaken die in 2018 zijn uitgevoerd zijn:

- evaluatie conversieproces
- het op orde brengen van de organisatie en besturing van het Fonds
- het opstellen van een meerjarenplan
- uitwerking implementatie AVG

Aegon is belast met de deelnemersadministratie en is hierbij het eerste aanspreekpunt voor de deelnemer en hierbij ook de eerst verantwoordelijke.

Iedere deelnemer kan, bij vragen, contact opnemen met het Pensioen Advies Center (PAC) telefoon: 070-3444 9999. Het PAC is het eerstelijns aanspreekpunt. Als de deelnemer meer individuele informatie wil kan hij/zij contact opnemen met de administrateur van het Fonds.

2.3. Van de bestuurstafel

2.3.1. Dossier toekomst pensioenfonds

Het door Fluor genomen besluit om vanaf 1 januari 2014 geen nieuwe deelnemers meer toe te laten tot de door het Fonds uitgevoerde pensioenregeling houdt in dat het Fonds veroudert en krimpt. Dit heeft invloed op de beleggingen en verhoogt de uitvoeringskosten per deelnemer. In het verlengde van die ontwikkeling hebben de werkgever(s) meerdere malen te kennen gegeven de pensioenregeling op niet al te lange termijn te willen 'sluiten' en de opgebouwde pensioenaanspraken en -rechten bij een ander pensioenfonds of verzekeraar te willen onderbrengen.

Er is een werkgroep gevormd van vertegenwoordigers van werkgever, ondernemingsraad en Fonds om de mogelijkheden hiervoor te onderzoeken. Deze werkgroep is ook in 2018 doorgedaan met haar activiteiten. De werkgroep bestaat uit 3 werkgeversvertegenwoordigers, de pensioencommissie van de OR en het dagelijks bestuur van het pensioenfonds. Alle partijen hebben in het proces hun eigen adviseur. Voor het pensioenfonds is dat Triple A.

In juni 2018 is het onderhandelingsproces over de sluiting van het Fonds door de werkgever stopgezet. Er was een verschil van inzicht over de vergoeding voor mogelijke verlaging van het zogenoemde uitzichtpensioen voor deelnemers. Ook was er geen overeenstemming over de indexatie voor slapers en gepensioneerden. De financiële situatie van Fluor was in 2018 zodanig dat het geen goed moment was om de pensioenregeling te 'sluiten'. De werkgever heeft aangegeven dat de verdere gesprekken over de 'sluiting' van de pensioenregeling worden uitgesteld met minimaal een jaar. De werkgever houdt vooralsnog wel vast aan de intentie tot 'sluiting' van de pensioenregeling.

Totdat er overeenstemming is bereikt, blijft alles bij het oude, het Fonds blijft de huidige eindloon pensioenregeling uitvoeren, in overeenstemming met het geldende reglement. Er blijft dus sprake van een gesloten pensioenregeling waarbij het Fonds gehouden is aan de uitgebreide rapportageverplichtingen en verslaglegging, zoals DNB dit heeft geformuleerd.

2.3.2. Realisatie gestelde doelen in 2018

Elders in dit bestuursverslag heeft het bestuur haar missie en visie verwoord. Daaruit vloeit voort dat het pensioenfonds primair de nominale pensioenaanspraken en -rechten wil veiligstellen. Veiligstellen wil in deze zeggan dat de pensioenen niet worden verlaagd vanwege een slechte financiële positie van het

pensioenfonds. Eind 2017 was de financiële positie dermate goed (zie elders in dit bestuursverslag) dat het verlagen van de pensioenen niet aan de orde is. De financiële positie was anderzijds weer niet zo goed dat de pensioenen in 2018 konden worden verhoogd. Het pensioenfonds kon dus niet overgaan tot het aanpassen van de pensioenen met de prijsinflatie, een secundaire doelstelling van het pensioenfonds.

Bij aanvang van het kalenderjaar ging het bestuur uit van een buy-out, de overdracht van de pensioenen naar een verzekeraar. Daarover was het bestuur in gesprek met de werkgever. In het tweede kwartaal heeft de werkgever de gesprekken daarover beëindigd en opgeschort voor tenminste twaalf maanden.

In reactie op het niet doorgaan van de buy-out heeft het bestuur in de zomer van 2018 een meerjarenplan 2018-2020 opgesteld.

De belangrijkste thema's zijn: Governance, Aantoonbaarheid, IT/AVG en Operationele zaken.

- Binnen Governance stond de implementatie van de IORP II-richtlijn centraal. Het bestuur heeft eind 2018 besluiten genomen over de hoofdlijnen van de inrichting van de zogenoemde sleutelfuncties. Tweede aspect binnen dit thema was het versterken van het bestuursbureau. Eind 2018, doorlopend begin 2019, is besloten een directeur bestuursbureau aan te stellen. Hij is in februari 2019 in dienst getreden.
- Aantoonbaarheid ziet onder meer op het updaten en up-to-date houden van fondsdocumenten, zorgdragen voor een meer zorgvuldige vastlegging van de besluitvorming (evenwichtigheid van de belangenafweging) en het implementeren van nieuwe wetgeving. De nieuwe directeur moet daaraan een belangrijke bijdrage leveren. Aantoonbaarheid ziet overigens ook op 'doen wat je zegt': het vastleggen van normen en aantonen dat de normen worden nageleefd.
- Het bestuur heeft in 2018 een aanvang gemaakt met het formuleren van het IT-beleid. Dat ziet enerzijds op de aan Aegon uitbestede werkzaamheden en anderzijds op de kantoorautomatisering. Centraal aspect binnen dit thema is de bescherming van de zogenoemde persoonsgegevens, de gegevens van de deelnemers die het pensioenfonds verzamelt en verwerkt met het oog op de goede uitvoering van de pensioenregelingen. Deze activiteit loopt door in 2019.
- Bij Operationele zaken gaat het onder meer om het sluiten van de A.I.P.-regeling. Het bestuur heeft in dat verband de eerste voorlopige besluiten in 2018 genomen. In 2019 moet de uitvoering van die regeling definitief worden beëindigd. Andere operationele zaken waren zelfevaluatie (afgerond in november 2018), opvolging van de aanbevelingen audits (ingepland), aansturen en monitoren Aegon (ingepland) en het laten uitvoeren van een ALM studie (uitgevoerd in december 2018).

2.4. Werkcommissies / Stand van zaken

Hierna beschrijven de voorzitters van de werkcommissies de werkzaamheden van hun commissie en gaan in op de status van de eventueel nog openstaande actiepunten.

2.4.1. Verslag commissie ALM

De commissie is samengesteld uit de volgende personen:

R. van Lohuizen (voorzitter), M. Blom, P. Pluimers, A. Touw en J. Vledder.

Gedurende 2018 is de heer B. de Hoog afgetreden als bestuurslid. De heer Van Lohuizen vervangt de heer De Hoog als voorzitter voor de rest van het jaar 2018.

In een ALM studie worden de verplichtingen, vermogensontwikkeling en de ontwikkeling van het deelnemersbestand in kaart gebracht via een simulatiemodel. In de studie worden gevoeligheidsanalyses toegepast gebaseerd op de correlaties tussen de diverse onderdelen. Hierbij worden afhankelijk van de situatie van het fonds meer detail gevraagd op specifieke onderwerpen.

Een goed voorbeeld is hierbij de verwachte ontwikkeling van de marktrente, die zowel invloed heeft op de waardering van de verplichtingen als de waarde van het vermogen. Het Fonds maakt gebruik van ALM-studies om inzicht te krijgen in de ontwikkeling van het Fonds voor dekkingsgraad, verwachte realisatie van de indexatie, etc. Mede op basis van deze studies wordt beleid ontwikkeld en beslissingen genomen.

Echter, bij een ALM studie zijn de uitkomsten van simulaties niet absoluut. De ALM studie geeft eerder richting aan hoe zaken zich kunnen ontwikkelen bij variaties van omstandigheden. Denk hierbij bijvoorbeeld aan de ontwikkeling van de rente, de samenstelling van de beleggingsmix, wat indien zich een crisis voordoet (extreme daling van de aandelenkoersen, zoals bij het faillissement van Lehman Brothers).

Het bestuur heeft gedurende 2018 een ALM studie laten uitvoeren door Ortec, die gericht is op de korte tot middellange termijn (5 tot 10 jaar) om inzicht te krijgen over de ontwikkeling van verplichtingen, de mogelijkheden rond mogelijke indexatie van pensioenen en de invloed van de veroudering van het Fonds. Onder andere de verouderingsclausule in de uitvoeringsovereenkomst is hierbij gevalideerd. De uitkomst van de ALM studie laat zien dat de huidige strategische beleggingsmix nog voldoet. De verouderingsclausule (de verhoging van de werkgeverspremie afhankelijk van de naar salaris gewogen gemiddelde leeftijd) voldoet in de meeste gevallen, maar behoeft wel aandacht naar de toekomst.

Het herstelplan wordt begin 2019 opnieuw gemaakt en verschaft nieuw inzicht over een mogelijk einde van de situatie van onderdekking en dus een mogelijkheid om de pensioenen te kunnen indexeren.

Daarnaast heeft Ortec de haalbaarheidstoets uitgevoerd, zoals verplicht onder het FTK. De haalbaarheidstoets dient elk jaar bijgewerkt te worden. In het 2e kwartaal zijn de uitkomsten van deze haalbaarheidstoets ingediend bij DNB, inclusief de hiervoor benodigde gegevens en analyses.

De uitkomsten van deze toets zijn nagenoeg gelijk aan de uitkomsten van de aanvangstoets. Deze uitkomsten gaven geen aanleiding om in discussie te gaan met de sociale partners inzake de financiële opzet van de regeling.

Bij de haalbaarheidstoets wordt gekeken naar het pensioenresultaat, de ontwikkeling van de waarde van het pensioen binnen de regeling inclusief de verwachte indexatie volgens het reglement en ABTN. De uitkomst wordt vergeleken met een fictieve middelloonregeling met gegarandeerde indexatie met dezelfde basis uitgangspunten als de Fluor pensioenregeling. Het vermogensbeheer wordt identiek doorgerekend. Het Fonds stelt grenzen vast voor het minimaal te verwachten pensioenresultaat en de mogelijke afwijking hierop bij "slecht weer"omstandigheden. De ondergrens is gesteld op 100% bij een feitelijke dekkingsgraad en op 101% bij een dekkingsgraad zonder reservetekort. De mogelijke afwijking bij een "slecht weer" scenario is op 10% gesteld.

Uit de haalbaarheidstoets in 2018 blijkt dat de Fluor regeling nagenoeg gelijke uitkomsten 102% (2017 104%) biedt voor het te verwachten pensioen als de fictieve middelloonregeling (100%). Bij een "slecht weer" scenario bleek de afwijking ongeveer 9% (2017 9%) te zijn. De ondergrens die het bestuur gesteld heeft is op 10%. Hiermee voldoet het Fonds aan de haalbaarheidstoets. De haalbaarheidstoets wordt elk jaar herhaald, maar met de aanvangssituatie van het betreffende jaar (dekkingsgraad, vermogenspositie, samenstelling deelnemersbestand, etc.).

2.4.2. Verslag commissie Herstelplan

De commissie is samengesteld uit de volgende personen:

P. Pluimers (voorzitter), B. de Hoog (tot mei 2018), R. van Lohuizen, A. Touw en J. Vledder.

Het Fonds verkeert sinds het derde kwartaal van 2015 in een situatie van herstel. In het eerste kwartaal van 2018 bleek het Fonds nog steeds niet te beschikken over het vereist eigen vermogen (VEV), waardoor er volgens de Pensioenwet sprake is van een reservetekort. Dit betekent dat er ook in 2018 door het Fonds een geactualiseerd herstelplan moet worden opgesteld. In het herstelplan wordt aangegeven hoe het Fonds van plan is om uiterlijk binnen 10 jaar te beschikken over voldoende vereist eigen vermogen, e.e.a. zoals is vastgelegd in artikel 132 van de Pensioenwet.

Het Fonds voorziet dat er geen ingrijpende maatregelen nodig zullen zijn om uit het herstel te komen en heeft dit via het geactualiseerde herstelplan, conform de eis van DNB, vóór 1 april 2018 ingediend. DNB beoordeelt het herstelplan op concreetheid en haalbaarheid. Op 18 mei 2018 ontving het Fonds een beschikking van DNB met betrekking tot het geactualiseerde herstelplan. DNB gaf hiermee aan dat het ingediende plan voldoende concreet was en binnen de gestelde termijn van 10 jaar herstel haalbaar is. DNB hanteert hierbij de hoogte van de beleidsdekkingsgraad (voortschrijdend gemiddelde van de actuele dekkingsgraad over een periode van 12 maanden) als maatstaf om te bepalen of het Fonds uit het herstel is. De beleidsdekkingsgraad die het Fonds minimaal moet hebben om uit het herstel te komen is 115,7%. Dit betekent dat het Fonds van DNB dus een buffer moet hanteren van 15,7%, gebaseerd op de algemene- en beleggingsrisico's waaraan het Fonds wordt blootgesteld.

De actuele dekkingsgraad, een maat voor de verhouding tussen het vermogen en de verplichtingen van het Fonds op een bepaald moment, was in januari 2018 116,0% en bleef tot en met de maand september redelijk op dit niveau, echter in de laatste drie maanden van 2018 zakte de actuele dekkingsgraad in door zowel een dip in de aandelenmarkt als een dalende rente. De actuele dekkingsgraad daalde hierdoor naar 108,9% aan het eind van het jaar.

De beleidsdekkingsgraad steeg echter van 111,1% aan het begin van 2018 naar 113,7% in december 2018. Deze stijging is te danken aan het feit dat lage actuele dekkingsgraden (van de eerste maanden in de reeks van 12 maanden) wegvielen uit de berekening van het voortschrijdend gemiddelde.

2.4.3. Verslag commissie Communicatie

De commissie Communicatie was samengesteld uit de volgende personen:
F.J. van Heijningen (voorzitter), B. de Hoog (tot mei 2018), M. Blom en J. Vledder.

In de eerste helft van 2018 heeft de commissie zich hoofdzakelijk bezig gehouden met de communicatie en planning van activiteiten omtrent de voorgenomen overgang van de DB regeling naar een DC regeling. Het Plan van aanpak voor de buy-out/liquidatie is een aantal malen bijgewerkt om het up-to-date te houden en het verantwoordingsorgaan en de DNB zijn regelmatig ingelicht over de stand van zaken in het onderhandelingstraject met de werkgever.

In opdracht van de werkgever heeft een communicatiebureau in januari/februari een korte animatiefilm gemaakt om voor de actieve deelnemers de verschillen tussen een DB regeling en een DC regeling toe te lichten. De heren F.J. van Heijningen en R. van Lohuizen hebben input gegeven voor deze film. Tevens heeft de werkgever een high level communicatieplan gemaakt gebaseerd op het Plan van Aanpak. Zowel de animatiefilm als het high level communicatieplan is nooit aan de deelnemers getoond omdat de werkgever niet tot overeenstemming kon komen met de ondernemingsraad en het Fonds.

In juni 2018 zijn de gepensioneerden per brief ingelicht over de op handen zijnde herbenoeming van de heer F.J. van Heijningen als vertegenwoordiger van de gepensioneerden in het bestuur met het verzoek om eventuele andere kandidaten voor te stellen. Er zijn geen andere kandidaten voorgesteld.

In augustus 2018 zijn alle AIP deelnemers per brief geïnformeerd over de voorgenomen opheffing van het A.I.P.-regeling per 1 januari 2019.

Om de vragen over de jaarlijkse UPO enigszins te voorkomen is in september 2018 een mail gestuurd naar alle actieve deelnemers met daarin toegelicht de gevolgen van de door Aegon uitgevoerde conversies met betrekking tot de hoger wordende AOW/pensioenleeftijd en eventuele vervroegde pensionering.

2.4.4. Verslag commissie Beleggingen

De commissie Beleggingen is samengesteld uit vijf personen:

R van Lohuizen (voorzitter), M. Blom, P. Plumiers, G. Van der Schaaf en A. Touw.

De commissie heeft (samengevat) de verantwoordelijkheid voor het vaststellen van de optimale beleggingsmix in het mandaat aan de vermogensbeheerder, het monitoren en rapporteren van de prestaties van de vermogensbeheerder en indien noodzakelijk het initiëren van corrigerende acties rond het beheer van het vermogen.

Een optimale beleggingsmix doet recht aan de deelnemerssamenstelling van het Fonds. Bij een verouderend Fonds (geen nieuwe deelnemers meer en steeds meer gepensioneerden) komt de nadruk steeds meer te liggen op vastrentende waarden in plaats van de meer risicovolle aandelen en overige beleggingscategoriën.

Het Fonds heeft het rente risico grotendeels afgedekt. Eind 2018 was dit risico net als eind 2017 voor 70% afgedekt. Hoewel de commissie een mandaat van het bestuur heeft om in het licht van de lage rente de afdekking van dit risico stapsgewijs te verlagen naar 60% (meer risico) om zo voordeel te behalen bij een eventueel stijgende rente, heeft de commissie in 2018 mede in het licht van de mogelijke liquidatie van het Fonds en het feit dat het Fonds nog in herstel is, geen aanleiding gezien om dit ook daadwerkelijk te doen. De ontwikkeling van de rente blijft een aandachtspunt.

Bij een dalende rente nemen de verplichtingen toe waardoor de voorziening stijgt. Echter, indien de rente stijgt, dan geeft dit een omgekeerd effect geven en daalt het vermogen in lijn met de verplichtingen. De afdekking van het renterisico zorgt voor een groei in vermogen bij een groei van de verplichtingen door een daling van de rente. Verlaging van de afdekking van het rente risico verhoogt wel het totale risico profiel van de beleggingsportefeuille.

Gegeven het feit dat het Fonds, eind 2018, nog steeds in een situatie van herstel verkeert, is het niet toegestaan het risicoprofiel van de beleggingen te verhogen.

Helaas moet de commissie constateren dat 2018 een negatief rendement heeft gebracht. Na een zwakke start leek het rendement zich te herstellen in het 2e kwartaal, maar door de ontwikkelingen in de markt met name in het 4e kwartaal is het jaar helaas afgesloten met een negatief rendement van -1,49% na kosten (2017 +3,34%). Het rendement van de beleggingsportefeuille was met -3,83% (2017 +5,94%) fors lager dan in 2017 en iets slechter dan de benchmark van -3,61%. De rente bleef volatiel en vertoonde een dalende trend in het laatste kwartaal van 2018. Het rente instrument voegde in 2018 2,34% waarde toe aan het rendement.

In het kader van verantwoord beleggen hanteert het Fonds als basis de richtlijnen die worden ondersteund door Fluor Corporation. Fluor onderschrijft bijvoorbeeld de UN Global Compact Principles. De beleggingen moeten minimaal in overeenstemming zijn met de normen en waarden die Fluor hanteert en die zijn opgenomen in het Fluor sustainability report. Door de keuze van Aegon als vermogensbeheerder dient Aegon tevens minimaal te voldoen aan de Fluor richtlijnen. Aegon voldoet hieraan via de Code of Conduct van Aegon N.V. Zie paragraaf 2.8.3 voor een verdere omschrijving rond verantwoord beleggen door Aegon.

2.4.5. Verslag commissie Administratieve organisatie/ Interne controle

De commissie is samengesteld uit de volgende personen:

P. Mali (voorzitter), B. de Hoog (tot 1 mei), P. Plumiers en J. Vledder.

In 2018 zijn er geen formele vergaderingen geweest van de commissie, omdat het Fonds toen nog in gesprek was met de werkgever over het sluiten van het Fonds.

Wel is, naar aanleiding van de controle over het jaarwerk 2017, in overleg met de accountant en de certificerend actuaris besloten om voor 2018 over te gaan op een meer projectmatige aanpak van het jaarwerk, met gedetailleerde vastlegging van de deliverables en verantwoordelijke partijen. Hierbij zijn ook een aantal interne controles toegevoegd. Deze aanpak en planning zijn overeengekomen met de accountant, certificerend actuaris, Aegon en Aegon Asset Management. Het doel is enerzijds om de controle activiteiten waar mogelijk vroeg in het proces te laten plaatsvinden zodat er minder druk staat op de afronding van het

jaarwerk en anderzijds een betere beheersing van de processtappen. In 2019 wordt extra aandacht gegeven aan de interne controles.

2.4.6. Verslag commissie Opleidingen / Deskundigheid

De commissie is samengesteld uit de volgende personen:
P. Mali (voorzitter), A. Touw en J. Vledder.

De commissie is in 2018 niet bijeengewees.

Wel heeft het bestuur zich in de tweede helft van 2018 verdiept in de gevolgen en noodzakelijke te nemen acties ten gevolge van de implementatie van IORP II-richtlijn per 13 januari 2019. Er zijn diverse seminars bezocht en Sprenkels & Verschuren is gevraagd om hierin te adviseren

2.4.7. Verslag commissie Risicomanagement

De commissie bestaande uit de volgende personen:
A. Touw (voorzitter), M. Blom, R. van Lohuizen, G. van der Schaaf en P. Mali.

Het Fonds streeft naar Integraal Risicomanagement Beleid. Het doel van integraal risicomanagement is om een redelijke zekerheid te bieden ten aanzien van het behalen van de doelstellingen.

Op de actielijst met aanbevelingen van de accountant, de actuaris en de externe visitatiecommissie is aangetekend dat het Risicomanagement handboek aangepast dient te worden.

In december 2017 is de heer Mali toegevoegd aan de commissie en is aan hem gevraagd de aanpassingen in kaart te brengen en waar nodig aan te passen. Deze werkzaamheden zijn in het eerste kwartaal van 2018 afgerond.

Naast de aanpassingen van het Risicomanagement handboek wordt ook een matrix gemaakt waarin onder meer de beheersmaatregel, de vastlegging en de status te zien zijn.

2.4.8. Verslag commissie ABTN

De commissie is samengesteld uit de volgende personen:
R. van Lohuizen (voorzitter), R. Slop, P. Mali en J. Vledder.

De ABTN is in 2018 aangepast (revisie 13). Als vast punt is er de vaststelling van de franchise, voor 2018 (18.690 EUR). De belangrijkste punten van revisie 13 zijn:

- Er is een clause toegevoegd over de Europese richtlijn IORP II en de invloed van de Nederlandse invulling van deze richtlijn voor het Fonds. Deze richtlijn heeft gevolgen voor de inrichting van de organisatie en de af te leggen verantwoording binnen het bestuur van het Fonds. Dit zal leiden tot een andere indeling van de commissies en een aanpassing van de verantwoording lijnen binnen het bestuur. De aanpassingen moeten per 13 januari 2019 zijn ingericht.
- De A.I.P.-regeling kan en mag in de huidige vorm niet langer worden uitgevoerd. De A.I.P.-regeling voldoet niet aan de wetgeving voor beschikbare premiereregelingen. Het bestuur zal de regeling per 1 januari 2019 sluiten en deze naar, alle waarschijnlijkheid, overhevelen naar de bestaande regeling. Het bestuur is nog doende om alles in goede banen te leiden en de evenwichtige belangenbehartiging te waarborgen.
- De basis voor het bepalen van de verplichtingen wordt per 31 december 2018 aangepast naar de tafels 2018 van het AG (Actuarieel Genootschap). De nieuwe tafels zijn dus ook de basis voor de waardering van de verplichtingen per ultimo 2018.
- Er is een paragraaf toegevoegd over de Systematische Integriteits Risico Analyse (SIRA). Een integriteitsrisicoanalyse is een steeds groter aandachtspunt en is verplicht. Er is een hoofdstuk toegevoegd over IT beleid. In de hedendaagse maatschappij zijn er steeds meer risico's rond de bescherming persoonsgegevens. Er is een Europese richtlijn (General Data Protection Regulation – GDPR) die in Nederland is ingevoerd onder de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) die is ingegaan op 25 mei 2018. Deze maatregel heeft invloed op de processen en procedures die

worden gebruikt om gegevens die binnen het Fonds gebruikt worden te beschermen. In de ABTN worden de diverse aandachtspunten beschreven en hoe het Fonds voldoet aan de gestelde eisen.

2.4.9. Commissiestructuur vanaf 2019

In december 2018 heeft het bestuur besloten dat een effectievere besturing van het pensioenfonds gebaat is bij een andere opzet van de werkcommissies. Besloten is dat vanaf 1 januari 2019 de volgende commissies actief zijn: Pensioen & Communicatie commissie, Beleggingscommissie en Commissie Risicobeheer. Iedere commissie functioneert op basis van een door het bestuur vastgesteld mandaat en aan de hand van een jaarplan.

2.5. Diversen

2.5.1. A.I.P.-regeling

Met de invoering van de Wet verbeterde premieregeling op 1 september 2016 voldoet de A.I.P.-regeling niet meer aan de wettelijke eisen.

Premie- en kapitaalregelingen moeten sindsdien onder meer de volgende mogelijkheden bieden:

- Variabele pensioenuitkering;
- Doorbeleggen na pensionering;
- Mogelijkheid om te 'shoppen' bij inkoop van pensioen;
- Beleggingsmix moet kunnen worden aangepast aan de voorkeur/het risicoprofiel van de deelnemer, het zogenoemde life cycle beleggen.

DNB heeft aangegeven dat de A.I.P. regeling zo spoedig mogelijk opgeheven moet worden dan wel moet voldoen aan de huidige wet-en regelgeving.

Het bestuur heeft in 2018 alternatieven onderzocht en is tot de conclusie gekomen dat een interne waardeoverdracht de beste oplossing is. Na marktonderzoek is gebleken dat er geen partij is die de uitvoering van de A.I.P.-regeling wil overnemen. In het eerste kwartaal van 2019 wordt door het bestuur een voorstel uitgewerkt, welke wordt getoetst door de actuaris van het Fonds. Vervolgens is er een overleg met DNB en de Belastingdienst. Alle deelnemers aan de A.I.P.-regeling zijn in 2018 geïnformeerd over de op handen zijnde wijziging en worden in 2019 individueel benaderd door het pensioenfonds.

2.5.2. Indexatie

Op basis van het beslissingsmodel vanuit de Actuarieel Bedrijfstechnische Nota (ABTN) van het Fonds is er in 2019 onvoldoende ruimte voor toeslagen op ingegane pensioenen. Met name het vierde kwartaal van 2018 zorgde voor een daling van de actuele dekkingsgraad.

De hoogte van de beleidsdekkingsgraad is 113,7% per 31 december 2018 en dit is onvoldoende om een toeslag toe te kennen. Een voorwaardelijk toeslagverlening wordt verleend indien de beleidsdekkingsgraad van het Fonds boven een zekere grens ligt, die voor het Fonds is vastgesteld op 115,7% in 2018.

Met het verantwoordingsorgaan is in de overlegvergadering van november 2018, gesproken over indexatie. De beslissing om niet te indexeren was op dat moment gebaseerd op voorlopige cijfers. Begin januari 2019 is definitief de beslissing genomen om geen toeslagen toe te kennen in 2019. Er is bij het verantwoordingsorgaan een adviesaanvraag ingediend met betrekking tot het indexatiebesluit 2019. Het verantwoordingsorgaan heeft positief gereageerd op deze adviesaanvraag en heeft daarmee helaas moeten constateren dat het in 2019 niet mogelijk is een toeslag te verlenen aan de gepensioneerden en premievrije polishouders.

De ALM-studie, die het Fonds eind 2018 heeft laten uitvoeren, laat zien dat het indexatiemodel van het Fonds stringenter is dan het FTK-model wat door de overheid wordt opgelegd. Afsproken is dat het Fonds, tezamen met het verantwoordingsorgaan in 2019 onderzoekt of er overgestapt kan worden naar nieuwe richtlijnen met betrekking tot het toekennen van indexatie. Hierbij is evenwichtige afweging van belangen tussen alle betrokken partijen een belangrijk onderdeel voor eventuele besluitvorming.

2.5.3. Premie

De premiebijdragen in 2018 zijn als volgt:

Bedragen in € 1.000	2018	2017
Werkgeversgedeelte	9.732	10.324
Werknemersgedeelte	2.870	3.005
Totaal	<u>12.602</u>	<u>13.329</u>

De premiebijdragen in 2018 zijn gebaseerd op een premie ter grootte van 25,25% (2017: 25,25%) van de fiscaal gemaximeerde salarissom. De werknemersbijdrage is 6,2% (2017: 6,2%). Bovenop deze premiebijdragen neemt de werkgever de uitvoeringskosten die het Fonds maakt van 859 duizend euro (2017:1 miljoen 91 duizend euro) voor haar rekening.

De kostendekkende premie, de feitelijke premie en de gedempte premie zijn als volgt:

Bedragen in € 1.000	2018	2017
Feitelijke premie	12.602	13.329
Kostendekkende premie o.b.v. actuele RTS	15.735	14.617
Gedempte kostendekkende premie	10.117	9.080

De aan het boekjaar toe te rekenen feitelijke premie is als bate verantwoord. De samenstelling van de kostendekkende premie op basis van de actuele rentetermijnstructuur is als volgt:

Bedragen in € 1.000	2018	2017
Actuariële premies actieve deelnemers	13.093	11.795
Kostenopslag (minus vrijval excassokosten)	586	829
Solvabiliteitsopslag	2.056	1.993
Totaal	<u>15.735</u>	<u>14.617</u>

De feitelijke premie is in 2018 lager dan de kostendekkende premie op basis van de actuele RTS. Echter het Fonds maakt gebruik van een dempingsmechanisme voor de vaststelling van de kostendekkende premie waardoor de de gedempte premie lager mag uitvallen dan de ontvangen premie. De methodiek van de vaststelling van de gedempte kostendekkende premie is in 2016 gewijzigd. Het Fonds maakt gebruik van demping en hanteert het verwachte portefeuillerendement. Deze methode voldoet aan de eisen die worden gesteld aan het toepassen van een dempingsmechanisme. In enig jaar kan het voorkomen dat de feitelijke premie lager is dan de kostendekkende premie gebaseerd op de RTS primo van dat jaar.

In onderstaande tabel is een uitsplitsing van de gedempte kostendekkende premie weergegeven:

Bedragen in € 1.000	2018	2017
Actuariële premies actieve deelnemers	7.466	6.557
Ingerekende toeslag	2.065	1.694
Kostenopslag (minus vrijval excassokosten)	586	829
Solvabiliteitsopslag	0	0
Totaal	<u>10.117</u>	<u>9.080</u>

In 2018 is de gedempte kostendekkende premie lager dan de werkelijk ontvangen premie (feitelijke premie). Hiermee wordt voldaan aan het gestelde in de pensioenwet.

2.6. Aandachtspunten

2.6.1. Code Pensioenfonds: belang van diversiteit

Mede vanwege de politieke en maatschappelijke aandacht is in 2018 diversiteit binnen het fondsbestuur een belangrijk onderwerp en staat dit hoger op de bestuursagenda. Het bestuur hecht op dit moment veel waarde aan de ervaring en knowhow van zijn leden en wijkt daarom af van de in de Code voorgestelde limitaties voor herbenoemingen. Het accepteert dat hiermee de diversiteit in het bestuur in het gedrang komt.

Het verantwoordingsorgaan daarentegen heeft een drietal jongeren in zijn geleding waarvan één vrouw. Het bestuur geeft aan dat het moeilijk is te voldoen aan de diversiteitseis, zeker gelet op de toekomst van het pensioenfonds. Elders in dit bestuursverslag is vermeld de diversiteit binnen de organen van het Fonds op basis van leeftijd en geslacht.

2.6.2. Uitvoeringskosten

De Pensioenfederatie publiceerde de herziene Aanbeveling Uitvoeringskosten. Het Fonds rapporteert haar vermogensbeheer- en pensioenbeheerkosten in overeenstemming met die Aanbeveling.

Het bestuur is van mening dat transparant zijn over de uitvoeringskosten onderdeel behoort te zijn van het afleggen van verantwoording over het gevoerde beleid. Het inzicht in de kosten verbetert ook de sturing op de uitgaven. Het bestuur zet zich in om de uitvoeringskosten zo laag mogelijk te houden.

De totale kosten van het pensioenbeheer bedroegen in 2018 859.000 euro. In 2017 bedroegen de kosten 1.091.000 euro. De kosten per normdeelnemer bedragen in 2018 702 euro (2017: 868 euro).

De totale kosten voor het vermogensbeheer zijn gestegen van 1.591.000 euro in 2017 naar 2.060.000 euro. in 2018. In basispunten gemeten was sprake van een stijging met 8 bp van 32 bp naar 40 bp.

Kosten vermogensbeheer	2018 x € 1.000	2018 procentueel	2017 X € 1.000	2017 procentueel
Beheerkosten van de beleggingen	2.021	0,40%	1.882	0,37%
Performance fee	8	0,00%	0	0,00%
Totaal beheerkosten (excl. transactiekosten)	2.029	0,40%	1.882	0,37%
Transactiekosten	468	0,09%	143	0,03%
Overige beheerkosten	-437	-0,09%	-434	-0,08%
Totale kosten vermogensbeheer	2.060	0,40%	1.591	0,32%

In bovenstaand kostenoverzicht is rekening gehouden met de zogenoemde 'verborgen' kosten, zoals de transactiekosten en de kosten die worden verrekend in de koers van de beleggingen. Er is bij de berekening van een aantal kostenposten gebruik gemaakt van aannames en veronderstellingen over percentages en berekeningsmethoden. Vanaf 2018 worden niet alleen de transactiekosten verbonden aan het aan- en verkopen van de beleggingsfondsen maar ook de transactiekosten van beleggingstitels binnen de beleggingsfondsen meegenomen. Dit verklaart de stijging van de transactiekosten in 2018 ten opzichte van 2017.

De schattingen en veronderstellingen zijn gebaseerd op de contractuele afspraken over de betreffende beleggingsfondsen waarin het pensioenfonds participeert. Tevens zijn aannames gehanteerd ten aanzien van het belegd vermogen en het aantal participaties in de beleggingsfondsen.

In onderstaand overzicht worden de totale kosten vermogensbeheer uitgesplitst naar de verschillende beleggingscategorieën.

	Beheer- kosten x € 1.000	Performan- ce fee x € 1.000	Totaal excl. transactie- kosten x € 1.000	Transactie kosten x € 1.000	Overige kosten x € 1.000	Totaal x € 1.000
Staatsleningen	172		172	20		192
Credits	160		160	187		347
Hypotheken	267		267	-		267
ABS	174		174	75		249
High Yield EU	37		37	3		40
Emerging Market Debt	47		47	-28		19
Aandelen	611	8	619	101		720
Vastgoed	189		189	34		223
Commodities	118		118	36		154
Renteswaps	245		245	39		284
Liquiditeiten	2		2	0		2
Totaal, excl. korting						2.497
korting					-437	-437
Totaal						2.060

Jaarlijks wordt de hoogte van de uitvoeringskosten getoetst door de adviserend actuaris. Toetsing vond plaats in 2018 plaats in december. Milliman actuarissen stelt dat een kostenopslag van 2,5% van de netto voorziening volstaat over het boekjaar 2018.

2.6.3. IORP II

Op 13 januari 2019 wordt de IORP II richtlijn in de Nederlandse wetgeving van kracht. Het bestuur heeft zich in de tweede helft van 2018 gebogen over de implicaties van deze Europese pensioenfondsen richtlijn. Het doel van de richtlijn is het bevorderen van de verdere ontwikkeling van het tweedepijlerpensioen in de Europese Unie. De IORP II-regels worden opgenomen in de Pensioenwet en hebben betrekking op de informatieverstrekking aan deelnemers, de inrichting van de zogenoemde sleutelfuncties, een eigenrisicobeoordeling, een nadere duiding van de uitbestedingsregels en het beloningsbeleid, de ESG-aspecten van het beleggingsbeleid en de internationale collectieve waardeoverdracht.

Voor het Fonds is de inrichting van de sleutelfuncties het belangrijkste element van de nieuwe wetgeving. Deze governance-eisen hebben invloed op de wijze waarop het Fonds wordt bestuurd.

Vragen die het Fonds onder meer moet beantwoorden zijn:

- Op welke wijze zijn de drie sleutelfuncties (Risicobeheer, Actuarieel en Interne audit) ingericht? (Wie zijn de houders van de sleutelfuncties?, Wie voeren de werkzaamheden per sleutelfunctie uit? Wat zijn de rapportage- en escalatielijnen tussen de sleutelfunctiehouders en vervullers van de werkzaamheden?)
- Hoe is de onafhankelijkheid van de (beoogde) sleutelfunctiehouders gewaarborgd?

Het bestuur heeft besloten dat de voorzitter van de nieuwe Commissie Risicobeheer, de heer P. Mali, de beoogde houder (eindverantwoordelijke) van sleutelfunctie Risicobeheer wordt. De werkzaamheden worden waarschijnlijk grotendeels uitbested. De voorzitter van het bestuur, de heer A. Touw, is de beoogde houder van de sleutelfunctie Interne Audit. De auditwerkzaamheden worden grotendeels uitbested. De certificerend actuaris van het Fonds, de heer M. Wouda van Milliman Pensioenen, is de beoogde houder van de sleutelfunctie Actuarieel. De werkzaamheden binnen dat aandachtsgebied kennen namelijk nogal wat overlap met de werkzaamheden die de actuaris toch al voor het Fonds doet.

2.6.4. Gedragscode en Remuneratie

De leden van het bestuur ontvangen geen bezoldiging van het Fonds. Bestuursleden zijn in dienst van de werkgever of een gelieerde onderneming en zijn (gedeeltelijk) vrijgemaakt van arbeid. Reis- en verblijfkosten en andere uitgaven in het belang van het Fonds gedaan, zulks ter beoordeling door het bestuur, worden wel door het Fonds vergoed.

Na goedkeuring van het jaarverslag wordt door ieder bestuurslid een verklaring ondertekend waarin staat vermeld dat het bestuurslid zich houdt aan de gedragscode met het daarbij vigerende Fonds specifieke addendum.

2.6.5. De Nederlandse Corporate Governance Code

De Nederlandse Corporate Governance Code bevat principes en best practice-bepalingen die algemeen worden aanvaard als elementen van goed ondernemingsbestuur.

Onderdeel van die Code zijn de gedragsregels voor aandeelhouders. Via de participatie in beleggingsfondsen is het pensioenfonds aandeelhouder in Nederlandse bedrijven. Op de website van de vermogensbeheerder, Aegon Asset Management van het pensioenfonds is het document 'Beleid voor verantwoord beleggen en aandeelhouderschap, inclusief stembeleid en stemrapportage', gepubliceerd. In dat document wordt de naleving van Code weergegeven.

2.7. Risicoparagraaf

Vanaf 2016 is de zogeheten "risicoparagraaf" van kracht; De richtlijn voor de Jaarverslaggeving RJ400 werd hiermee uitgebreid.

2.7.1. Risicomanagement

Risicobeheersing

Geld dat wordt belegd levert, naar verwachting, meer op dan geld dat op een spaarrekening staat. SPFN belegt om geld te verdienen voor haar deelnemers. Beleggen brengt risico's met zich mee, het bestuur bepaalt jaarlijks hoeveel risico mag worden genomen. Hierna wordt ingegaan op de hoofdlijnen van het risicobeleid en de genomen beheersmaatregelen. Een meer gedetailleerde (kwantitatieve en kwalitatieve) toelichting op de actuele posities is opgenomen in de jaarrekening.

Integrale benadering

Een integrale en beheerste bedrijfsvoering vereist dat de verschillende risico's en risicogebieden in onderlinge samenhang worden beheerst. Een adequate risicobeheersing begint met een systematische risicoanalyse. Risico's worden getoetst aan de risicobereidheid van het Fonds. De risicostrategie van SPFN - en het daarvan afgeleide beleid - is gericht op bewust nemen van risico's om op adequate wijze de doelstellingen van het Fonds te realiseren. Het bewust nemen van risico's brengt onder meer het identificeren, analyseren en beheersen van deze risico's met zich mee.

Risicobeleid en doelstellingen

Het risicobeleid moet bijdragen aan de realisatie van de doelstellingen van het Fonds, het kunnen uitkeren van de toegezegde nominale pensioenen en het - binnen de kaders van het toeslagenbeleid - indexeren van de pensioenen. De nominale doelstelling heeft prioriteit. De mate van risico-acceptatie is onder meer gebaseerd op de volgende overwegingen:

- Het opgebouwde pensioen vormt na pensionering een belangrijke bron van inkomen voor deelnemers van het Fonds;
- Het Fonds is relatief vergrijsd, er is sinds 1 januari 2014 geen instroom van nieuwe deelnemers;
- Bij het nastreven van de pensioenambitie dient het bestuur bereid te zijn om beleggingsrisico's te accepteren met als oogmerk een beleggingsrendement dat hoger is dan de risicovrije marktrente.

In algemene zin worden de door het Fonds te beïnvloeden risico's zoveel mogelijk door middel van beheersmaatregelen verminderd. Waar mogelijk worden risico's overgedragen (herverzekering). Sommige

risico's worden -al dan niet noodgedwongen- geaccepteerd of opgezocht. Een voorbeeld van dit laatste is het niet volledig afdekken van het renterisico. Daardoor kan worden geprofiteerd van een eventuele rentestijging.

In 2018 zijn geen materiele wijzigingen in het risicobeleid en/of de doelstellingen doorgevoerd.

Risicohouding

De risicohouding weerspiegelt de mate waarin het pensioenfonds bereid is beleggingsrisico's te lopen om de doelstellingen te realiseren. De risicohouding komt voor de lange termijn tot uitdrukking in de door het pensioenfonds gekozen ondergrenzen in het kader van de haalbaarheidstoets. Voor de korte termijn blijkt de risicohouding uit de hoogte van het vereist eigen vermogen (VEV).

De kwalitatieve risicohouding komt neer erop neer dat bij slechte economische omstandigheden het bestuur het uitlegbaar acht dat toeslagen worden verminderd of niet worden verleend. De kans op toeslagverlening moet evenwel behouden blijven.

De risicobereidheid kan worden beïnvloed door de actuele financiële positie van het pensioenfonds. Bij de keuze voor een bepaald beleid wordt niet alleen een verwachte ontwikkeling beoordeeld maar ook scenario's die gunstiger of minder gunstig zijn dan de verwachte ontwikkeling. Als de financiële situatie van het pensioenfonds verbetert, wordt bij voorkeur minder risico genomen omdat de ambitie dan in evenveel of meer gevallen haalbaar is met minder risico. In voorkomende gevallen, bijvoorbeeld bij een hoge dekkingsgraad en een lage rentestand -de rente-afdekking wordt dan verlaagd- kan het bestuur die voorkeur (tijdelijk) loslaten.

De kwantitatieve risicohouding voor de korte termijn komt tot uitdrukking in de hoogte van het VEV. Het beleggingsbeleid bepaalt in belangrijke mate de omvang van het VEV. In een ALM-studie is het beleggingsbeleid onderzocht en is geconcludeerd dat het huidige beleggingsbeleid goed past bij de doelstellingen van het pensioenfonds. Het VEV bij de strategische beleggingsmix per 31 december 2018 bedroeg 115,6%.

De kwantitatieve risicohouding komt voor de lange termijn tot uitdrukking in de door het pensioenfonds gekozen ondergrenzen in het kader van de haalbaarheidstoets. Het bestuur heeft de volgende risicohouding voor de lange termijn vastgesteld met betrekking tot het pensioenresultaat:

- Ondergrens 1: Het verwacht pensioenresultaat moet tenminste 100% te bedragen.
- Ondergrens 2: De afwijking van het verwachte pensioenresultaat in het geval van een 'slechtweer scenario' mag maximaal 10% bedragen.

2.7.2. Risico's vermogensbeheer

Solvabiliteitsrisico

Het solvabiliteitsrisico is een belangrijk risico voor het Fonds. Bij een tekort zijn de pensioenverplichtingen groter dan de bezittingen en ontbreekt een reserve voor het opvangen van financiële tegenvallers. De pensioenen worden uitgekeerd zonder dat daar voldoende 'dekking' voor aanwezig is.

De wet schrijft voor dat het VEV zodanig wordt vastgesteld dat met de wettelijke zekerheidsmaatstaf van 97,5% wordt voorkomen dat het Fonds binnen een jaar over minder middelen beschikt dan de pensioenverplichtingen. Het VEV wordt zodanig vastgesteld dat de effecten kunnen worden opgevangen van onmiddellijke veranderingen in de risicofactoren, zoals het rente-, aandelen-, krediet- en verzekeringstechnisch risico. Het beleid is gericht op het voorkomen van een situatie van onderdekking.

Prijrisico

Het prijrisico is het risico van een waardeverandering in de zakelijke waarden, zoals aandelen, als gevolg van ontwikkelingen op de financiële markten. De oorzaak daarvan kan zijn gerelateerd aan een individuele belegging, de uitgevende onderneming of meer generieke marktfactoren. Omdat de beleggingen worden gewaardeerd tegen actuele waarde, zijn de wijzigingen in de marktomstandigheden direct zichtbaar in het beleggingsresultaat; wijzigingen worden onmiddellijk in het saldo van baten en lasten verwerkt.

Het prijrisico als zodanig is door het Fonds niet beïnvloedbaar. Het risico kan wel worden verminderd door diversificatie. Dat wordt onder meer bereikt door spreiding van de beleggingen over verschillende financiële instrumenten (aandelen, obligaties, etc.), dan wel geografisch (Verenigde Staten, Europa, Verre Oosten, Opkomende landen) of sectoraal (financiële instellingen, nutsbedrijven, etc.).

Verder wordt diversificatie bereikt door aan meerdere fondsmanagers mandaten te verstrekken, waarbij die managers worden geselecteerd op basis van onderling verschillende beleggingsstrategieën.

Renterisico

Het renterisico is het risico dat de waarde van de vastrentende beleggingen, zoals obligaties, en de pensioenverplichtingen veranderen als gevolg van veranderingen in de marktrente. Bij een rentestijging daalt de waarde van de beleggingen minder snel dan de waarde van de verplichtingen; de dekkingsgraad stijgt. Bij een rentedaling stijgt de waarde van de beleggingen minder snel dan de waarde van de verplichtingen, waardoor de dekkingsgraad daalt.

Het beleid is erop gericht het renterisico te verminderen. Door te beleggen in vastrentende waarden en in renteswaps wordt de rentegevoeligheid van de bezittingen in lijn gebracht met die van de pensioenverplichtingen. Ook worden de looptijden van de bezittingen en de pensioenverplichtingen met elkaar in evenwicht gebracht. De rente-afdekking stabiliseert de ontwikkeling van de dekkingsgraad.

Valutarisico

Het valutarisico is het risico dat de waarde van beleggingen verandert als gevolg van veranderingen in valutakoersen. SPFN is van mening dat dit risico op de lange termijn niet wordt 'beloofd'.

Van de beleggingen die buiten de euro wordt belegd (met name de beleggingen genoteerd in US-dollar, Hongkong-dollar), wordt het valutarisico daarom afgedekt. In het geval een positie in een bepaalde valuta te gering in omvang is, wordt het risico uit kostenoverwegingen niet afgedekt.

Liquiditeitsrisico

Het risico dat beleggingen niet tijdig en/of tegen een aanvaardbare prijs kunnen worden omgezet in liquide middelen, waardoor het Fonds op korte termijn niet aan zijn verplichtingen kan voldoen, wordt het liquiditeitsrisico genoemd.

Het risico wordt op verschillende wijzen beheerst: i) een beperkt deel van de beleggingen heeft een illiquide karakter, ii) het vermogen wordt vooral belegd op gereguleerde markten en iii) er is voldoende diversificatie in de portefeuille.

Uitbestedingsrisico vermogensbeheer

Het Fonds heeft de vermogensbeheeractiviteiten uitbesteed. Door de uitbesteding kan het Fonds schaalvoordelen behalen en wordt een efficiënte bedrijfsvoering bewerkstelligd. De toegenomen complexiteit van het vermogensbeheer(proces) en de benodigde kennis en ervaring om overrendement te behalen zijn andere argumenten voor de uitbesteding. Het Fonds beschikt niet over de mogelijkheden, de systemen en de kennis om bijvoorbeeld zelf de selectie en monitoring van vermogensbeheerders op het gewenste niveau uit te voeren. Dat geldt ook voor het administratieve beheer en het risicomanagement. Het risico dat de continuïteit, de integriteit en/of de kwaliteit van de uitbestede werkzaamheden worden geschaad, wordt het uitbestedingsrisico genoemd.

In de uitbestedingsovereenkomst met de vermogensbeheerder heeft SPFN waarborgen opgenomen met het oog op de continuïteit en constante kwaliteit van de dienstverlening. SPFN ontvangt periodiek informatie over prestatie-indicatoren, kritieke processen en controls.

Het Fonds heeft verder een monitoringproces ingeregeld om te beoordelen of de uitbestede werkzaamheden leiden tot een beheerste en integere bedrijfsvoering bij de uitvoerder. Als onderdeel daarvan vindt aan de hand van de rapportages overleg plaats. Jaarlijks ontvangt het Fonds de ISAE 3402 verklaring van de organisaties waaraan werkzaamheden zijn uitbesteed.

Uitbestedingsrisico pensioenbeheer

Het risico dat de continuïteit, de integriteit en/of de kwaliteit van de aan de administrateur uitbestede werkzaamheden worden geschaad, wordt het uitbestedingsrisico genoemd.

SPFN heeft in de uitbestedingsovereenkomst waarborgen opgenomen met het oog op de continuïteit en constante kwaliteit van de dienstverlening. SPFN ontvangt periodieke informatie over prestatie-indicatoren, kritieke processen en controls. Het Fonds heeft een monitoringproces ingeregeld om te beoordelen of de

uitbestede werkzaamheden leiden tot een beheerste en integere bedrijfsvoering. Als onderdeel daarvan vindt aan de hand van de rapportages overleg plaats. Jaarlijks ontvangt het Fonds de ISAE 3402 verklaring van de organisatie waaraan werkzaamheden zijn uitbesteed.

Langleven- en kortlevenrisico

Het langlevenrisico is het risico dat pensioengerechtigden langer leven en er langer wordt uitgekeerd dan verwacht. Het kortlevenrisico is daarentegen het risico dat deelnemers eerder overlijden dan verwacht. Er zijn dan meer overlijdensgevallen dan verwacht, waardoor er meer nabestaandenpensioenen ingaan dan verwacht.

Het kortlevenrisico wordt door het Fonds afgedekt door middel van een herverzekeringsovereenkomst. De wet verlangt dat het langlevenrisico wordt meegenomen bij de waardering van de pensioenverplichtingen en in de premiestelling: de waarde van de toekomstige uitkeringsverplichtingen wordt medebepaald op basis van overlevingskansen. Bij een stijgende levensverwachting -althans een grotere stijging dan waarmee tot dan toe rekening is gehouden- is de omvang van de verplichtingen groter. Het Fonds draagt het langlevenrisico van de ingegane pensioenen.

Integriteitrisico

Bij dit risico gaat het om niet-integer gedrag van aan het Fonds verbonden personen, welk aan het Fonds kan worden toegerekend. Het meest in het oog springend zijn de gedragingen die vallen binnen de grenzen van de zogenoemde delictomschrijvingen in het Wetboek van Strafrecht of de economische ordeningswetten, zoals witwassen. Ook handel met voorkennis, terrorisme-financiering, het omzeilen van economische en financiële sancties, fraude, oplichting, verduistering, valsheid in geschrifte, (ambtelijke) omkoping en schijn van belangenverstremgeling zijn voorbeelden van niet-integer gedrag. Integriteitrisico's kunnen ook betrekking hebben op het overtreden van of handelen in strijd met interne regels van het Fonds.

Integriteit is voor het bestuur een wezenlijk kenmerk van een professionele en betrouwbare organisatie. Het bevordert niet alleen de interne transparantie maar ook het vertrouwen dat deelnemers in het Fonds moeten kunnen stellen. Integriteit kan worden beschouwd als een kwaliteitskenmerk.

Het integriteitbeleid zet daarom vooral in op het onderkennen van risicosituaties. Het beleid dat daarop is gebaseerd, is effectief wanneer alle betrokkenen binnen het Fonds dit beleid uitvoeren en uitdragen. Het Fonds heeft zijn organisatie zodanig ingericht dat deze een beheerste en integere bedrijfsvoering waarborgt. Het Fonds draagt zorg voor een systematische analyse van integriteitrisico's.

Deze risicoanalyse vormt de basis voor de te nemen beheersmaatregelen en daarmee van het integriteitbeleid. Verder beschikt het Fonds over procedures en maatregelen met betrekking tot het tegengaan van belangenverstremgeling en over een gedragscode met voorschriften ter voorkoming van belangenconflicten en van misbruik en oneigenlijk gebruik van bij het Fonds aanwezige informatie. De beheersing van het integriteitrisico kan zich volgens het bestuur onmogelijk richten op de controle van de naleving van alle wettelijke regels, evenals alle in dit verband van belang zijnde regels van ongeschreven recht. Daarom is gekozen voor een zogenoemde risico gebaseerde benadering.

Privacy en Cybersecurity

Sinds 25 mei 2018 is de Algemene verordening gegevensbescherming (AVG) van toepassing. De AVG versterkt de positie van mensen van wie gegevens worden verwerkt, in de vorm van privacy rechten.

Pensioenfondsen en hun pensioenuitvoeringsorganisaties (bij SPFN is dat Aegon) verwerken persoonsgegevens en moeten daarom voldoen aan de AVG-eisen. De AVG schrijft voor dat persoonsgegevens moeten worden verwerkt op een wijze die rechtmatig, behoorlijk en transparant is. Voor deelnemers en pensioengerechtigden moet inzichtelijk zijn waarom en op welke manier persoonsgegevens worden verwerkt. Het Fonds moet hier helder en toegankelijk over communiceren. Het Fonds heeft daarom op haar website een zogenoemde privacyverklaring opgenomen.

Gegevensverwerking mag alleen voor uitdrukkelijk omschreven en gerechtvaardigde doeleinden gebeuren. Het Fonds verzamelt en verwerkt gegevens primair voor de adequate uitvoering van de Fluor pensioenregeling. Het Fonds verwerkt ook gegevens vanwege wettelijke verplichtingen, bijvoorbeeld om de Belastingdienst te kunnen informeren. In de loop van 2019 werkt het Fonds de processen en procedures in het kader van de privacybescherming nader uit. Met Aegon zijn en worden nadere afspraken gemaakt over de bescherming van persoonsgegevens.

Cybersecurity is het verdedigen van computers, servers, mobiele apparaten, elektronische systemen, netwerken en gegevens tegen schadelijke aanvallen. De term is breed en geldt voor alles wat te maken heeft met IT- of computerbeveiliging, noodherstel en het wegwijs maken van de gebruikers. Het Fonds heeft met Aegon afspraken gemaakt over de beveiliging van netwerken en systemen waarmee de Fluor pensioenregeling wordt geadmistreerd. Aegon rapporteert daarover jaarlijks aan het Fonds. Het Fonds maakt voor haar kantoorautomatisering gebruik van de netwerken en systemen van Fluor. Fluor stelt zware eisen aan de beveiliging tegen onder meer cybersecurity aanvallen.

Toezicht

DNB:

DNB toetst het pensioenreglement van een pensioenfonds aan de Pensioenwet en overige relevante wet- en regelgeving. Deze toetsing geschiedt op basis van een risico gebaseerde en steekproefsgewijze inschatting. Bovendien toetst DNB de uitvoering van de pensioenregeling door het Fonds, door middel van o.a. governance onderzoeken, themaonderzoeken en beleggingsonderzoeken.

Het verantwoordingsorgaan:

Het Bestuur van het Fonds legt verantwoording af aan het verantwoordingsorgaan over het beleid en de wijze waarop het beleid is uitgevoerd. Het verantwoordingsorgaan bestaat uit vertegenwoordigers van deelnemers, gepensioneerden en mogelijkwerwijs werkgevers.

De visitatiecommissie:

Het bestuur van het Fonds heeft voor het interne toezicht gekozen voor de vorm van een visitatiecommissie, bestaande uit drie onafhankelijke deskundigen, die de gevolgde beleids- en bestuursprocessen beoordeelt en daarover rapporteert.

Het interne toezicht heeft ten minste de volgende taken:

- het beoordelen van beleids- en bestuur procedures en -processen en de checks en balances binnen het Fonds;
- het beoordelen van de wijze waarop het Fonds wordt aangestuurd;
- het beoordelen van de wijze waarop door het bestuur wordt omgegaan met de risico's op langere termijn.
- het beoordelen van de wijze waarop het bestuur omgaat met evenwichtige belangenafweging.

Daarbij heeft het interne toezicht recht op:

- alle informatie die het nodig heeft om zijn taak goed te kunnen uitvoeren;
- overleg met het bestuur over alle bestuurstaken;
- overleg met de externe accountant en actuaris(sen).

2.7.3. Compliance officer

De compliance officer dient na te gaan of verbonden partijen zich volledig houden aan de voorschriften en de daaruit volgende Fonds specifieke gedragscode.

Daarnaast houdt de compliance officer zich bezig met de controle op een integere bedrijfsvoering bij het Fonds en een integere cultuur waarbij het als vanzelfsprekend is dat verbonden personen handelen in overeenstemming met de geldende maatschappelijke normen en de (ongeschreven) wet- en regelgeving.

Tot de werkzaamheden van de compliance office horen onder meer de volgende activiteiten:

1. Toezicht op de ondertekening van de gedragscode
2. Controle op vertrouwelijkheid
3. Toezicht op persoonlijke transacties
4. Controle op meldingsplicht tegenstrijdige belangen of reputatierisico
5. Controle op belangconflicten
 - a. Relatiegeschenken
 - b. Uitnodigingen
 - c. Nevenfuncties

- d. Zakelijke belangen
- e. Bedrijfsmiddelen
- f. Zakelijke relaties
6. Het opleggen van sancties bij het in strijd handelen met de gedragscode
7. Controle op de Klokkenuiders-en Incidenten Regeling

Hieronder vindt u het verslag van de compliance officer met betrekking tot verslagjaar 2018:

Sinds 2015 heeft de Stichting Pensioenfonds Fluor Nederland een compliance officer die controleert op een integere bedrijfsvoering bij het pensioenfonds en een integere cultuur waar het als vanzelfsprekend is dat verbonden personen handelen in overeenstemming met de geldende maatschappelijke normen en de (ongeschreven) wet en regelgeving.

In deze paragraaf wordt gerapporteerd over 2018 over de stand van zaken met betrekking tot compliance. De rapportage betreft de volgende onderwerpen:

1. De inrichting en werking van compliance binnen de Stichting Pensioenfonds Fluor Nederland
2. Compliance incidenten

Onderwerp 1 bevat de volgende deelgebieden:

- Ondertekening van de gedragscode
- Belangenconflicten (relatiegeschenken, uitnodigingen, nevenfuncties, zakelijke belangen, bedrijfsmiddelen, zakelijke relaties)
- Persoonlijke transacties
- Meldingsplicht tegenstrijdige belangen of reputatierisico
- Controle op vertrouwelijkheid
- Klokkenuiders- en incidenten regeling

Met betrekking tot onderwerp 1 is het volgende geconstateerd:

De bestuursleden zijn medewerkers in actieve dienst van Fluor of bij een gelieerde onderneming bij Fluor en zijn daarbij gehouden aan Fluor's Zakelijke en Ethische Gedragscode. Jaarlijks ontvangt iedere Fluor employee, en dus ook de bestuursleden, training betreffende dit onderwerp en dient een verklaring te worden ondertekend over de juiste naleving van de geldende bepalingen van de Fluor gedragscode. In aanvulling daarop dient iedere verbonden persoon (o.a. leden van het bestuur en het bestuur als zodanig, en leden van het verantwoordingsorgaan) bij aanvang van zijn functie bij het pensioenfonds de Pensioenfederatie Modelgedragscode te ondertekenen, waarmee hij/zij zich verbindt alle voor hem/haar relevante regels uit deze gedragscode na te leven.

Jaarlijks zal iedere verbonden persoon in het nieuwe kalender jaar (of bij het niet langer verbonden zijn aan het pensioenfonds) een verklaring ondertekenen over de juiste naleving van de geldende bepalingen van de Modelgedragscode over het voorgaande jaar. Vastgesteld is dat de administrateur van het pensioenfonds in 2018 de getekende verklaringen door het bestuur en de administrateur over 2017 heeft verkregen en gearhiveerd. Voor het verantwoordingsorgaan zal een inhaalslag worden gemaakt.

Het pensioenfondsbestuur heeft in 2015 een integriteitsrisicoanalyse uitgevoerd en als resultaat van de risicoanalyse zijn een aantal aanvullende beheersmaatregelen geformuleerd. Het merendeel van de maatregelen is inmiddels geïmplementeerd. Begin dit jaar heeft een actualisering van het Systematische Integriteits Risico Analyse (SIRA)-rapport plaatsgevonden. De voorgestelde aanpassingen hebben geen negatieve invloed op de integriteit van de bedrijfsvoering en zijn later in 2018 ter goedkeuring aan het bestuur voorgelegd.

Persoonlijke transacties dienen verbonden personen te melden bij de administrateur van het pensioenfonds. Bij de pensioenadministrateur zijn in het jaar 2018 geen meldingen gedaan van persoonlijke transacties. Vertrouwelijke informatie zoals bijvoorbeeld persoonlijke en financiële informatie van de deelnemers van het fonds is alleen toegankelijk voor de administrateur en die bestuursleden die uit hoofde van hun dagelijkse functie al toegang hebben tot die informatie.

Met betrekking tot onderwerp 2, compliance incidenten, geldt dat iedere verbonden persoon verplicht is elk (potentieel) tegenstrijdig belang of reputatierisico te melden aan het bestuur en de compliance officer. Dit is gecommuniceerd met, en bekend bij de verbonden personen.

Er is in 2018 één melding gedaan van een potentieel belangenconflict van een van de bestuursleden. In overleg met de overige bestuursleden, de compliance officer en De Nederlands Bank is hiervoor een door alle partijen geaccepteerde oplossing gevonden.

2.8. Beleggingsparagraaf

In 2.6.6. heeft het bestuur toegelicht waarom het Fonds de haar toevertrouwde middelen belegt. In deze paragraaf schetst het bestuur de belangrijkste ontwikkelingen op de financiële markten en binnen de verschillende beleggingsfondsen waarin het Fonds belegt.

2.8.1. Economie 2018

Sterke economische groei

In 2018 groeide de wereldeconomie, maar het economische momentum en optimisme zwakten af naarmate het jaar vorderde. Aan het begin van het jaar was er sprake van gesynchroniseerde groei en een robuuste economische ontwikkeling. Vooral de groei in de Verenigde Staten was positief, mede veroorzaakt door de tijdelijke effecten van de fiscale verzuiming. Ook in Europa, Japan en opkomende landen was de groei sterk. In de tweede helft van 2018 vertraagde het wereldwijde groeimomentum en waren de macro-economische omstandigheden meer in balans.

De aanhoudende expansie van de economie in de afgelopen periode zorgde voor gunstige omstandigheden op de arbeidsmarkt. Vooral in de Verenigde Staten, Japan en in Noord-Europa zijn de afgelopen jaren veel banen gecreëerd en is de werkloosheid sterk gedaald. Het huidige werkloosheidsniveau ligt op het niveau van voor de crisis, er zijn sectoren waar krapte is ontstaan.

Centrale banken passen beleid voorzichtig aan

De hoge economische groei en krappe arbeidsmarkt leidden in 2018 niet tot een sterke toename van de inflatie. De ECB en de BoJ, de centrale banken van Europa en Japan, ondersteunden de economie via historisch lage renteniveaus en opkoopprogramma's. De voortdurende economische expansie zorgde ervoor dat de ECB zich comfortabel genoeg voelde om het opkoopprogramma – een belangrijke maatregel om de economie te ondersteunen – te stoppen per eind 2018. De Federal Reserve (FED), de centrale bank van de Verenigde Staten, ging verder op het eerder ingezette pad om het beleid voorzichtig te normaliseren. De beleidsrente werd vier keer verhoogd en de balans van de centrale bank werd langzaam afgebouwd.

Politiek beheerst krantenkoppen

Het afgelopen jaar werd anderzijds gekenmerkt door politieke onzekerheden, zoals het handelsconflict tussen de Verenigde Staten en China. Beide landen stelden handelstarieven in en dreigden met verdere escalatie. Dit zorgde voor onzekerheid voor bedrijven en onrust op financiële markten. Brexit was een ander politiek risico waardoor de markten werden beïnvloed. Er heerste grote verdeeldheid in het Verenigd Koninkrijk, onduidelijk is of de deal die op tafel ligt uiteindelijk wordt geaccepteerd. Daarnaast zorgden de verkiezingen in Italië voor onrust in de eurozone. De Vijfsterrenbeweging en Lega – de winnaars van de verkiezingen – vormden een regering en presenteerden een begroting die niet goed werd ontvangen door de Europese Commissie en beleggers.

Financiële markten waren volatiel

De financiële markten kenden een turbulent jaar. Na een lange periode van gunstige ontwikkelingen en rendementen, stelden beleggers in 2018 hun groeiverwachtingen naar beneden bij. De meeste risicovolle beleggingen behaalden een negatief rendement in 2018. Gedurende het jaar vestigden de Amerikaanse aandelenmarkten nieuwe records, maar in de laatste maanden draaide het sentiment onder beleggers en verdampten de winsten. Uiteindelijk sloten de Amerikaanse beurzen het jaar zelfs met verlies. In Europa en Azië was dat niet anders. De beursindices waren volatiel en leden stevige verliezen. De meeste beleggingen in vastrentende waarden daalden ook in waarde. Obligaties met een kredietopslag ondervonden de negatieve effecten van de stijgende risicopremies. Veilige staatsobligaties hadden daarentegen een positief rendement.

Ook het koersverloop op de grondstoffenmarkt was opmerkelijk. De olieprijs stond in oktober boven 75 Amerikaanse dollar, maar sloot het jaar onder 50 Amerikaanse dollar ondanks de aangekondigde productieverlaging van de OPEC-landen.

Obligatie markten

Staatobligaties

De Duitse 10-jaars rente eindigde op 0,24%. De 2-jaars Duitse rente bleef nagenoeg onveranderd op het lage niveau van -0,61%. Ook de lange rente daalde hard, de rentecurve vervlakte met 20 basispunten tot 0,63%. Per saldo leidde dit dus tot een curve vervlakking. De impact van Italië op de rest van de perifere markt bleef redelijk beperkt. De risico-opslag voor landen als Spanje nam licht toe. Ten opzichte van het begin van het jaar steeg de risico-opslag voor Spanje met 4 basispunten tot 1,17%. Ter vergelijking, de risico-opslag voor Italië nam met ruim 90 basispunten toe tot 2,50%. De risico-opslagen voor de semi-core landen, zoals Frankrijk en België, namen met circa 10 basispunten toe en bleven hiermee op lage niveaus. De neerwaartse beweging van de staatsrente in de kernlanden van Europa leidde voor het staatsobligatiefonds waar SPFN belegt tot een netto rendement van 1,44%.

Bedrijfsobligaties

Bedrijfsobligaties beleefden een moeilijk 2018. De Bloomberg/Barclays Euro Aggregate Corporate Index behaalde een rendement van -1,25%. De gemiddelde vergoeding voor kredietrisico steeg met 0,65% naar 1,52%.

De markt heeft het gehele jaar in meer of mindere mate onder druk gelegen. Vanaf het begin heeft het naderende einde van het ECB opkoopprogramma een rol gespeeld. Uiteindelijk heeft de ECB eind 2018 het programma beëindigd, na EUR. 178 miljard aan Europese bedrijfsobligaties te hebben opgekocht over een periode van ruim 2,5 jaar. Van directer belang waren de spanningen rond de begrotingsvoornemens van de nieuwe Italiaanse regering. In de zomermaanden ebde de onrust wat weg, om eind september 2018 weer een comeback te maken toen duidelijk werd dat de Italiaanse regering afstevende op een confrontatie met de Europese Commissie. Nadat medio december een compromis was bereikt, daalden de Italiaanse rentes weer enigszins, maar bleven op een aanzienlijk hoger niveau dan aan het begin van het jaar.

In het laatste kwartaal van 2018 kwam de markt voor bedrijfsobligaties verder onder druk te staan, in lijn met de algemene onrust op de financiële markten. Meer specifiek maakte de markt zich zorgen over het gevaar van afwaarderingen in periodes van geringe liquiditeit. Voornamelijk de 'downgrade' van General Electric, een belangrijke uitgevende onderneming in de markt, en de daaropvolgende prijsdalingen van de obligaties leidde tot een algemene risk-off houding bij beleggers. Daarnaast leidden de ontwikkelingen rondom Brexit tot een sterke negatieve reactie bij de obligaties van Britse banken en bedrijven.

Uiteindelijk hebben de bedrijfsobligaties in de portefeuille van SPFN het jaar met een negatief netto rendement van 0,84% afgesloten.

Hypotheeken

Hypotheeken deden het een stuk beter dan bedrijfsobligaties. De hypotheekrentes waren in 2018 redelijk stabiel. Het netto rendement van het Dutch Mortgage Fund was 2,13%.

De huizenmarkt blijft goed presenteren. De werkloosheid heeft het afgelopen jaar de eerder ingezette daling doorgezet en staat momenteel op 3,9% procent – het laagste punt sinds vele jaren. De meerderheid van de Nederlanders gaat er in 2019 naar verwachting in koopkracht op vooruit, gemiddeld met zo'n 1,5%. Door een enigszins stagnerend aanbod van woningen is het aantal woningverkopen in 2018 gedaald t.o.v. recordjaar 2017 met ongeveer 10%. De gemiddelde prijs van de verkochte huizen in 2018 was € 287.000, wat neer komt op een prijsstijging van 9% jaar op jaar. De verwachtingen voor het komende jaar zijn een voortzetting van de reeds ingezette trends. Een verdere daling in aantal transacties. De verwachting is dat de huizenprijzen met zo'n 5% tot 6% procent gemiddeld stijgen. De hypotheekrentes zijn relatief stabiel gebleven in afgelopen jaar.

Dit werd veroorzaakt doordat de staatsrentes - tegen de verwachting in - licht daalden. De verwachting voor 2019 is dat de staatsrentes licht gaan stijgen, wat een opwaarts effect heeft op de hypotheekrentes.

Asset Backed Securities

Het jaar 2018 begon goed voor de ABS-markt. De beweeglijkheid bij veel beleggingen in de eerste maanden van het jaar was niet zichtbaar op de Europese ABS-markten. Het positieve sentiment dat in 2017 overheerste, zette door in het eerste kwartaal van 2018.

De kredietvergoedingen daalden in bijna alle Europese ABS-sectoren, wat leidde tot positieve rendementen. Tevens zorgde de stijgende rente voor negatief rendementen in traditionele vastrentende waarden, terwijl Europese ABS positieve rendement lieten zien. De beperkte rentegevoeligheid van Europese ABS maakt de sector nog steeds relatief aantrekkelijk ten opzichte van andere asset classes.

In de tweede helft van het jaar sjoepelde de volatiliteit ook door in de Europese ABS-markt. Naast het monetaire beleid van de centrale banken, de voortdurende handelsoorlog en de politieke onrust in Italië, drukten zorgen over Brexit het sentiment. Het is dan ook geen verrassing dat ABS uit het Verenigd Koninkrijk sterk onder druk stond. Uiteindelijk wist het ABS-fonds een positief netto rendement te behalen van 0,18%.

Emerging Market Debt

2018 werd een negatief jaar voor obligaties uit opkomende landen, met een negatief netto rendement van 8,62% voor het beleggingsfonds waarin SPFN participeert.

De belangrijkste reden voor dit negatieve rendement was de vertragende groei wereldwijd. Bovendien verhoogde de FED gedurende het jaar meermaals de rente. De Amerikaanse 10-jaars rente steeg, hetgeen ongunstig was voor de opkomende markten. Opvallend goed presterende landen waren Mozambique en Belize. Qua regio presteerde Azië goed gevolgd door Oost-Europa. Uiteraard waren er ook landen die ondermaats presteerden, zoals Zambia en Argentinië.

Investerders keerden de EMD-markt in de loop van het jaar de rug toe. De uitstroom in 2018 was bijna net zo groot als de instroom het jaar ervoor. De risico-opslagen stegen hierdoor dit jaar met 130 basispunten. Toch draaide de markt aan het einde van het jaar in gunstige zin.

High Yield

High Yield kwam zwak uit de 'startblokken' maar herstelde richting het najaar. In oktober 2018 ging het uiteindelijk bergafwaarts en sloot het fonds het jaar af met een negatief netto rendement van 4,15%. De belangrijkste reden was dat de FED meerdere malen gedurende het jaar de rente verhoogde. Hierdoor steeg de Amerikaanse 10-jaars rente tot boven de 3%, wat ongunstig was voor de obligatiemarkten. Bovendien ging de ECB door met het afbouwen van haar opkoopprogramma van investment grade bedrijfsobligaties.

Dankzij de economische meewind, presteerden bedrijven over het algemeen erg goed. Het gevolg was dat veel bedrijven door de ratingbureaus werden bevorderd tot de investment grade-status.

Zichtbaar was een uitstroom van gelden uit de beleggingscategorie. De uitstroom versnelde in oktober, wat de prijzen onder druk zette in het vierde kwartaal. Risico-opslagen zijn dit jaar daardoor flink opgelopen (250bp in Europa en 180bp in de Verenigde Staten). De compensatie voor het faillissementsrisico is daarmee flink toegenomen. Het aantal faillissementen is opgelopen maar vooralsnog veel minder sterk dan verwacht. Stond aan het begin van het jaar het faillissementspercentage nog op 3,4%, eind 2018 stond het op 2,5%. Bovendien is de verwachting dat het aantal faillissementen licht stijgt naar 3% voor 2019.

Aandelen

In Europa gingen aandelenkoersen het jaar nog enigszins positief van start. Het handelsbeleid van de Amerikaanse regering zorgde al snel voor vrees onder beleggers en analisten dat de verwachtingen voor de economische groei moesten worden verlaagd. Hogere importheffingen en handelsembargo's, zoals tegen Iran, werkten als een rem voor het bedrijfsleven. In de tweede helft van 2018 begonnen economische indicatoren te verzwakken.

Het aanvankelijke begrotingsplan van de Italiaanse regering, met een voor beleggers onwelkom tekort, leidde tot een hogere marktrente op Italiaanse staatsobligaties. Als gevolg daarvan deden beleggers Italiaanse aandelen van de hand, vooral die van banken en verzekeraars. Duitse aandelen presteerden duidelijk slechter dan het Europese gemiddelde. Met zijn vele industriële ondernemingen is Duitsland bovengemiddeld gevoelig voor de 'golven' in de economie.

Daarnaast kunnen eventuele hogere importheffingen voor auto's de Duitse autoproducenten treffen. Nederlandse aandelen sloten het jaar net iets beter af dan de MSCI Europe.

De aandelenmarkten in de Verenigde Staten laten een vergelijkbaar beeld zien. Het jaar begon positief met hoge rendementen. In februari volgde echter een scherpe correctie. Het is onduidelijk wat de exacte reden daarvoor was, omdat de economische cijfers daartoe geen aanleiding gaven. Wellicht hadden verschillende beleggers te risicovolle posities ingenomen, die bij een kleine economische neergang snel moesten worden afgebouwd. Dit versterkte mogelijk de neerwaartse spiraal. In de loop van het jaar wist de aandelenmarkt zich te herstellen en bereikte een 'all-time' hoogtepunt in september. Het plezier daarover was echter van korte duur. Door zorgen over de economische groei, het monetaire beleid en de handelstarieven, daalden de aandelenmarkten fors in het vierde kwartaal. Vooral in de week voor kerstmis was de markt zeer negatief.

Net als in de Verenigde Staten was ook in Azië in februari 2018 sprake van een sterke correctie met zo'n 10% tot 15%. Toen duidelijk werd dat de handelsoorlog tussen China en de Verenigde Staten dreigde te escaleren door een verdere verhoging van de tarieven op Chinese goederen, hervatten de Aziatische aandelenmarkten de neerwaartse koersbeweging. Deze correctie op Aziatische aandelenmarkten werd verder versterkt door een afvlakkende economische groei in China, waarbij ook het consumenten- en producentenvertrouwen vanaf historische hoogtepunten begonnen te dalen. Voornamelijk de vraag naar auto's, consumentenelektronica en kapitaalgoederen kwamen steeds verder onder druk te staan. Dat vertaalde zich in lagere prijzen voor grondstoffen en elektronische componenten, zoals halfgeleiders. Een positieve uitzondering hierop vormde de Verenigde Staten, waar solide een economische groei in combinatie met een ruim fiscale beleid ervoor zorgde dat de FED haar rentebeleid verder normaliseerde. Dit leidde tot een appreciatie van de Amerikaanse dollar, waardoor vooral opkomende markten in Azië sterk onder druk stonden.

Het wereldwijde aandelenfonds waarin SPFN belegt, liet in 2018 een netto rendement zien van -10,78%.

Beursgenoteerd Vastgoed

Beursgenoteerde vastgoedaandelen deden het een stuk beter dan bedrijfsaandelen met -0,25%.

Beursgenoteerd vastgoed kwam sterk terug in het laatste kwartaal van 2018 dankzij een dalende rente en het defensieve karakter van de sector. Door de redelijk stabiele huurinkomsten is de sector minder vatbaar voor mogelijke winstwaarschuwingen.

Grondstoffen

Afgelopen jaar noteerden grondstoffen in Amerikaanse dollars gemeten een negatief rendement van 16,46%. Het negatieve rendement werd vooral gedreven door de sectoren energie en industriële metalen. De eerste drie kwartalen van 2018 waren positief voor grondstoffen. Dit werd vooral veroorzaakt door de stijgende olieprijs, waar de aantrekkende economische groei en de productiebeperking van OPEC tot een evenwicht in de vraag-aanbod verhouding hebben geleid.

In het laatste kwartaal van 2018 kwam de olieprijs echter in een 'duikvlucht' terecht. De aanzet tot de daling was de herinvoering van sancties ten aanzien van de Iraanse olie-export. Enkele dagen voor invoering van de sancties verraste de Amerikaanse overheid echter met het bericht dat 8 landen werden uitgezonderd van de sancties, waardoor Iran een groot deel van de olie kon blijven exporten. Daarnaast had Saudi-Arabië de olieproductie opgevoerd om het verlies van de Iraanse olie op te vangen. Ook productie van Amerikaanse schalie-olie ging verrassend snel omhoog. Daardoor maakte de aanbodzijde een flinke sprong. Aan de vraagzijde namen de verwachtingen juist af, door de neerwaarts bijgestelde economische groeiverwachting voor 2019.

2.8.2. Portefeuille rendement

Het portefeuille rendement was over het jaar -1,07%. Voor het verwerken van het resultaat op de rentehedge was het netto rendement -3,83%. Dit negatieve totaal rendement is hoofdzakelijk veroorzaakt door het negatieve rendement op aandelen en grondstoffen beleggingen. De vastrentende waarden lieten over het geheel - voor kosten - nog een positief rendement zien van 0,62%.

Afgezien van aandelen laten alle beleggingscategorieën een performance zien die beter is dan de gekozen benchmark. Op portefeuilleniveau -voor de rentehedge en na kosten - is het rendement echter lager dan de benchmark.

	2018		
	Performance	Benchmark	TW
Aandelen	-10,36	-9,55	-0,90
Vastrentende waarden (excl. SLM)	0,62	0,33	0,29
Vastgoed	0,31	-1,65	1,99
Grondstoffen	-16,18	-17,99	2,22
Liquiditeiten			
Totaal excl. SLM (gewogen)	-3,46	-3,61	0,15
Totaal excl. SLM (gewogen) na kosten	-3,83	3,61	-0,23
	2018		
	Performance	Benchmark	TW
Strategic Liability Matching (SLM)	13,96		
Totaal voor kosten (gewogen)	-1,07		
Totaal na kosten (gewogen)	-1,49		
TW = Toegevoegde waarde			

2.8.3. Verantwoord beleggen

Stichting Pensioenfonds Fluor Nederland heeft een vermogensbeheercontract met Aegon Asset Management gesloten en belegt in fondsen. Deze fondsen worden beheerd door Aegon Asset Management. Deze beleggingen moeten in overeenstemming zijn met de normen en waarden die Aegon hanteert en die zijn opgenomen in de Code of Conduct van Aegon N.V. In het Beleid Verantwoord Beleggen wordt concreet uitgewerkt wat dit betekent voor de beleggingen. Aegon Asset Management houdt rekening met uitgangspunten op gebieden zoals mensenrechten, wapens, gezondheid, arbeidsrechten en milieu.

Als het gaat om productie, ontwikkeling en verhandelen van controversiële wapens, zoals clustermunition en landmijnen, dan geldt er een algeheel investeringsverbod. Met behulp van de uitgebreide analyseresultaten van een gespecialiseerd extern bureau waarover Aegon de beschikking heeft, stelt Aegon een uitsluitingslijst op van bedrijven die hierin actief zijn. In deze bedrijven mag niet worden belegt, ook niet voor zogenaamde passieve indexbeleggingen. Alle beleggingsportefeuilles worden periodiek gecontroleerd op de naleving van dit uitsluitingsbeleid. Aegon voldoet hiermee aan de Nederlandse wetgeving die het verbiedt om directe steun te verlenen aan ondernemingen die clustermunition produceren, verkopen of distribueren.

Een andere categorie beleggingen waarvoor een investeringsverbod geldt zijn staatsobligaties, en overige leningen van lagere overheden, van landen die stelselmatig de mensenrechten schenden. Leidend hiervoor zijn veroordelingen van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties en sancties van de Europese Unie. Een uitsluitingslijst met alle bedrijven en landen die worden uitgesloten wordt gepubliceerd op www.aegon.nl/overaegon/verantwoord-beleggen.

Als het gaat om de gedragingen van ondernemingen dan moet er voldaan worden aan internationaal geaccepteerde verdragen, in het bijzonder de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, Rio Declaration on Environment and Development, United Nations Convention against Corruption, UN Global Compact Principles, International Labour Organization's Declaration of Fundamental Principles and Right at Work en OECD Guidelines for Multinational Enterprises. Of de bedrijven waarin Aegon investeert voldoen aan deze normen monitort Aegon periodiek. Met bedrijven die niet voldoen wil Aegon een dialoog voeren om deze bedrijven tot ander gedrag te bewegen, dit wordt 'engagement' genoemd. Als deze dialoog na veelvuldige en herhaalde pogingen niet tot voldoende resultaat leidt, dan gaat Aegon Asset Management alsnog over tot uitsluiting van het bedrijf.

Naast uitsluiting en dialoog is een volgend belangrijk onderdeel van verantwoord beleggen de integratie van milieu-, sociale of maatschappelijke-, en bestuurlijke criteria (ESG in het Engels) direct in de investeringsbeslissingen en -analyse. Welke factoren bij deze zogeheten ESG-integratie relevant zijn verschilt per sector en type belegging. Via het gespecialiseerde externe bureau hebben alle Aegon analisten en portefeuillemanagers wereldwijd de beschikking over beoordelingen van vrijwel alle bedrijven en sectoren op

deze ESG factoren. Deze beoordeling vormt een integraal onderdeel van het totale investeringsproces. Sinds kort stelt Aegon ook eisen aan de ESG beoordeling van landen buiten de Europese Unie.

Bovenstaande uitgangspunten voor verantwoord beleggen zijn integraal van toepassing op het beleggingsbeleid. Slechts in uitzonderlijke situaties kan het, vanwege praktische bezwaren, voorkomen dat niet alle uitsluitingen overal kunnen worden toegepast. Dit is bijvoorbeeld het geval bij financiële instrumenten op een index en bij deelname en een gemengd fonds van een externe manager. Voor externe managers geldt dat Aegon in haar 'due diligence' onderzoeken aandacht besteedt aan milieu-, maatschappelijke- en bestuurlijke factoren en vraagt Aegon deze externe managers verantwoording af te leggen over hun beleggingsbeleid. Indien zij keuzes maken die niet in lijn liggen met de uitgangspunten voor verantwoord beleggen, dan gaat Aegon met de betreffende partijen in gesprek.

2.9. Financiële paragraaf

2.9.1. Financiële positie van het Fonds

Het bestuur van Stichting Pensioenfonds Fluor Nederland geeft in onderstaande overzichten inzage in de financiële positie van het Fonds.

De samenvatting van de financiële positie van het Fonds bestaat uit een overzicht van de ontwikkeling van de dekkingsgraad en een overzicht van het resultaat uitgesplitst per onderdeel. De dekkingsgraad van het Fonds is gedaald van 114,1% ultimo 2017 naar 108,9% ultimo 2018.

Het Fonds werkt met een nominale dekkingsgraad. Hierin zijn toekomstige indexaties op pensioen niet verwerkt. Een reële dekkingsgraad heeft deze mogelijke indexaties op pensioenen wel meegenomen in de technische voorzieningen. De reële dekkingsgraad ultimo 2018 is vastgesteld op 92,3% (2017: 90,0%).

Dekkingsgraad

De financiële positie van het Fonds wordt vastgesteld aan de hand van de dekkingsgraad. Deze is gelijk aan de verhouding tussen het belegd vermogen en de technische voorzieningen.

BEDRAGEN IN €1.000	31 DECEMBER 2018	31 DECEMBER 2017
Belegd vermogen		
Vastrentende waarden	338.521	317.736
Aandelen	100.637	125.976
Vastgoedbeleggingen (indirect)	32.762	34.245
Overige beleggingen	28.691	33.313
Saldo vorderingen, overige activa en overige schulden	3.485	2.163
Totaal (A)	504.096	513.433
Technische voorzieningen		
Voorziening pensioenverplichtingen	458.610	444.650
Voorziening backservicekoopsom	4.100	3.473
Totaal (B)	462.710	448.123
Bestemmingsreserve (C)	0	2.197
Dekkingsgraad (A – C) / B	108,9%	114,1%

Ontwikkeling van de dekkingsgraad

Indien een pensioenfonds op grond van de beleidsdekkingsgraad niet langer voldoet aan het vereist eigen vermogen (VEV) moet het binnen drie maanden een herstelplan bij DNB indienen. In dat herstelplan werkt het pensioenfonds uit hoe het in maximaal 10 jaar weer voldoet aan het strategisch VEV op basis van beleidsdekkingsgraad.

In onderstaand overzicht staat het verloop van de dekkingsgraad over 2018.

OMSCHRIJVING	FEITELIJK 2018
Dekkingsgraad 31 december 2017	114,1%
Premie	-/-0,7%
Uitkeringen	0,4%
Toeslag	0,0%
Rentetermijnstructuur	-4,1%
Overrendement	-1,4%
Overig	0,6%
Dekkingsgraad 31 december 2018	108,9%

2.9.2. Samenstelling van het resultaat in boekjaar 2018

In onderstaand overzicht is het door het pensioenfonds behaalde resultaat onderverdeeld naar componenten. De bedragen zijn in duizenden euro's.

Omschrijving	Noot in jaarrekening	Baten (+)	Lasten (-)	VPV (-)	Voorziening backservice (-)	Resultaat
Premies						
Premiebijdragen	9.1	12.601				12.601
Actuariële premie pensioenopbouw	9.7.1			10.206		-10.206
Actuariële premie backservice	9.7.1			3.473		-3.473
Mutatie voorziening backservicekoopsom	9.8				626	-626
						-1.704
Intrest						
Directe beleggingsopbrengsten	9.2.1	2.291				2.291
Indirecte beleggingsopbrengsten	9.2.2	-10.096				-10.096
Kosten vermogensbeheer	9.2.3	437				437
Rentetoevoeging aan de VPV	9.7.3			-1.178		1.178
Effect wijziging rentetermijnstructuur	9.7.6			19.247		-19.247
						-25.437
Toeslagen						
Indexering en overige toeslagen	9.7.2			0		0
Kosten						
Pensioenuitvoeringskosten	9.6		859			-859
Onttrekking voor pensioenuitvoeringskosten (uit uitkeringen)	9.7.5			-273		273
Onttrekking voor pensioenuitvoeringskosten (uit premie)	9.7.5			-586		586
						0
Technisch resultaat op sterfte						
Risicopremie uit VPV	9.7.9			1.044		-1.044
Risicopremie uit premie	9.7.9			-837		837
Benodigd voor VPV	9.7.9			-2.061		2.061
Baten uit herverzekering (uitkering overlijdenskapitaal)	9.3	810				810
						2.664
Technisch resultaat op arbeidsongeschiktheid						
Beschikbaar uit premie	9.7.9			-421		421
Benodigd voor VPV	9.7.9			627		-627
						-206
Mutaties						
Pensioenuitkeringen (incl. afkopen)	9.5		13.169			-13.169
Onttrekking voor pensioenuitkeringen	9.7.4			0	-13.118	13.118
Overgedragen individuele pensioenverplichtingen	9.10		229			-229
Afkoopwaarde overgedragen pensioenverplichtingen	9.7.7			0	-215	215
Technisch resultaat op overige mutaties	9.7.9			0	160	-160
						-225
Kosten pensioenopbouw (risicoherverzekering)						
Premies herverzekering PVI	9.9		420			-420
Premies herverzekering overlijden	9.9		837			-837
Administratiekosten	9.9		122			-122
						-1.379
Overige resultaten						
Baten uit herverzekering (technische winstdeling)	9.3	264				264
Overige baten	9.4	0				0
Overige lasten	9.11		9			-9
						255
Wijziging grondslagen						
Aanpassing Prognose tafel AG2018	9.7.8			-3.982		3.982
Aanpassing Excasso Opslag 2,5%	9.7.8			0	1.874	-1.874
						2.108
Mutatie voorziening pensioenverplichtingen			14.586	13.960	626	
Resultaat boekjaar		-23.924				-23.924

In het resultaat vindt u de uitsplitsing van het resultaat m.b.t. boekjaar 2018

- Het resultaat op premies is sterk afhankelijk van de rentetermijnstructuur (RTS) primo boekjaar. De ontvangen premie is in 2018 niet voldoende gebleken ter financiering van de pensioenopbouw (inclusief risicopremies).
- De beleggingsopbrengsten zijn negatief geweest in het bijzonder de zakelijke waarden. Het resultaat als gevolg van de gewijzigde rentetermijnstructuur eind 2018 ten opzichte van eind 2017 was ook negatief. Daarmee is het resultaat op interest negatief uitgevallen.
- Het bestuur heeft besloten om per 1 januari 2019 geen indexatie toe te kennen, waardoor het resultaat op toeslagen nul is.
- De vrijval uit premie is zodanig dat het resultaat op kosten nul is. De vrijval uit de Voorziening Pensioen Verplichtingen betreft de vrijvallende excasso-opslag. De uitvoeringskosten zijn ten opzichte van 2018 gedaald, waardoor de vrijval uit de premie is afgenomen.

- Het resultaat op sterfte was in boekjaar 2018 positief. Het resultaat op sterfte is aan incidenten onderhevig. Het positieve resultaat op sterfte in 2018 is zowel het gevolg van een positief resultaat op kort- als langlevensrisico.
- Voor het boekjaar 2018 is de beschikbare premie m.b.t. arbeidsongeschiktheid onvoldoende voor de dekking van de ontstane schades waardoor het resultaat op arbeidsongeschiktheid negatief is.
- Het resultaat op mutaties is in boekjaar 2018 negatief. Bij waardeoverdrachten ontstaan resultaten vanwege een verschil in gehanteerde berekeningsgrondslagen. Daarnaast is sprake van afrondingsverschillen en verschil in valutadata.

2.10. Toekomstparagraaf

Het bestuur heeft in 2017 en 2018 veel tijd en aandacht besteed aan de 'sluiting' van de pensioenregeling (zie 2.3.1) en alle zaken die daarbij moeten worden geregeld. Na de zomer van 2018, doorlopend in het vierde kwartaal van 2018, heeft het bestuur zich gebogen over de nabije toekomst van het pensioenfonds. Gezien de onzekerheid over de datum van de 'sluiting', heeft het bestuur besloten om zelf een termijn vast te stellen. Het bestuur gaat in haar beleid en de uitvoering van de pensioenregeling uit van een horizon van drie tot vijf jaar. Dit betekent dat een inhaalslag moet worden gemaakt om te voldoen aan de huidige eisen die DNB stelt. Tevens moet het Fonds voldoen aan de IORP II-richtlijn. Alle bestuursleden hebben zich gecommitteerd tenminste nog een termijn voor het Fonds beschikbaar te zijn.

Het perspectief om weer te voldoen aan wet- en regelgeving en te voldoen aan nieuwe governance eisen heeft de nodige consequenties voor de werkbelasting van het bestuur. Daarom is onder meer besloten het bestuursbureau te versterken met een directeur. Zijn primaire taak is het (beleidsmatig) ondersteunen van het bestuur. Het bestuursbureau is begin 2019 versterkt met een directeur pensioenbureau, de heer G. Bierlaagh.

Het bestuur is van mening dat 'sluiting' van het Fonds moet plaatsvinden, aangezien op langere termijn de combinatie van de grootte van het Fonds, de steeds hoger wordende uitvoeringskosten per deelnemer, de aanvullende en nieuwe wetgeving en de onzekerheid over de mogelijkheid tot het samenstellen van een geschikt bestuur, conform de statuten, een voortbestaan als zelfstandig Fonds in de weg staat. Het is de mening van het bestuur dat het belang van de deelnemers dan beter is gediend met het onderbrengen van de pensioenaanspraken en -rechten en uitvoering bij een andere organisatie. Tot die tijd blijft het bestuur verantwoordelijk voor de uitvoering van de huidige pensioenregeling en blijft regelmatig overleg voeren met de werkgever over de toekomst van het Fonds.

2.11. Jaarverslag

Voor alle actieve en gepensioneerde deelnemers wordt het jaarverslag 2018 geplaatst op de website van het Fonds en kan op verzoek worden verkregen op de administratie (locatie 1-033). Tevens wordt een Engelse versie uitgegeven van dit jaarverslag.

Hoofddorp, 13 juni 2019
Stichting Pensioenfonds Fluor Nederland

Het Bestuur

M. Blom
F.J. van Heijningen
R. van Lohuizen
P. Mali
P. Pluimers
R.H. Slop
G. van der Schaaf
A. Touw

3. Rapportage van Visitatiecommissie en het Verantwoordingsorgaan

De visitatiecommissie heeft in het voorjaar van 2019 een controle uitgevoerd over het verslagjaar 2018. Een samenvatting van de bevindingen is opgenomen in 3.1. De rapportage van het verantwoordingsorgaan is opgenomen in 3.2. De reactie van het bestuur van het Fonds op de bevindingen van de visitateurs en het verantwoordingsorgaan is opgenomen in 3.3.

3.1. Samenvatting Bevindingen Visitatie 2018

Samenvattend oordeel:

De VC heeft kunnen vaststellen dat het beleid van het bestuur evenwichtig en in voldoende mate op een zorgvuldige manier tot stand is gekomen en uitgevoerd. Er is sprake van een beheerste en integere bedrijfsvoering. Het bestuur is toereikend in control met betrekking tot de uitbestede activiteiten. Het bestuur heeft een goed beeld van de specifieke situatie waarin het Fonds verkeert en welke actie dient te worden genomen nu de werkgever heeft besloten de transitie naar een verzekeraar niet te ondersteunen en de huidige uitvoeringsvorm voor minimaal een jaar te continueren.

a. Follow up vorige visitatie

De VC is van mening dat er binnen het Fonds een gestructureerd proces aanwezig is inzake de opvolging van de eerder door de VC gedane aanbevelingen. Het visitatierapport is onderdeel van het overleg tussen bestuur en verantwoordingsorgaan. De samenvatting van de rapportage van de Visitatiecommissie wordt gepubliceerd in het jaarverslag. We bevelen het bestuur aan blijvend aandacht te besteden aan de nog openstaande aanbevelingen uit voorgaand jaar.

b. Algemene gang van zaken

Het Fonds is de afgelopen jaren in afwachting geweest van een transitie van de pensioenaanspraken en -rechten naar een verzekeraar. In deze periode zijn de investeringen in aanpassingen aan nieuwe ontwikkelingen en vereisten min of meer beperkt in aanmerking nemende de beperkte tijdschorsing van het Fonds. Op 11 juni 2018 echter heeft de werkgever besloten de transitie vooralsnog niet te ondersteunen. Dit heeft geleid tot een heroriëntatie van het bestuur en is besloten de focus te leggen op continuïteit van het Fonds voor een periode van 3 tot 5 jaar en de nog te verrichten activiteiten energiek op te pakken. Dit blijkt onder meer uit een ambitieus actieplan voor het jaar 2019 en de personele versterking van het bestuursbureau.

De ontwikkelingen op het gebied van wet- en regelgeving worden op de voet gevolgd en hierbij wordt geanticipeerd op de eventuele gevolgen voor het Fonds. Het Fonds verkeert in een situatie van een reservetekort. Naar de mening van het bestuur is herstel binnen de vastgestelde termijn mogelijk. De resultaten van de haalbaarheidstoets in 2018 passen binnen de eerder vastgestelde criteria bij de vaststelling van de risicohouding. Voor de aangesloten werkgevers bestaat op basis van de nog bestaande uitvoeringsovereenkomst een bijstortingsverplichting indien de financiële positie van het Fonds onvoldoende is. De pensioenuitvoeringskosten zijn hoog mede veroorzaakt door de externe advieskosten. De VC doet een enkele aanbeveling over het systematisch opnemen in het jaarverslag van de mate waarin het bestuur de doelstellingen van het Fonds heeft gerealiseerd.

c. Governance

De VC heeft kunnen vaststellen dat er binnen het Fonds sprake is van een toereikende governance-structuur. Er wordt voldaan aan de normen met betrekking tot de algemene taak en waarborging van goed pensioenbestuur. Bij de besluitvorming neemt het bestuur een evenwichtige belangenafweging in aanmerking. Binnen het Fonds is sprake van een beheerste en integere bedrijfsvoering. Het bestuur heeft de afgelopen periode veel aandacht besteed aan de voorgenomen transitie van het Fonds. Op een aantal punten zijn updates van beleid en de vastlegging daarvan uitgesteld. Nu duidelijk is dat de sponsor de opzegging van de uitvoeringsovereenkomst wil opschorten heeft het bestuur plannen gemaakt voor een inhaalslag. De sleutelfuncties onder IORP II zijn ingevuld. De relatie tussen bestuur en VO is goed waarbij het bestuur zorg draagt voor een toereikende informatieverschaffing. Er vindt ook regelmatig overleg plaats tussen bestuur en VO. Het Fonds is voldoende in control met betrekking tot de uitbestedingsactiviteiten. De VC doet een aanbeveling inzake onder meer over het opstellen van een beloningsbeleid conform de wettelijk eisen.

d. Geschiktheid

Het beleid van het Fonds wordt bepaald door personen die geschikt zijn voor de uitoefening van het bedrijf van het pensioenfonds. De VC heeft kunnen vaststellen dat binnen het Fonds sprake is van een gestructureerde invulling van de vereiste deskundigheid en geschiktheid. Er is een deskundigheidsplan en geschiktheidsmatrix. Het geschiktheidsplan vormt de basis voor de

beoordeling van de aanwezige en gewenste deskundigheid en ook de permanente educatie komt aan de orde. De VC beveelt aan het geschiktheidsplan aan te vullen met betrouwbaarheids- en geschiktheidseisen en individuele opleidingsplannen. Het tijdsbeslag is toereikend. De VC beveelt verder aan conform de Code Pensioenfonds het ontbreken van een diversiteitsbeleid toe te lichten in het jaarverslag alsmede de samenstelling van de fondsorganen naar leeftijd en geslacht te vermelden in het jaarverslag.

e. Beleggingen

Het Fonds heeft het strategisch beleggingsbeleid vertaald naar een beleggingsplan met strategische normwelingen, bandbreedtes en risicolimieten die aansluiten op de risicohouding. Hierbij wordt rekening gehouden met de voortschrijdende veroudering van het fonds door het ontbreken van nieuwe toetreders. Er bestaat consistentie tussen de door het Fonds geformuleerde uitgangspunten voor invulling van het beleggingsproces. Het Fonds heeft eind 2018 een nieuwe ALM studie uitgevoerd. De studie heeft niet geleid tot aanpassingen in het beleid of tot nieuwe vormen van beleggingen. Het Fonds is kritisch op de vermogensbeheer- en transactiekosten waardoor deze beleggingskosten laag zijn. De VC doet meerdere aanbevelingen. De VC doet de aanbeveling de beleggingsbeginselen en de risicohouding expliciet vast te leggen en te communiceren. Het bestuur heeft verschillende acties op de bestuurskalender van 2019 gezet om de beleggingsdocumentatie te actualiseren en te completeren. Het beleid ten aanzien van het maatschappelijk verantwoord beleggen stoelt zowel op normen en waarden in het Fluor Sustainability Report, als op de Code of Conduct van de vermogensbeheerder. De monitoring van de beleggingsprestaties is toereikend. De VC beveelt aan om de uitkomsten van de ALM studie 2018 op te nemen in een geactualiseerd beleggingsplan en het mandaat voor de beleggingscommissie te heroverwegen ter bevordering van een meer actieve en betrokken rol van het bestuur. Aanbevolen wordt de ontwikkelingen in risico- en rendement, de inhoudelijke discussies rondom beleggingen etc. in de notulen van de bestuurs- en beleggingscommissie uitgebreid vast te leggen. Geadviseerd wordt de beleggingsdoelstellingen waaronder rendementen, risicofactoren expliciet vast te stellen zodat afwijkingen kunnen worden gemonitord.

f. Risico's

In 2018 is het Handboek Risicomanagement geactualiseerd. Het Fonds voldoet in algemene zin aan de normen met betrekking tot de beginselen risicobeheer. Binnen het Fonds is sprake van een integraal risico management aanpak waardoor er sprake is van een voldoende beheersing van de risico's. De VC adviseert een risicojaarplan op te stellen en zorg te dragen voor een periodieke onafhankelijke risicorapportage. De uitbestedingspartners worden beoordeeld op basis van ISAE 3402-rapportages, periodiek overleggen en evaluatiegesprekken. Het Fonds heeft in 2018 een systematische analyse van het integriteitsrisico (SIRA) uitgevoerd. De VC beveelt aan het nog op te stellen integriteitsbeleid op te nemen in de ABTN. Medio 2018 zijn beleidsuitgangspunten ten aanzien van de ICT-risico's opgesteld. In april 2019 zal het bestuur de ICT-risico's bespreken en zorgdragen voor vastlegging van de risicoanalyse en beheersmaatregelen in de fondsdocumentatie.

g. Communicatie

De communicatiecommissie heeft het communicatieplan in januari 2019 bijgewerkt. Het doel van het communicatieplan is het vergroten van transparantie, in het bijzonder met betrekking tot een effectieve voorlichting aan de deelnemers en overige belanghebbenden. De VC heeft kunnen vaststellen dat het Fonds een adequate invulling geeft aan het communicatiebeleid. De informatie aan individuen is op orde. Het Fonds geeft actief invulling aan het publiceren van relevante informatie. De VC doet de aanbeveling de effectiviteit van de communicatie met de deelnemers te toetsen. Het Fonds beschikt over een eigen website en over een beveiligde, alleen voor deelnemers toegankelijke website, bij de pensioenuitvoerder.

3.2. Verslag van het Verantwoordingsorgaan

3.2.1. Samenstelling

Omdat de liquidatie van het pensioenfonds voor minimaal 1 jaar is uitgesteld, is besloten om terug te gaan naar het originele rooster van aftreden. In 2018 is de 3 jaarlijkse termijn voor alle leden verstreken. Medio 2018 hebben de leden Enzerink, Westerlaken-van Westen en Post aangegeven zich niet meer verkiesbaar te stellen voor een volgende periode van 3 jaar. Er zijn zodoende verkiezingen gehouden waarbij op diverse manieren getracht is om aan het diversiteitsbeginsel de Code Pensioenfonds ("ten minste een man, een vrouw en zowel mensen van boven als van onder de 40 jaar deel uit maken van het verantwoordingsorgaan") te voldoen. Dit is echter niet gelukt. De volgende personen zijn in december 2018 gekozen als nieuwe leden van het verantwoordingsorgaan:

- B. Hut (man, 40-65; namens de actieve deelnemers)
- E. Veeren (man, 40-65; namens de actieve deelnemers)
- J. Van der Lans (man, >65; namens de gepensioneerden)

In de overlegvergadering van mei 2019 zijn deze leden officieel door de voorzitter van het pensioenfonds geïnstalleerd. Het verantwoordingsorgaan had eind 2018 de volgende samenstelling:

Namens de actieve deelnemers:

E. Enzerink (plv.voorzitter) (man, 40-65)
C. Woltering (secretaris) (man, 40-65)
D. Westerlaken-van Westen (vrouw, 40-65)
M. Jacobs (plv. secretaris) (man, 40-65)

Namens de gepensioneerden:

P. Koster (voorzitter) (man, >65)
P. Post (man, >65)
G. Mulder (man, >65)

Sinds 1 mei 2016 treedt de heer J. Spiekermann (man, >65) op als adviseur van het verantwoordingsorgaan. De heer Spiekermann beëindigt zijn adviseurschap nadat het jaarverslag over 2018 definitief is gemaakt (juni 2019).

De aftredende leden Enzerink, Westerlaken-van Westen en Post blijven aan tot het jaarverslag 2018 definitief is.

3.2.2. Deelname aan werkcommissies, opleidingen en seminars

Werkcommissies

Er is in het jaar 2018 niet specifiek deelgenomen aan werkcommissies van het bestuur.

Opleidingen / seminars

In het licht van de op handen zijnde liquidatie van het fonds zijn er in 2018 geen aanvullende opleidingen gevolgd en is het bezoek van seminars beperkt gebleven. Medio 2018 heeft de werkgever aan het fondsbestuur gemeld dat de liquidatie met tenminste 1 jaar is opgeschort. Zodoende wordt het volgen van opleidingen/seminars met name voor de nieuwe VO leden weer geïntensiveerd.

De volgende opleidingen en seminars zijn door leden van het VO bijgewoond:

- DNB seminar t.a.v. evaluatie wet versterking pensioenfondsbesturen

3.2.3. Overleg met het bestuur

In 2018 is totaal 4 maal overleg met het bestuur geweest:

1. 15 maart 2018
2. 29 mei 2018
3. 04 oktober 2018
4. 06 december 2018

Met als hoofdpunten de volgende zaken:

1. Het jaarverslag 2017 (vergadering 29 mei 2018)
2. Het toeslagenbeleid 2019 (vergadering 06 december 2018)
3. Uitslag VO verkiezingen (vergadering 06 december 2018)

Verder heeft het VO onder meer deelgenomen aan de volgende bestuursvergaderingen:

1. 21 maart 2018: Uitleg van VC Holland over hun bevindingen.
2. 26 april 2018: toekomst van het pensioenfonds.
3. 14 juni 2018: bespreking concept jaarverslag met accountants en actuarissen.

Tevens heeft het verantwoordingsorgaan 1 interne vergadering gehouden over de samenstelling voor de aankomende jaren.

3.2.4. Adviesaanvragen

Over het algemeen worden de adviesaanvragen door het bestuur vooraf aangekondigt in een OV vergadering en vindt er een korte toelichting plaats.

De volgende adviesaanvragen zijn door het VO behandeld in 2018:

Aanvraag no.	Onderwerp	Reactie VO	Aanvullend commentaar door VO
SPFN-aan-VO-2018-003	Toeslagen per 1-1-2018	Positief Advies VO_ADV_2018_01- Toeslagen pensioenen 2018	-
SPFN-aan-VO-2018-004	Pensioen Reglement versie 9	Positief Advies VO_ADV_2018_02- Reglement versie	Positief advies gegeven ervan uitgaande dat de aangegeven tekstfouten en foutieve wijzigingen worden hersteld.

3.2.5. Oordeel en aanbeveling

Volgens de wet geeft het verantwoordingsorgaan een oordeel over:

1. Het handelen van het bestuur
2. Het door het bestuur uitgevoerde beleid
3. De beleidskeuzes voor de toekomst.

Hoofdthema was de toekomst van het Fonds.

Het verantwoordingsorgaan is gedurende het afgelopen jaar door het bestuur in detail per brief of in vergaderingen geïnformeerd geweest over de toekomst van het Fonds.

Zowel in de periode januari - juni 2018, waarin het Fonds zich moest richten op een mogelijkheid van liquidatie enerzijds en het (voorlopig) blijven uitvoeren van huidige pensioenregeling anderzijds, als in de periode na juni 2018 toen duidelijk werd dat de werkgever het liquidatieproces met tenminste 1 jaar opschortte en het Fonds zich zodoende weer alleen kon richten op de uitvoering van de huidige regeling en het "wegwerken van achterstallig onderhoud". Het verantwoordingsorgaan verwacht ook voor de toekomst bijtijds te worden geïnformeerd.

Het verantwoordingsorgaan komt tot het oordeel dat het bestuur, met inachtneming van een voldoende mate van zorgvuldigheid en evenwichtige belangenafweging, tot verantwoorde besluitvorming en beleidskeuzes is gekomen conform het beleidskader van het Fonds. Het verantwoordingsorgaan zal het bestuur kritisch blijven volgen, met name wanneer het liquidatieproces van het Fonds weer actueel wordt.

Daarnaast heeft het verantwoordingsorgaan het meest recente visitatiecommissie verslag doorgenomen en komt tot de conclusie dat het eigen oordeel wordt ondersteund door dit verslag.

Het verantwoordingsorgaan onderschrijft de bevindingen ten aanzien van het aantrekken van een directeur pensioenbureau en het zal nauwlettend blijven toezien op opvolging van de benoemde aanbevelingen.

Tevens neemt het de aanbeveling ter harte voor een zelfevaluatie van het verantwoordingsorgaan.

3.3. Bestuurlijke reactie op bevindingen visitatiecommissie en verantwoordingsorgaan

3.3.1. Bestuurlijke reactie op bevindingen visitatiecommissie

Het bestuur is tevreden dat de visiteurs hebben vastgesteld dat het beleid van het bestuur evenwichtig is en op een zorgvuldige wijze tot stand is gekomen en uitgevoerd. De visiteurs zijn van mening dat sprake is van een beheerste en integere bedrijfsvoering en het bestuur toereikend 'in control' is over de uitbestede activiteiten.

Verder stelt de visitatiecommissie vast dat het bestuur een goed beeld heeft van de specifieke situatie waarin het Fonds verkeerd en welke acties moeten worden ondernomen nu de werkgever heeft besloten de gesprekken over de toekomst van het pensioenfonds op te schorten.

Over het algemeen kan het bestuur zich vinden in de aanbevelingen van de visitatiecommissie. Het bestuur vormt zich in de loop van 2019 een oordeel over de impact van de aanbevelingen en rapporteert daarover in het jaarverslag 2019.

Over enkele van de aanbevelingen kan het bestuur thans al het volgende aangeven:

- Het geschiktheidsplan is aangepast en de update is vastgesteld door het bestuur;
- In het jaarverslag 2018 wordt een paragraaf opgenomen over diversiteit binnen het Fonds;
- In de notulen van de bestuursvergadering wordt, meer dan tot nu toe, aandacht geschonken aan de overwegingen die ten grondslag liggen aan een bestuursbesluit.

Het bestuur dankt de visiteurs voor hun gedegen onderzoek. Het bestuur waardeert de waardevolle aanbevelingen die de visiteurs hebben gedaan.

3.3.2. Bestuurlijke reactie op bevindingen verantwoordingsorgaan

Het verantwoordingsorgaan heeft zich een oordeel gevormd over:

- het handelen van het bestuur in 2018,
- het door het bestuur uitgevoerde beleid, en
- de beleidskeuzes voor de toekomst.

Het verantwoordingsorgaan komt tot het oordeel dat het bestuur met een voldoende mate van zorgvuldigheid en evenwichtige belangenafweging tot verantwoorde besluitvorming en beleidskeuzes is gekomen. Het bestuur is content met dat oordeel.

Verder stelt het verantwoordingsorgaan dat zij door het bestuur goed is geïnformeerd over de toekomstplannen van het Fonds. Het verantwoordingsorgaan verwacht ook voor de toekomst bijtijds te worden geïnformeerd, om het bestuur kritisch te kunnen blijven volgen, met name wanneer het liquidatieproces van het Fonds weer actueel wordt. Het bestuur zegt bij deze toe het verantwoordingsorgaan tijdig en zorgvuldig te zullen informeren over alle belangrijke dossiers op de bestuurstafel en dat geldt zeker voor de toekomstplannen.

Het bestuur dankt de leden van het verantwoordingsorgaan voor hun bijdrage in het voorbije jaar en gaat uit van een voortzetting van de huidige goede samenwerking in 2019.

Jaarrekening

4. Balans per 31 december 2018

(Bedragen in duizenden euro's na bestemming van het resultaat)

Activa		31-12-2018	31-12-2017
Beleggingen voor risico pensioenfonds			
Vastgoedbeleggingen	8.2.1	32.762	34.245
Aandelen	8.2.2	100.637	125.976
Vastrentende waarden	8.2.3	338.521	317.736
Overige beleggingen	8.2.4	28.280	33.311
Beleggingsvorderingen en -schulden	8.2.5	411	2
		500.611	511.270
Vorderingen en overlopende activa			
Vorderingen uit herverzekering	8.4.1	857	0
Overige vorderingen	8.4.2	3.234	3.404
		4.091	3.404
Overige activa			
Liquide middelen	8.5.1	157	1.239
Totaal activa		504.859	515.913

(Bedragen in duizenden euro's na bestemming van het resultaat)

Passiva		31-12-2018	31-12-2017
Stichtingskapitaal en reserves			
Algemene reserves	8.6.1	(29.630)	(7.406)
Bestemmingsreserves	8.6.2	0	2.198
Overige reserves	8.6.3	71.017	70.519
		<u>41.387</u>	<u>65.311</u>
Technische voorzieningen			
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds	8.7.1	458.610	444.650
Overige technische voorzieningen	8.7.2	4.100	3.473
		<u>462.710</u>	<u>448.123</u>
Overige schulden en overlopende passiva			
Schulden uit herverzekering	8.8.1	0	770
Overige schulden	8.8.2	762	1.709
		<u>762</u>	<u>2.479</u>
Totaal passiva		<u>504.859</u>	<u>515.913</u>

5. Staat van baten en lasten over 2018

(Bedragen in duizenden euro's)

Staat van Baten en Lasten		2018	2017
BATEN			
Premiebijdragen	9.1	12.602	13.329
Belegingsresultaten voor risico pensioenfonds	9.2	(7.368)	16.525
Baten uit herverzekering	9.3	1.074	629
Overige baten	9.4	0	8
Totaal baten		6.308	30.491
LASTEN			
Pensioenuitkeringen	9.5	13.169	12.589
Pensioenuitvoeringskosten	9.6	859	1.091
- Pensioenopbouw	9.7.1	13.679	12.623
- Indexering en overige toeslagen	9.7.2	0	0
- Rentetoevoeging	9.7.3	(1.178)	(1.016)
- Onttrekking voor pensioenuitkeringen	9.7.4	(13.118)	(12.589)
- Onttrekking voor pensioenuitvoeringskosten	9.7.5	(859)	(1.091)
- Wijziging marktrente	9.7.6	19.247	(5.692)
- Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten	9.7.7	(215)	(412)
- Wijziging uit hoofde van actuariële uitgangspunten	9.7.8	(2.108)	0
- Overige mutatie voorziening pensioenverplichtingen	9.7.9	(1.488)	(4.206)
Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds		13.960	(12.383)
Mutatie overige technische voorzieningen	9.8	627	640
Kosten pensioenopbouw (risicoherverzekering)	9.9	1.379	1.698
Saldo overdracht van rechten	9.10	229	681
Overige lasten	9.11	9	8
Totaal lasten		30.232	4.324
Saldo baten en lasten		(23.924)	26.167

(Bedragen in duizenden euro's)

Bestemming van resultaat	2018	2017
Mutatie Algemene Reserves	(22.224)	33.281
Mutatie Bestemmingsreserves	(2.198)	91
Mutatie Overige reserves	498	(7.205)
Totaal bestemming van het resultaat	<u>(23.924)</u>	<u>26.167</u>

6. Kasstroomoverzicht over 2018

(Bedragen in duizenden euro's)

	2018	2017
Kasstroom uit pensioenactiviteiten		
Ontvangen premies	12.010	11.668
Betaalde pensioenuitkeringen	(13.473)	(13.099)
Betaald in verband met overdrachten van rechten	(830)	0
Betaalde pensioenuitvoeringskosten	0	8
Ontvangen bedragen van herverzekeraar	537	0
Betaalde bedragen aan herverzekeraar	(2.759)	(1.375)
	(4.515)	(2.798)
Kasstroom uit beleggingsactiviteiten		
Verkopen en aflossing van beleggingen	59.018	729.723
Ontvangen directe beleggingsopbrengsten	2.020	638
Afromingen en bijstortingen SLM-fonds	0	(6.322)
Aankopen van beleggingen	(58.046)	(719.718)
Kosten van vermogensbeheer ²	442	599
	3.434	4.920
Netto kasstroom	(1.081)	2.122
Liquide middelen primo	1.241	(881)
Liquide middelen ultimo ³	160	1.241

² Dit betreft de ontvangen omvangskorting op de ingehouden beheerkosten in de beleggingsfondsen.

³ Het kasstroomoverzicht bestaat uit de liquide middelen (ten aanzien van beleggingen) opgenomen onder Beleggingvorderingen ad 3K en het saldo van de ABN AMRO bank opgenomen onder Liquide middelen ad 157K.

7. Toelichting behorende tot de jaarrekening 2018

7.1. Algemeen

Het doel van Stichting Pensioenfonds Fluor Nederland, statutair gevestigd te Hoofddorp en kantoorhoudende te Hoofddorp (hierna 'het Fonds') is het nu en in de toekomst verstrekken van uitkeringen aan gepensioneerden en nabestaanden ter zake van ouderdom en overlijden; tevens verstrekt het Fonds uitkeringen aan arbeidsongeschikte deelnemers.

De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de wettelijke bepalingen van Titel 9 Boek 2 BW en de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving (RJ), uitgegeven door de Raad voor de Jaarverslaggeving. De jaarrekening is opgesteld in duizenden euro's. De jaarrekening is door het bestuur opgesteld met inachtneming van de continuïteitsveronderstelling.

Beleggingen en pensioenverplichtingen worden gewaardeerd op marktwaarde. De overige activa en passiva worden gewaardeerd op de verkrijgings- of vervaardigingsprijs. Indien geen specifieke waarderingsgrondslag is vermeld, vindt waardering plaats tegen de verkrijgingsprijs.

In de balans, de staat van baten en lasten zijn referenties opgenomen, waarmee wordt verwezen naar de toelichting.

7.2. Opname in de balans of staat van baten en lasten

Een actief wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar het pensioenfonds zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Baten worden in de staat van baten en lasten opgenomen wanneer een vermeerdering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

7.3. Vreemde valuta

Activa en passiva in vreemde valuta worden omgerekend naar euro's tegen de koers per balansdatum. Deze waardering is onderdeel van de waardering tegen marktwaarde. Baten en lasten voortvloeiende uit transacties in vreemde valuta worden omgerekend tegen de koers per transactiedatum.

7.4. Schattingen en veronderstellingen

Bij toepassing van de grondslagen en de regels voor het opstellen van de jaarrekening vormt het bestuur van het pensioenfonds zich verschillende oordelen en maakt schattingen die essentieel kunnen zijn voor de in de jaarrekening opgenomen bedragen. Indien het voor het geven van het in artikel 2:362 lid 1 BW vereiste inzicht noodzakelijk is, is de aard van deze oordelen en schattingen inclusief de bijbehorende veronderstellingen opgenomen bij de toelichting op de betreffende jaarrekeningposten.

7.5. Schattingswijziging

In september 2018 is door het Actuarieel genootschap een nieuwe Prognosetafel AG 2018 gepubliceerd. Het Fonds heeft besloten om gebruik te maken van deze nieuwe generatietafel voor de waardering van haar pensioenverplichtingen. Als gevolg van een overgang van de Prognosetafel AG2016 naar Prognosetafel

AG2018 is de voorziening voor pensioenverplichtingen per 31 december afgenomen met 3.982K. De correctiefactoren voor ervaringssterfte zijn niet gewijzigd. De opslag voor toekomstige uitvoeringskosten is per 31 december 2018 verhoogd van 2,08% naar 2,5%. Dit zorgt voor een toename van de voorziening voor pensioenverplichtingen met 1.874K.

7.6. Belastingen

De activiteiten van het Fonds zijn vrijgesteld van belastingheffing in het kader van de vennootschapsbelasting.

7.7. Beleggingen voor risico pensioenfonds

7.7.1. Algemeen

Resultaatverantwoording

Alle gerealiseerde en ongerealiseerde resultaten worden direct in de staat van baten en lasten verantwoord

Participaties in beleggingsfondsen

Het fonds heeft al haar middelen belegd in beleggingsfondsen. De beleggingen in participaties van Aegon beleggingsfondsen worden gewaardeerd tegen marktwaarde, zijnde de intrinsieke waarde van de participatie. Deze waarde wordt elke dag dat de Nederlandse beurs open is vastgesteld, met uitzondering van het Aegon Hypothekenfonds waarvan de waarde eens per maand wordt vastgesteld. De Aegon beleggingsfondsen beleggen in aandelen, obligaties, derivaten, futures, vastgoed, grondstoffen en alternaties zoals hedge funds en private equity. De marktwaarde van deze onderliggende beleggingen vindt plaats tegen beurskoers of, bij gebrek daaraan, tegen taxatiewaarde aan de hand van het meest actuele jaarbericht of andere recente informatie. De waardering van de beleggingen wordt bepaald aan de hand van gegevens die door een onafhankelijke partij worden aangeleverd.

Voor de onderliggende beleggingen die niet-beursgenoteerd zijn, wordt de waardering vastgesteld op basis opgaven van een onafhankelijke derde of indien niet voorhanden op basis van interne modellen welke jaarlijks door de externe accountant worden getoetst. De marktwaardebepaling van een hypotheek geschiedt door de toekomstige contractuele kasstromen te verdisconteren, rekening houdend met eventuele vervroegde aflossingen van de klant. De alternaties worden gewaardeerd op basis van informatie welke van de beheerder van de onderliggende fondsen wordt verkregen.

7.8. Vorderingen en overlopende activa

Voor zover noodzakelijk wordt op de vorderingen en overlopende activa een voorziening voor oninbaarheid in mindering gebracht.

7.9. Technische voorzieningen

7.9.1. Voorziening pensioenverplichtingen

De voorziening pensioenverplichtingen wordt gewaardeerd op basis van de rentetermijnstructuur (RTS) die door DNB per 31 december 2018 is gepubliceerd. De waarde wordt bepaald op basis van de contante waarde van de beste inschatting van toekomstige kasstromen die samenhangen met de op balansdatum onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen. Onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen zijn de opgebouwde nominale aanspraken en de onvoorwaardelijke (indexatie)toezeggingen.

Bij de berekening van de voorziening pensioenverplichtingen is uitgegaan van het op de balansdatum geldende fondsreglement en van de over de verstreken deelnemersjaren verworven aanspraken. Jaarlijks wordt door het bestuur besloten of de opgebouwde pensioenaanspraken worden geïndexeerd. Alle per balansdatum bestaande indexatiebesluiten zijn in de berekening begrepen. Er wordt geen rekening gehouden met toekomstige salarisontwikkelingen.

Bij de berekening van de voorziening wordt rekening gehouden met premievrije pensioenopbouw in verband met invaliditeit op basis van de contante waarde van premies waarvoor vrijstelling van betaling wegens arbeidsongeschiktheid is verleend.

Bij de bepaling van de actuariële uitgangspunten wordt uitgegaan van voor toezichthouder acceptabele grondslagen, waarbij rekening wordt gehouden met de voorzienbare trend in overlevingskansen.

De belangrijkste actuariële grondslagen en veronderstellingen zijn:

- a. de rentevoet is gebaseerd op de door DNB gepubliceerde nominale rentetermijnstructuur per einde jaar
- b. de sterftekansen zijn ontleend aan de prognosetafel AG2018 (2017: prognosetafel AG2016), inclusief de ervaringssterfte volgens correctiefactoren vastgesteld aan de hand van het Milliman Ervaringssterftemodel 2016.
- c. voor het partnerpensioen is aangenomen dat de partner drie jaar jonger is dan de verzekerde man en drie jaar ouder is dan de verzekerde vrouw.
- d. de partnerfrequenties (inclusief huwelijkspartners en geregistreerde partners) zijn vastgesteld volgens het vijfde CRC-rapport. Na de datum van ingang van het ouderdompensioen geschiedt reservering van het uitruikbaar partnerpensioen volgens het systeem bepaalde partner.
De mixfactoren voor sekseneutraal tarief voor pensioenaankoop op leeftijd 65 uit expirerend kapitaal voor deelnemers aan de AIP-regeling bedraagt voor respectievelijk ouderdompensioen en nabestaandenpensioen:

	Ouderdompensioen	Partnerpensioen
Mannen	0,8194	0,9304
Vrouwen	0,1806	0,0696

- e. Een opslag van 2,5% (2017: 2,08%) voor toekomstige uitvoeringskosten.

De indexering van de pensioenen geschiedt in principe op basis van de ontwikkeling van de Consumenten-prijsindexcijfers, zoals die worden berekend door het Centraal Bureau voor de Statistiek. De indexering geschiedt voor zover het Fonds over voldoende middelen beschikt.

7.9.2. Overige technische voorzieningen

Voorziening backservice

De voorziening backservice koopsom betreft het per balansdatum nog te betalen bedrag inzake de salarisaanpassingen in het verslagjaar die in het volgende verslagjaar worden verwerkt in de voorziening pensioenverplichtingen. Op basis van fondsgrondslagen is de hoogte van deze voorziening per 31 december 2018 benaderd.

7.10. Kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de directe methode.

7.11. Dekkingsgraden

De (nominale) dekkingsgraad is gelijk aan het pensioenvermogen uitgedrukt in % van de technische voorzieningen. Het pensioenvermogen is gelijk aan het totaal van de activa minus overige schulden en overlopende passiva en onder aftrek van het saldo van de bestemmingsreserves.

De beleidsdekkingsgraad is conform artikel 133a PW vastgesteld en is gelijk aan het voortschrijdende gemiddelde van de gerapporteerde nominale dekkingsgraden van de afgelopen 12 maanden.

De reële dekkingsgraad is vastgesteld conform artikel 133b PW. De reële dekkingsgraad is de verhouding tussen de beleidsdekkingsgraad en de dekkingsgraad die nodig is om een volledige voorwaardelijke toeslagverlening te geven op basis van waardevastheid. Indien deze dekkingsgraad tenminste 100% bedraagt, voldoet het fonds aan de eisen voor volledige voorwaardelijke toeslagverlening als de maatstaf voor indexeren de prijsinflatie zou zijn.

8. Toelichting op de balans

8.1. Algemeen

Belegging in premiebijdragende onderneming(en)

Het Fonds heeft geen beleggingen in premiebijdragende ondernemingen.

Afdekkingstransacties

In de Aegon beleggingsfondsen wordt gebruik gemaakt van derivaten met als doel een effectieve en efficiënte uitvoering van het beleggingsbeleid mogelijk te maken en beleggingsrisico's af te dekken.

Securities lending en collateral management

In de Aegon beleggingsfondsen wordt indirect gebruik gemaakt van Security Lending en Collateral Management met als doel een effectieve en efficiënte uitvoering van het beleggingsbeleid mogelijk te maken.

8.2. Beleggingen voor risico pensioenfonds

Het verloop van de beleggingen voor risico pensioenfonds (exclusief beleggingsvorderingen en –schulden) is als volgt:

Bedragen in € 1.000	2018	2017
Stand primo boekjaar	511.268	499.453
Afromingen en bijstortingen SLM-fonds	0	6.322
Aankopen	58.046	719.718
Verkopen	(59.018)	(729.723)
Waardeveranderingen	(10.096)	15.498
Stand ultimo boekjaar	<u>500.200</u>	<u>511.268</u>

In 2018 heeft de koers van het SLM-fonds zich binnen de gestelde bandbreedtes van het fonds bewogen waardoor er geen afroming of bijstorting is geweest.

In verband met de nieuwe vermogensbeheerovereenkomst die per 1 januari 2017 is gesloten met Aegon Asset Management heeft begin 2017 een transitie van de beleggingsportefeuille plaatsgevonden, waarbij de beleggingen in Aegon beleggingsfondsen zijn verkocht en AeAM beleggingsfondsen zijn aangekocht. Tevens zijn gedurende het verslagjaar beleggingen verkocht om aankopen te kunnen doen in het hypotheekfonds.

8.2.1. Vastgoedbeleggingen

Het verloop van deze post is als volgt:

Bedragen in € 1.000	2018	2017
Stand primo boekjaar	34.245	33.856
Aankopen	2.467	71.150
Verkopen	(2.898)	(70.047)
Waardeveranderingen	(1.052)	(714)
Stand ultimo boekjaar	<u>32.762</u>	<u>34.245</u>

De beleggingen in vastgoed bestaan volledig uit participaties in het AEAM Global Real Estate Fund. Dit betreft een participatie in een internationaal vastgoedfonds.

8.2.2. Aandelen

Het verloop van deze post is als volgt:

Bedragen in € 1.000	2018	2017
Stand primo boekjaar	125.976	116.478
Aankopen	3.731	239.814
Verkopen	(17.024)	(249.471)
Waardeveranderingen	(12.046)	19.155
Stand ultimo boekjaar	<u>100.637</u>	<u>125.976</u>

De beleggingen in aandelen bestaan volledig uit participaties in het AeAM World Equity Fund (EUR). Dit betreft een participatie in een wereldwijd aandelenfonds.

8.2.3. Vastrentende waarden

Het verloop van deze post is als volgt:

Bedragen in € 1.000	2018	2017
Stand primo boekjaar	317.736	321.658
Afomingen en bijstortingen SLM-fonds	0	6.322
Aankopen	47.585	375.053
Verkopen	(35.654)	(380.820)
Waardeveranderingen	8.854	(4.477)
Stand ultimo boekjaar	<u>338.521</u>	<u>317.736</u>

Het Strategic Liability Matching (SLM) beleggingsfonds maakt gebruik van renteswaps om de rentegevoeligheid van de beleggingen te kunnen afstemmen op de rentegevoeligheid van beleggingen. Contractueel zijn regels omtrent bijstortingen en afoming afgesproken. Het Fonds heeft aan de vermogensbeheerder volmacht gegeven om indien nodig bijstortingen en afomingen uit te voeren, afhankelijk van de waardeontwikkeling van de participatie. Afomingen worden in principe herbelegd in staatsobligaties. Bijstortingen worden in eerste aanleg gedaan uit de opbrengst van de verkoop van staatsobligaties. Indien dit niet toereikend is worden andere beleggingen verkocht. Indien het Fonds haar bijstortingsverplichtingen niet kan nakomen worden alle participaties van het Fonds in het SLM beleggingsfonds verkocht.

De beleggingen in vastrentende waarden bestaat uit participaties in 7 beleggingsfondsen van Aegon Asset Management. De verdeling is als volgt:

Bedragen in € 1.000	31-12-2018	31-12-2017
Overheidsobligaties Eurozone	70.564	84.842
Europese bedrijfsobligaties	65.113	65.995
Opkomende markten obligaties	6.045	7.359
Wereldwijde High Yield obligaties	6.301	6.444
Nederlandse Hypotheken	56.994	40.746
Absolute return beleggingen	57.211	53.715
Strategic Liability Matching Fund	76.293	58.635
Totaal	<u>338.521</u>	<u>317.736</u>

8.2.4. Overige beleggingen

Het verloop van deze post is als volgt:

Bedragen in € 1.000	2018	2017
Stand primo boekjaar	33.311	27.461
Aankopen	4.263	33.701
Verkopen	(3.442)	(29.385)
Waardeveranderingen	(5.852)	1.534
Stand ultimo boekjaar	28.280	33.311

De overige beleggingen betreffen participaties in het AEAM Global Commodity Fund (EUR).

8.2.5. Beleggingsvorderingen en –schulden

Deze post kan als volgt worden gespecificeerd:

Bedragen in € 1.000	31-12-2018	31-12-2017
Liquide middelen (ten aanzien van beleggingen)	3	2
Te vorderen dividendbelasting	263	0
Te vorderen omvangskorting op de variabele beheerkosten	145	0
Stand ultimo boekjaar	411	2

8.3. Risico's van financiële instrumenten

In de hierna volgende toelichtingen op de risico's van de beleggingen is een 'doorkijkmethode' toegepast. Dit betekent dat naar het risicoprofiel van de beleggingen binnen de beleggingsfondsen is doorgekeken, in plaats van uitsluitend te kijken naar de participaties in de beleggingsfondsen. Indien wordt belegd in extern beheerde beleggingsfondsen, is de informatie op doorkijkbasis niet beschikbaar. Deze belegging wordt apart gepresenteerd in de hierna volgende risicotoelichtingen als "Externe beleggingsfondsen".

Het Fonds beoogt hiermee op een transparante wijze inzicht te geven in de risico's die samenhangen met de beleggingen waarin zij heeft geïnvesteerd.

8.3.1. Prijsrisico

Hier volgen de toelichtingen op de onderdelen van het prijsrisico.

Valutarisico

De meeste aandelenfondsen beleggen in aandelen die genoteerd zijn in andere valuta dan de Euro waardoor ze zijn blootgesteld aan valutarisico. Alleen in de gehedgde variant van een beleggingsfonds wordt het valuta risico grotendeels afgedekt.

In het staatsobligatiefonds zitten enkel beleggingen gedenomineerd in de Euro, waardoor het niet is blootgesteld aan enig valutarisico. In de overige beleggingsfondsen kunnen beleggingen zitten met een denominatie in andere Europese valuta dan de Euro, maar al deze posities worden in beginsel gehedged naar Euro waardoor deze beleggingsfondsen een beperkt valutarisico lopen.

Aangezien HighYield en Emerging Market obligaties in andere valuta dan de Euro genoteerd kunnen zijn, zijn deze beleggingsfondsen onderhevig aan valutarisico. Deze posities worden in beginsel gehedged naar de Euro waardoor deze beleggingsfondsen een beperkt valutarisico lopen.

Aangezien de vastrentende waarden gedenomineerd zijn in de Euro, is het Strategic Liability Matching-fonds niet blootgesteld aan enig valutarisico.

De grondstoffondsen bestaan uit instrumenten in Euro of worden afgedekt naar de Euro waardoor ook hier het valutarisico afgedekt wordt.

De beleggingen in het Aegon vastgoedfonds kunnen genoteerd zijn in andere valuta dan de Euro. Hierdoor zijn deze beleggingen blootgesteld aan valutarisico. De beleggingen in het TKP vastgoedfonds kunnen genoteerd zijn in andere valuta dan de Euro. De exposure naar het Britse Pond wordt afgedekt door middel van valutacontracten. Over de overige niet-Euro beleggingen kan derhalve sprake zijn van een belangrijk valutarisico.

De verdeling van de beleggingen naar valuta is als volgt:

Bedragen in € 1.000	2018	%	2017	%
▪ Euro	460.261	92	468.895	92
▪ Hong Kong dollar	7.627	1	8.151	2
▪ Amerikaanse dollar	(5.658)	(1)	(5.813)	(1)
▪ Overige valuta	38.381	8	40.037	7
Stand ultimo boekjaar	500.611	100	511.270	100

Renterisico

Alle aandelenfondsen zijn onderhevig aan renterisico gezien fluctuaties in rentestanden de prijs van aandelen kan beïnvloeden.

Fluctuaties in rentestanden beïnvloeden de prijs van vastrentende producten, waaronder obligaties en swaps. Hierdoor zijn alle obligatiefondsen onderhevig aan renterisico en bovendien neemt dit renterisico toe met de looptijd van de obligaties. Enkel binnen staatsobligatiefondsen en het tactische overlay fonds worden bovendien actief posities ingenomen om te profiteren van verwachte veranderingen in de rente. HighYield en Emerging Market Debt fondsen zijn onderhevig aan renterisico en bovendien neemt dit renterisico toe met de looptijd van de obligaties. Binnen het Strategic Liability Matching fonds wordt geen actief beleid gevoerd om te profiteren van verwachte veranderingen in de rente.

Gezien fluctuaties in rentestanden de prijs van swaps kan beïnvloeden, zijn alle grondstoffondsen onderhevig aan renterisico.

De verdeling van de beleggingen naar renteherzieningsdatum of aflossingsdatum, indien deze eerder ligt, en de gemiddelde effectieve rentevoet is als volgt:

Bedragen in € 1.000	2018	2017
▪ Kortere dan een jaar	(7.162)	(3.799)
▪ 1 – 5 jaar	5.727	27.160
▪ 6 – 10 jaar	76.130	104.838
▪ langer dan 10 jaar	289.842	233.728
▪ Niet rentedragende instrumenten	118.253	140.203
▪ Externe beleggingsfondsen	17.821	9.140
Stand ultimo boekjaar	500.611	511.270

Het overzicht geeft de verdeling van het renterisico van de totale portefeuille waarbij tevens rekening is gehouden met de renteswaps. Een negatieve marktwaarde in het blok "Kortere dan een jaar" is het gevolg van de korte potten van deze renteswaps. Met een renteswap wordt doorgaans een korte rente (de korte poot) geruild voor een lange rente (de lange poot) om renterisico van de pensioenverplichtingen af te dekken. De korte rente die betaald wordt, de korte poot, heeft dus een negatieve marktwaarde en een looptijd die korter is dan een jaar.

Marktrisico

Alle obligaties zullen altijd risico's lopen op de markt bij grote koersschommelingen omwille van onder andere grote veranderingen in de rente, spreads of valutaverschillen.

Grondstoffen en vastgoedbeleggingen zijn altijd onderhevig aan marktrisico door de kans op grote koersschommelingen als gevolg van onder andere grote veranderingen in de rente of valutaverschillen.

Grondstoffenfondsen hebben een grote overlap met de energiesector, met name de oliesector. Daarnaast worden swaps alleen afgesloten met een beperkte lijst van goedgekeurde tegenpartijen waardoor het is blootgesteld aan concentratierisico.

De verdeling van de beleggingen naar geografisch gebied is als volgt:

Bedragen in € 1.000	2018	%	2017	%
Nederland	89.009	18	79.094	16
Verenigde Staten	77.308	15	89.214	17
Frankrijk	62.541	12	56.691	11
Duitsland	58.477	12	60.245	12
Verenigd koninkrijk	26.103	5	31.284	6
Overige landen	187.173	38	194.742	38
Stand ultimo boekjaar	500.611	100	511.270	100

De verdeling van de beleggingen naar sector is als volgt:

Bedragen in € 1.000	2018	%	2017	%
Overheid	131.272	26	151.081	30
Financiële instellingen	107.247	21	99.149	19
Niet cyclische consumentengoederen	36.066	7	33.851	7
Vastgoed	35.208	7	38.552	8
Informatie technologie	11.327	2	18.293	4
Overige sectoren	179.491	37	170.344	32
Stand ultimo boekjaar	500.611	100	511.270	100

8.3.2. Kredietrisico

Een voor beleggingsactiviteiten specifiek onderdeel van kredietrisico is het settlementrisico. Dit heeft betrekking op het risico dat partijen waarmee het Fonds transacties is aangegaan niet meer in staat kunnen zijn hun tegenprestatie te verrichten waardoor het Fonds financiële verliezen kan lijden.

De verdeling van de vastrentende waarden naar rating is als volgt:

Bedragen in € 1.000	2018	%	2017	%
AAA	93.321	28	90.705	29
AA+ / AA / AA-	122.547	36	112.832	36
A+ / A / A-	44.247	13	51.000	16
BBB+ / BBB / BBB-	45.518	13	46.426	15
BB+ / BB / BB-	3.957	1	4.664	2
B+ / B / B-	4.892	2	5.278	1
CCC+ / CCC / CCC-	631	0	867	0
CC+ / CC / CC-	16	0	32	0
C+ / C / C-	3	0	0	0
D	70	0	70	0
Overige financiële instrumenten	23.319	7	5.862	1
Stand ultimo boekjaar	338.521	100	317.736	100

In de portefeuille zijn financiële instrumenten opgenomen welke gevoelig zijn voor wijzigingen in de kredietwaardigheid van de uitgevende instelling. Een A, AA of AAA rating geeft een goede tot uitstekende kredietwaardigheid aan. Bij een Rating van BBB en lager neem het risico op default toe. De portefeuille is blootgesteld aan een significant kredietrisico.

In de portefeuille zijn beleggingen opgenomen in het Aegon Hypotheken Fonds welke belegt in Nederlandse hypotheek. De rating van deze hypotheek worden op basis van een intern ratingmodel vastgesteld. In dit model wordt uitgegaan van een potentieel verlies per individuele hypotheek waarbij de input voor de berekening komt van rating agency Moody's. De geloofwaardigheid van deze waardering wordt vervolgens getoetst aan de hand van een tweetal controleberekeningen. De eerste controleberekening is gebaseerd op een potentieel verlies uitgaande van historische performance van Saecure transacties (historische securitisatie transacties van Aegon). De tweede controleberekening is gebaseerd op het potentieel verlies van een bepaald "mandje" van hypotheek.

Het totale kredietrisico wijkt af van de marktwaarde van de portefeuille als gevolg van het gebruik van kredietderivaten (Credit Default Swaps). Met kredietderivaten wordt het kredietrisico op een tegenpartij afgedekt, of kan juist extra kredietrisico op een tegenpartij worden genomen. Voor de berekening van het totale kredietrisico in bovenstaand overzicht is rekening gehouden met de onderliggende waarde (exposure waarde) van de kredietderivaten in plaats van de marktwaarde van deze derivaten. Hiermee wordt een beter inzicht gegeven in het totale kredietrisico van de portefeuille.

8.3.3. Liquiditeitsrisico

Het liquiditeitsrisico is het risico dat beleggingen niet tijdig en/of niet tegen een aanvaardbare prijs kunnen worden omgezet in liquide middelen, waardoor het Fonds op korte termijn niet aan zijn verplichtingen kan voldoen. Dit risico wordt beheerst door in het strategische en tactische beleggingsbeleid voldoende ruimte aan te houden voor liquiditeitsposities.

8.3.4. Concentratierisico

Alle aandelenfondsen en vastgoedfondsen hebben een breed gespreide portefeuille. De meeste obligatiefondsen hebben een breed gespreide portefeuille waarbij sprake is van issuer limieten en de concentratie afwijkingen zijn gemaximeerd t.o.v. de benchmark. De benchmark voor het staatsobligatiefonds daarentegen bestaat uit een beperkt aantal overheden en derhalve is de portefeuille van dit beleggingsfonds blootgesteld aan een concentratierisico.

De High Yield en Emerging Market Debt fondsen hebben een breed gespreide portefeuille waarbij sprake is van issuer limieten en de concentratie afwijkingen zijn gemaximeerd ten opzichte van de benchmark. Het Strategic Liability Matching fonds sluit alleen swaps af met een beperkte lijst van goedgekeurde tegenpartijen waardoor het is blootgesteld aan concentratierisico. Het hypotheekfonds belegt alleen in hypotheek met Nederlandse woonhuizen als onderpand. Hierdoor is ook sprake van concentratierisico. Dit risico wordt beperkt door zoveel mogelijk geografisch te spreiden binnen Nederland. Het GTAA fonds heeft een breed gespreide portefeuille.

In onderstaande opstelling zijn alle posities in portefeuille die groter zijn dan 2% van het balanstotaal ultimo verslagjaar weergegeven:

Bedragen in € 1.000	2018	%	2017	%
Bondsrepubliek Duitsland	45.166	9	52.637	10
Republiek Frankrijk	34.879	7	37.339	7
Nederlandse Staat	17.403	4	22.026	4

8.3.5. Indeling naar waarderingsniveau

Op basis van deze verscheidenheid en gradaties in waarderingmethoden dienen de beleggingen te worden ingedeeld naar drie verschillende waarderingsniveaus:

- Niveau 1: De waarde van de belegging is gebaseerd op direct waarneembare marktnoteringen van identieke beleggingen in een actieve markt;
- Niveau 2: Actuele waarde wordt vastgesteld aan de hand van waarderingsmodellen waarin gebruik is gemaakt van waarneembare marktdata;
- Niveau 3: De waarde wordt vastgesteld met waarderingsmodellen waarin geen gebruik is gemaakt van waarneembare marktdata.

In de onderstaande tabel is de verdeling naar waarderingsniveau weergegeven:

Bedragen in € 1.000	2018	%	2017	%
Niveau 1	0	0	0	0
Niveau 2	443.206	89	470.522	92
Niveau 3	57.405	11	40.748	8
Stand ultimo boekjaar	500.611	100	511.270	100

De beleggingsfondsen zijn geclassificeerd als niveau 2 of 3 afhankelijk van de onderliggende beleggingen. Vrijwel alle Aegon beleggingsfondsen kennen een dagelijkse intrinsieke waardebepaling, dagelijkse toe- en uitredingsmomenten en hebben voornamelijk beursgenoteerde stukken in portefeuille. Hierdoor hebben de beleggingsfondsen meer het karakter van een niveau 1 belegging. Doordat de beleggingsfondsen zelf geen beursnotering kennen, worden de Aegon beleggingsfondsen als niveau 2 geclassificeerd. Een uitzondering hierop zijn de hypothekenfondsen en het vastgoedfonds waar voornamelijk niveau 3 beleggingen in zijn opgenomen.

8.3.6. Operationeel risico

Operationeel risico is het risico van een onjuiste afwikkeling van transacties, fouten in de verwerking van gegevens, het verloren gaan van informatie, fraude en dergelijke. Dergelijke risico's worden beheerst door het stellen van hoge kwaliteitseisen aan de organisaties die bij de uitvoering betrokken zijn op gebieden zoals interne organisatie, procedures, processen en controles, kwaliteit van de geautomatiseerde systemen, en dergelijke. Deze kwaliteitseisen worden periodiek getoetst door het bestuur.

Operationele risico's worden zoveel mogelijk beperkt door uitgebreide AO/IC's met ingebouwde controle momenten. Toch kan menselijk handelen altijd leiden tot fouten ondanks de strakke protocollen.

8.3.7. Systeemrisico

Systeemrisico is het risico dat het mondiale financiële systeem (de internationale financiële markten) niet langer naar behoren functioneert, waardoor beleggingen van de beleggingsfondsen waarin het Fonds participeert, niet langer verhandelbaar zijn en zelfs hun waarde verliezen. Dit risico is voor het Fonds, evenals voor andere marktpartijen, niet beheersbaar.

8.4. Vorderingen en overlopende activa

8.4.1. Vorderingen uit hoofde van herverzekering

Deze post kan als volgt worden gespecificeerd:

	2018	2017
Rekening courant Aegon	857	0
Stand ultimo boekjaar	857	0

8.4.2. Overige vorderingen

Deze post kan als volgt worden gespecificeerd:

Bedragen in € 1.000	31-12-2018	31-12-2017
Te vorderen premies	772	1.056
Te vorderen technische winstdeling	2.462	2.198
Te vorderen omvangskorting op de variabele beheerkosten	0	150
Stand ultimo boekjaar	3.234	3.404

De te vorderen premies van 772K bestaat uit een bedrag van 380K i.v.m. de eindafrekening van de werkgevers- en werknemerspremie over 2018 die in januari 2019 is voldaan en een bedrag van 392K voor nog te betalen kosten i.v.m. het opstellen en controleren van het jaarverslag en de verslagstaten en nog te factureren administratievergoedingen met betrekking tot 2018. Deze kosten worden in 2019 gefactureerd aan en betaald door de werkgever.

Het Fonds heeft per 1 januari 2009 met Aegon Levensverzekering N.V. een uitvoeringsovereenkomst gesloten op basis van een kapitaalcontract met een looptijd van 8 jaar in de vorm van een gesepareerd beleggingsdepot met technische winstdeling. De winstdelingsperiode is gestart op 1 januari 2009 en loopt tot 1 januari 2017. In verband met de dekking van het uitlooprisico op arbeidsongeschiktheid wordt de technische winstdeling op 1 januari 2019, na verrekening van de resultaten in verband met premievrijstelling als gevolg van arbeidsongeschiktheid in de jaren 2017 en 2018, aan het fonds uitgekeerd. Per 1 januari 2019 wordt een bedrag van 2.462K als winstaandeel aan het fonds uitgekeerd. Het saldo per 31 december 2017 bedroeg 2.101K.

Per 1 januari 2017 is een risicoherverzekeringsovereenkomst met Aegon gesloten met een looptijd van 5 jaar om het overlijdensrisico middels uitkering van een kapitaal bij overlijden en het risico van premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid middels uitkering van arbeidsongeschiktheidsrentes her te verzekeren. Is het saldo van de opgerente resultaten aan het einde van deze periode positief, dan wordt 100% van dit saldo aan het fonds uitgekeerd. Een eventueel negatief saldo komt voor rekening van Aegon. Het fonds betaald hiervoor een stop-lossopslag van 17,3%. Het saldo per 31 december 2018 is 0 (2017: 97K).

8.5. Overige activa

8.5.1. Liquide middelen

Deze post kan als volgt worden gespecificeerd:

Bedragen in € 1.000	31-12-2018	31-12-2017
ABN AMRO Bank	157	1.239

8.6. Stichtingskapitaal en reserves

8.6.1. Algemene reserves

Aan de Algemene reserve wordt het behaalde resultaat toegevoegd na aftrek van de dotatie aan de Overige reserves.

Het verloop van de algemene reserve is als volgt:

Bedragen in € 1.000	31-12-2018	31-12-2017
Stand primo boekjaar	(7.406)	(40.687)
Vrijval uit bestemmingsreserve	2.462	0
Dotatie aan overige reserves	(498)	0
Vrijval uit overige reserves	0	7.205
Mutatie via resultaatbestemming	(24.188)	26.076
Stand ultimo boekjaar	<u>(29.630)</u>	<u>(7.406)</u>

8.6.2. Bestemmingsreserves

De bestemmingsreserve betreft een reserve technische winstdeling. Deze is gevormd tegenover de latente vordering op Aegon in verband met technische winstdeling. De bestemmingsreserve wordt niet meegenomen in de nominale dekkingsgraad van het fonds.

Het verloop van de bestemmingsreserve is als volgt:

Bedragen in € 1.000	31-12-2018	31-12-2017
Stand primo boekjaar	2.198	2.107
Mutatie via resultaatbestemming	264	91
Vrijval	(2.462)	0
Stand ultimo boekjaar	<u>0</u>	<u>2.198</u>

In verband met de afrekening van de technische winstdeling per 1 januari 2019 van de per 31 december 2016 beëindigde kapitaalovereenkomst is de latente vordering ad 2.462K direct opeisbaar geworden en valt de bestemmingsreserve voor hetzelfde bedrag vrij. Voor de risicoherverzekeringsovereenkomst is per 31 december 2018 geen latente vordering in verband met technische winstdeling.

8.6.3. Overige reserves

Deze post betreft een Reserve beleggings- en actuariële risico's. De hoogte van deze reserve is gelijk aan het jaarlijks op basis van de solvabiliteitstoets berekende Vereiste Eigen Vermogen.

Het verloop van de overige reserves is als volgt:

Bedragen in € 1.000	31-12-2018	31-12-2017
Stand primo boekjaar	70.519	77.724
Dotatie	498	0
Vrijval	0	(7.205)
Stand ultimo boekjaar	<u>71.017</u>	<u>70.519</u>

8.6.4. Solvabiliteit en herstelplan

Solvabiliteit

De solvabiliteit van het Fonds is als volgt:

Bedragen in € 1.000	31-12-2018	31-12-2017
Minimaal vereist eigen vermogen	19.331	18.821
Vereist eigen vermogen	71.017	70.519

Dekkingsgraden

De dekkingsgraden van het Fonds zijn als volgt:

Bedragen in € 1.000	31-12-2018	31-12-2017
Nominale dekkingsgraad	108,9%	114,1%
Beleidsdekkingsgraad	113,7%	111,1%
Reële dekkingsgraad	92,3%	90,0%

Herstelplan

De vereiste buffer van het fonds gebaseerd op de strategische mix is per 31 december 2018 gelijk aan 15,7% van de technische voorzieningen. Gegeven een beleidsdekkingsgraad van 113,7% per 31 december 2018 is er sprake van een reservetekort. Op 28 maart 2019 is een geactualiseerd herstelplan ingediend en op 23 mei 2019 is de beschikking herstelplan van DNB ontvangen.

Vereist eigen vermogen (VEV)

Omschrijving	(bedragen in 1.000 euro)	31 december 2018	31 december 2017
S1 Renterisico		8.262	11.075
S2 Risico zakelijke waarden		53.166	49.642
S3 Valutarisico		6.320	6.050
S4 Grondstoffenrisico		11.896	11.674
S5 Kredietrisico		15.548	15.998
S6 Verzekeringstechnische risico		18.385	19.290
S7 Liquiditeitsrisico		0	0
S8 Concentratierisico		10.318	14.467
S9 Operationeel risico		0	0
S10 Actief beheer risico		0	0
Diversificatie-effect en iteratie		(52.878)	(57.677)
Vereist eigen vermogen		71.017	70.519
Uitgedrukt als percentage van TV		15,3%	15,7%

Het vereist eigen vermogen is vastgesteld op basis van het door DNB vastgestelde standaardmodel. Het bestuur van het fonds heeft onderzocht of het risicoprofiel afwijkt ten opzichte van het standaard risicoprofiel. Op basis van dit onderzoek heeft het Fonds geconcludeerd het standaardmodel te mogen blijven toepassen, waarbij er een buffer voor S8 (concentratierisico) is toegevoegd.

Het concentratierisico (S8) is niet opgenomen in het standaardmodel, maar additioneel toegevoegd door het Fonds. De buffer die wordt aangehouden voor dit risico is gelijk aan 10% van de marktwaarde van de betreffende beleggingen. Er is sprake van een concentratierisico, indien beleggingen van een uitgevende instantie meer dan 2% van het balanstotaal uitmaken. Dit betreft voornamelijk beleggingen in staatsobligaties van een aantal landen.

Het liquiditeitsrisico (S7) wordt beheerst door in het strategische en tactische beleggingsbeleid voldoende ruimte aan te houden voor liquiditeitsposities. In boekjaar 2018 was de ontvangen premie ongeveer even groot is als de verrichte uitkeringen. In de toekomst zullen de te verrichten uitkeringen toenemen en zou in combinatie met het sluiten van het Fonds hier mogelijk een liquiditeitsprobleem kunnen ontstaan. Het bestuur beheerst dit risico vooralsnog door hier rekening mee te houden in het beleggingsbeleid.

In onderstaand overzicht worden de verwachte pensioenuitkeringen voor de komende 10 jaar getoond.

Jaar	Verwachte uitstroom i.v.m. pensioenuitkeringen (bedragen in € 1.000)
2019	12.222
2020	12.852
2021	13.097
2022	13.356
2023	13.590
2024	13.924
2025	14.221
2026	14.441
2027	14.492
2028	14.491

Het operationeel risico (S9) wordt beheerst door het stellen van hoge kwaliteitseisen aan de organisaties die bij de uitvoering betrokken zijn op gebieden zoals interne organisatie, procedures, processen en controles en dergelijke. Deze kwaliteitseisen worden periodiek getoetst door het bestuur. Operationele risico's worden zoveel mogelijk beperkt door uitgebreide AOIC's (administratieve organisatie en interne controle) met ingebouwde controle momenten.

Het bestuur heeft beheersmaatregelen bepaald om het actieve risico (S2) te mitigeren (zie risicomanagement handboek).

8.7. Technische voorzieningen

In de technische voorzieningen zijn de volgende pensioenregelingen opgenomen:

- Basisregeling
- Excedentregeling
- AIP-regeling

De **Basisregeling** is van toepassing op het salarisdeel van 1 tot en met 3 x de franchise. Voor zowel het ouderdomspensioen als het partnerpensioen is er een opbouw op kapitaalbasis. De opbouw van pensioenaanspraken bedraagt:

- voor ouderdomspensioen 1,523% per jaar
- backservice: 1,523% over in verleden opgebouwde rechten

De **Excedentregeling** is van toepassing op het salarisdeel van 3x tot en met 8x de franchise waarbij het pensioengevend salaris fiscaal is gemaximeerd op € 105.075 (2017: € 103.317). Voor zowel het ouderdomspensioen als het partnerpensioen is een opbouw op kapitaalbasis.

De opbouw van pensioenaanspraken bedraagt:

- voor ouderdomspensioen 1,195% per jaar
- backservice: 1,195% over in verleden opgebouwde rechten (na 1 januari 2005)

Naast de collectieve pensioenregeling voert het fonds de **Aanvullend Individuele Pensioen (AIP) regeling** uit. Toetreding tot de AIP-regeling is niet meer mogelijk vanaf 1 januari 2004. Tevens is het per 1 januari 2004 niet meer toegestaan om enige inleg te doen in de A.I.P.-regeling.

In principe kan de deelnemer van zijn aanspraak gebruik maken op de eerste van de maand waarin hij de 65-jarige leeftijd bereikt voor de inkoop van een levenslang pensioen. Het reglement van de A.I.P.-regeling is hiertoe aangepast in 2005.

Het kapitaal dat bij overlijden tot uitkering komt, dient door de partner respectievelijk zijn kinderen te worden aangewend als koopsom voor één of meer pensioenen. Binnen de A.I.P.-regeling worden geen toeslagen verleend op ingegane uitkeringen.

8.7.1. Voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds

De voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds is naar categorieën van deelnemers als volgt samengesteld:

Bedragen in € 1.000	31-12-2018	31-12-2017
Actieve deelnemers	185.732	190.600
Arbeidsongeschikte deelnemers	6.697	5.824
Gewezen deelnemers	54.685	47.454
Pensioengerechtigden	198.691	189.645
A.I.P.-regeling	1.619	2.109
Netto voorziening pensioenverplichtingen	447.424	435.632
Excassovoorziening	11.186	9.018
Stand ultimo boekjaar	<u>458.610</u>	<u>444.650</u>

Het verzekerde kapitaal van de A.I.P.-regeling bedraagt op de einddatum € 1.739K (2017: € 2.207K) en bij overlijden voor de einddatum € 459K (2017: € 610K).

Het verloop van de voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds kan als volgt worden weergegeven:

Bedragen in € 1.000	31-12-2018	31-12-2017
Stand primo boekjaar	444.650	457.033
Pensioenopbouw	13.679	12.623
Indexering en overige toeslagen	0	0
Rentetoevoeging	(1.178)	(1.016)
Onttrekking voor pensioenuitkeringen	(13.118)	(12.589)
Onttrekking voor pensioenuitvoeringskosten	(859)	(1.091)
Wijziging marktrente	19.247	(5.692)
Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten	(215)	(412)
Wijziging actuariële grondslagen	(2.108)	0
Overige mutaties	(1.488)	(4.206)
Stand ultimo boekjaar	<u>458.610</u>	<u>444.650</u>

8.7.2. Overige technische voorzieningen

Deze post betreft de voorziening backservice. Het verloop van deze post kan als volgt worden weergegeven:

Bedragen in € 1.000	31-12-2018	31-12-2017
Stand primo boekjaar	3.473	2.833
Dotatie	4.100	3.473
Aanwending voor actuariële premie backservice	(3.473)	(2.833)
Stand ultimo boekjaar	<u>4.100</u>	<u>3.473</u>

8.8. Overige schulden en overlopende passiva

8.8.1. Schulden uit hoofde van herverzekering

Deze post kan als volgt worden gespecificeerd:

Bedragen in € 1.000	31-12-2018	31-12-2017
Rekening courant Aegon	0	770
Stand ultimo boekjaar	0	770

8.8.2. Overige schulden

Deze post kan als volgt worden gespecificeerd:

Bedragen in € 1.000	31-12-2018	31-12-2017
Nog te betalen overgedragen pensioenverplichtingen	44	669
Schulden aan kredietinstellingen	2	2
Nog af te dragen loonheffing	288	271
Nog te betalen accountantskosten	45	33
Nog te betalen actuariskosten	40	37
Nog te betalen administratievergoeding	279	339
Nog te betalen adviseurskosten	27	0
Nog te betalen pensioenuitkeringen	37	358
Stand ultimo boekjaar	762	1.709

8.9. Niet in de balans opgenomen activa en verplichtingen

8.9.1. Niet toegekende indexaties; inhaalambitie

De indexatieambitie bedraagt 100% van de stijging van de Consumenten Prijs Index (CPI). In de jaren 2009 tot en met 2013, 2016, 2017 en 2018 zijn geen indexaties toegekend i.v.m. de financiële positie van het fonds. Indien de financiële positie van het fonds dit toelaat kan het bestuur besluiten tot het verlenen van een inhaalindexatie.

8.9.2. Uitbesteding

Vanaf 1 januari 2017 heeft het fonds drie separate contracten afgesloten met Aegon Asset Management (vermogensbeheer), met Aegon Administratieve Dienstverlening B.V. voor de administratie en met Aegon Levensverzekeringen N.V. voor de risicoverzekeringen. De overeenkomst voor de administratie heeft een duur van 5 jaar. Er geldt een opzegtermijn van 2 maanden. Indien het contract binnen de 5 jaar wordt beëindigd, omdat het Fonds wordt geliquideerd, dan vraagt Aegon hiervoor kosten. Dit zijn de niet-terugverdiende eerste kosten en de implementatiekosten. De jaarlijkse vergoeding voor het uitvoeren van de pensioenadministratie en het opstellen van het jaarverslag en de verslagstaten bedraagt circa 170k exclusief BTW.

8.9.3. Ontvangen zekerheden en garanties

Bijstortingsverplichting van de werkgever

Met de werkgever zijn in de uitvoeringsovereenkomst afspraken gemaakt waarbij de werkgever zich heeft verplicht om eventuele tekorten in het geval van onderdekking aan te vullen. Het beleid van het bestuur is er op gericht om een beroep op deze compensatievoorwaarden zo veel als mogelijk te voorkomen.

8.9.4. Gegeven zekerheden en garanties

Het fonds heeft geen garanties verstrekt.

9. Toelichting op de staat van baten en lasten

9.1. Premiebijdragen

Deze post kan als volgt worden gespecificeerd:

Bedragen in € 1.000	2018	2017
Werkgeversgedeelte	9.732	10.324
Werknemersgedeelte	2.870	3.005
Totaal	12.602	13.329

De premiebijdragen in 2018 zijn gebaseerd op een premie ter grootte van 25,25% (2017: 25,25%) van de fiscaal gemaximeerde salarissom. De werknemersbijdrage is 6,2% (2017: 6,2%). De premiebijdrage van 12.602K is inclusief een opslag voor uitvoeringskosten.

De kostendekkende premie, de feitelijke premie en de gedempte premie zijn als volgt:

Bedragen in € 1.000	2018	2017
Feitelijke premie	12.602	13.329
Kostendekkende premie o.b.v actuele RTS	15.735	14.617
Gedempte kostendekkende premie	10.117	9.080

De aan het boekjaar toe te rekenen feitelijke premie is als bate verantwoord. De samenstelling van de kostendekkende premie op basis van de actuele rentetermijnstructuur is als volgt:

Bedragen in € 1.000	2018	2017
Actuariële premies actieve deelnemers	13.093	11.795
Kostenopslag (minus vrijval excassokosten)	586	829
Solvabiliteitsopslag	2.056	1.993
Totaal	15.735	14.617

De feitelijke premie is in 2018 lager dan de kostendekkende premie op basis van de actuele RTS . Echter het fonds maakt gebruik van een dempingsmechanisme voor de vaststelling van de kostendekkende premie waardoor de gedempte kostendekkende premie lager mag uitvallen dan de ontvangen premie. De methodiek van de vaststelling van de gedempte kostendekkende premie is in 2016 gewijzigd. Het fonds maakt gebruik van demping en hanteert het verwachte portefeuillerendement. Deze methode voldoet aan de eisen die worden gesteld aan het toepassen van een dempingsmechanisme.

In enig jaar kan het voorkomen dat de werkelijk ontvangen (feitelijke) premie lager is dan de kostendekkende premie gebaseerd op de RTS primo van dat jaar.

In onderstaande tabel is een uitsplitsing van de gedempte kostendekkende premie weergegeven:

Bedragen in € 1.000	2018	2017
Actuariële premies actieve deelnemers	7.466	6.557
Ingerekende toeslag	2.065	1.694
Kostenopslag (minus vrijval excassokosten)	586	829
Solvabiliteitsopslag	0	0
Totaal	10.117	9.080

Voor de berekening van de gedempte kostendeekkende premie is uitgegaan van de methodiek van verwacht rendement met aftrek van inflatie. Er hoeft geen rekening te worden gehouden met een solvabiliteitsopslag. In de gedempte kostendeekkende premie moet rekening worden gehouden met een opslag voor de toekomstbestendige toeslagverlening van de indexatie ter hoogte van minstens de verwachte prijsinflatie. Als deze opslag hoger is dan de opslag voor het vereist eigen vermogen, dan komt de opslag voor indexatie in plaats van de opslag voor het vereist eigen vermogen. Hier is dus de hoogste van de twee opslagen leidend.

9.2. Beleggingsresultaten voor risico pensioenfonds

Deze post is als volgt samengesteld:

Bedragen in € 1.000	2018	2017
Directe beleggingsopbrengsten	2.291	643
Indirecte beleggingsopbrengsten	(10.096)	15.498
Kosten vermogensbeheer	437	384
Totaal	<u>(7.368)</u>	<u>16.525</u>

9.2.1. Directe beleggingsopbrengsten

Deze post kan als volgt worden gespecificeerd:

Bedragen in € 1.000	2018	2017
Dividend indirecte vastgoedbeleggingen	1.107	647
Interestopbrengsten vastrentende waarden	1.188	0
Liquide middelen	(4)	(4)
Directe beleggingsopbrengsten	<u>2.291</u>	<u>643</u>

In verband met de nieuwe vermogensbeheerovereenkomst die per 1 januari 2017 is gesloten met Aegon Asset Management heeft een transitie van de beleggingsportefeuille plaatsgevonden, waarbij de beleggingen in Aegon beleggingsfondsen zijn omgezet naar AeAM beleggingsfondsen. De gerealiseerde intrestopbrengsten binnen de AeAM beleggingsfondsen worden niet als dividend uitgekeerd, maar worden binnen het beleggingsfonds herbelegd. De interestopbrengsten zijn in 2017 meegenomen in de waardeverandering van de vastrentende waarden.

9.2.2. Indirecte beleggingsopbrengsten

Deze post kan als volgt worden gespecificeerd:

Bedragen in € 1.000	2018	2017
Waardeveranderingen vastgoedbeleggingen	(1.052)	(714)
Waardeveranderingen aandelen	(12.046)	19.155
Waardeveranderingen vastrentende waarden	8.854	(4.477)
Waardeveranderingen overige beleggingen	(5.852)	1.534
Indirecte beleggingsopbrengsten	<u>(10.096)</u>	<u>15.498</u>

In de indirecte beleggingsopbrengsten zijn de beheerkosten en de transactiekosten verdisconteerd. Voor een toelichting wordt naar paragraaf 2.6.2 van het bestuursverslag verwezen.

9.2.3. Kosten vermogensbeheer

Deze post kan als volgt worden gespecificeerd:

Bedragen in € 1.000	2018	2017
Omvangskorting variabele beheerkosten	437	434
Transitiekosten	0	(50)
Kosten vermogensbeheer	437	384

De omvangskorting is verleend op de in de participatiewaarden van de beleggingsfondsen in mindering gebrachte variabele beheerkosten. Deze variabele beheerkosten zijn onderdeel van de indirecte beleggingsopbrengsten. De transitiekosten zijn gemaakt in verband met de omzetting van de Aegon beleggingsfondsen per 1 januari 2017 naar AeAM beleggingsfondsen. De kosten vermogensbeheer zijn per saldo een bate.

9.3. Baten uit herverzekering

Deze post kan als volgt worden gespecificeerd:

Bedragen in € 1.000	2018	2017
Technische winstdeling	264	91
Uitkering overlijdenskapitaal	810	538
Totaal	1.074	629

Het Fonds heeft een winstdeling van 80% in de opgerente technische resultaten van de herverzekering op basis van een kapitaalcontract over de periode 1 januari 2009 tot en met 31 december 2016. Vanwege dekking van het uitlooprisico in de jaren 2017 en 2018 is de winstdeling pas per 1 januari 2019 definitief vastgesteld en uitgekeerd. De uitkering van het winstaandeel per 1 januari 2019 bedraagt 2.462K. Per 31 december 2017 was een bedrag van 2.101K gereserveerd.

Per 1 januari 2017 is een risicoherverzekeringsovereenkomst met Aegon gesloten voor een periode van 5 jaar met 100% winstdeling in de gecumuleerde technische resultaten. In 2018 was het technisch resultaat 191K negatief. Het saldo van de opgerente technische resultaten per 31 december 2018 is 94K negatief.

De bate uit technische winstdeling in 2018 bestaat uit een positief resultaat van 361K (zijnde het verschil tussen de definitieve afrekening van de winstdeling van het beëindigde kapitaalcontract en de reservering per 31 december 2017) en een last van 97K in verband met de afboeking van het behaalde positieve technisch resultaat in 2017.

9.4. Overige baten

Deze post kan als volgt worden gespecificeerd:

	2018	2017
Aandeel herverzekeraar in (negatief) technisch resultaat	0	8
Totaal	0	8

9.5. Pensioenuitkeringen

In totaal is uitgekeerd aan gepensioneerde deelnemers:

Bedragen in € 1.000	2018	2017
Ouderdomspensioen	10.575	10.208
Nabestaandenpensioen	2.105	2.018
Wezenpensioen	22	34
AIP-kapitaal	467	324
Totaal	13.169	12.589

9.6. Pensioenuitvoeringskosten

Deze post kan als volgt worden gespecificeerd:

Bedragen in € 1.000	2018	2017
Accountantskosten - controle jaarverslag en DNB-jaarstaten door KPMG	75	40
Actuariskosten	85	54
Bestuurskosten	266	279
Adviseurskosten	43	125
Administratiekostenvergoeding	171	412
Overige kosten	219	181
Totaal	859	1.091

De daling van de administratiekostenvergoeding 2018 ten opzichte van 2017 is het gevolg van een correctie van de administratiekosten risicoherverzekering 2017 ad 62K die in 2017 als "Pensioenuitvoeringskosten" zijn verantwoord en in 2018 als "Kosten pensioenopbouw" zijn verantwoord (zie paragraaf 9.9).

In de administratiekostenvergoeding van 2017 ad 412K zat een eenmalig bedrag van 109K in verband met de implementatie van de nieuwe overeenkomst met Aegon ("unbundled"-propositie) en de conversie van de pensioenaanspraken.

Overeenkomstig artikel 96 van de PW wordt vermeld dat aan het Fonds in het verslagjaar 2018 geen dwangsommen en boetes zijn opgelegd.

De door KPMG Accountants N.V. in rekening gebrachte kostenvergoedingen hebben zoals bovenstaande specificatie laat zien deels betrekking op honoraria voor de wettelijke controle van de jaarrekening en de verslagstaten.

De werkgever betaalt de facturen voor de door het Fonds gemaakte pensioenuitvoeringskosten. De werkzaamheden voor het Fonds worden verricht door de werknemers die in dienst zijn van de werkgever. De kosten hiervan worden niet doorbelast aan het Fonds en komen voor rekening van de werkgever. Het Fonds verantwoordt deze kosten enerzijds als ontvangen premie en anderzijds als pensioenuitvoeringskosten.

9.7. Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds

Hier volgt een toelichting op de verschillende componenten van de mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds.

9.7.1. Pensioenopbouw

De pensioenopbouw is de contante waarde van de pensioenaanspraken die in het boekjaar zijn toegekend inclusief een opslag voor de uitvoeringskosten (minus vrijval excassokosten uit de voorziening). De samenstelling kan als volgt worden weergegeven:

Bedragen in € 1.000	2018	2017
Actuariële premie pensioenopbouw	8.362	8.326
Risicopremies (sterfte en arbeidsongeschiktheid)	1.258	635
Uitvoeringskosten	586	829
Actuariële premie backservice	3.473	2.833
Totaal pensioenopbouw	13.679	12.623

9.7.2. Indexering en overige toeslagen

Het pensioenfonds streeft ernaar de ingegane pensioenen en de premievrije pensioenrechten (gewezen deelnemers) jaarlijks aan te passen aan de ontwikkeling van de prijsindex. Deze indexering heeft een voorwaardelijk karakter, er bestaat geen recht op indexering en het is niet zeker of en in hoeverre in de toekomst indexering kan plaatsvinden. Een eventuele achterstand in de indexering kan in principe worden ingehaald. Per 1 januari 2019 en per 1 januari 2018 is geen toeslag verleend.

9.7.3. Rentetoevoeging

De pensioenverplichtingen zijn opgerent met $-/- 0,26\%$ (vorig jaar: $-/- 0,21\%$).

9.7.4. Onttrekking voor pensioenuitkeringen

De onder dit hoofd opgenomen afname van de voorziening betreft het bedrag dat vrijkomt ten behoeve van de financiering van de pensioenuitkeringen en afkopen klein pensioen in de verslagperiode.

9.7.5. Onttrekking voor pensioenuitvoeringskosten

De onder dit hoofd opgenomen afname van de voorziening betreft het bedrag dat vrijkomt ten behoeve van de financiering van de kosten van de verslagperiode.

Bedragen in € 1.000	2018	2017
Vrijval uit premie pensioenopbouw	586	829
Vrijval uit voorziening (i.v.m. uitkeringen)	273	262
Totaal pensioenopbouw	859	1.091

9.7.6. Wijziging markttrente

Jaarlijks wordt per 31 december de marktwaarde van de technische voorziening herrekend door toepassing van de actuele rentetermijnstructuur (RTS) voor pensioenfonds zoals gepubliceerd door DNB. Het effect van de verandering van de rentetermijnstructuur wordt verantwoord onder het hoofd wijziging markttrente. Op basis van de modified duration van de technische voorziening per 31 december 2018 van 18,2 (2017: 18,5) is de RTS bij benadering gelijk aan een vaste rekenrente van 1,4% (2017: 1,5%).

9.7.7. Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten

Hieronder is opgenomen het saldo van de actuariel benodigde koopsommen voor overgenomen pensioenverplichtingen en de vrijval van de voorziening dat betrekking heeft op het bedrag dat vrijkomt ten behoeve van de financiering van overgedragen pensioenverplichtingen.

Het saldo kan als volgt worden weergegeven:

Bedragen in € 1.000	2018	2017
Koopsom overgenomen pensioenverplichtingen	0	0
Afkoopwaarde overgedragen pensioenverplichtingen	(215)	(412)
Totaal	(215)	(412)

9.7.8. Wijziging actuariële grondslagen

Jaarlijks worden de actuariële grondslagen en/of methoden beoordeeld en mogelijk herzien ten behoeve van de berekening van de actuele waarde van de pensioenverplichtingen. Hierbij wordt gebruik gemaakt van interne en externe actuariële deskundigheid. Dit betreft onder meer de vergelijking van veronderstellingen ten aanzien sterfte, langlevens, arbeidsongeschiktheid met werkelijke waarnemingen voor de gehele bevolking als voor de populatie van het Fonds.

De vaststelling van de toereikend van de voorziening voor pensioenverplichtingen is een inherent onzeker proces, waarbij gebruik wordt gemaakt van schattingen en oordelen door het bestuur van het Fonds. Het effect van deze wijzigingen wordt verantwoord in het resultaat op het moment dat de actuariële uitgangspunten worden herzien.

In september 2018 is door het Actuarieel genootschap een nieuwe Prognosetafel AG 2018 gepubliceerd. Het Fonds heeft besloten om gebruik te maken van deze nieuwe generatietafel voor de waardering van haar pensioenverplichtingen. Als gevolg van een overgang van de Prognosetafel AG2016 naar Prognosetafel AG2018 is de voorziening voor pensioenverplichtingen per 31 december 2018 afgenomen met 3.982K. De correctiefactoren voor ervaringssterfte zijn niet gewijzigd.

De opslag voor toekomstige uitvoeringskosten is per 31 december 2018 verhoogd van 2,08% naar 2,5%. Dit zorgt voor een toename van de voorziening voor pensioenverplichtingen met 1.874K.

9.7.9. Overige mutaties

Het saldo kan als volgt worden weergegeven:

Bedragen in € 1.000	2018	2017
Technisch resultaat op sterfte	(1.854)	(1.019)
Technisch resultaat op arbeidsongeschiktheid	206	(421)
Technisch resultaat op mutaties	160	(333)
Technisch resultaat op overige technische grondslagen	0	(2.433)
Totaal	(1.488)	(4.206)

Tijdens controlewerkzaamheden van het verslagjaar 2017 is gebleken dat de gehanteerde grondslagen voor de berekening van de VPV ultimo 2017 niet volledig overeenkwamen met de grondslagen zoals gefomuleerd in de ABTN van het fonds. Naar aanleiding van deze constatering is de VPV per ultimo 2017 herrekend. De impact van deze herrekening is opgenomen als technisch resultaat op overige technische grondslagen.

9.8. Mutatie overige technische voorzieningen

Het saldo kan als volgt worden weergegeven:

Bedragen in € 1.000	2018	2017
Mutatie voorziening backservice koopsom	627	640

9.9. Kosten pensioenopbouw (risicoherverzekering)

Deze post kan als volgt worden gespecificeerd:

Bedragen in € 1.000	2018	2017
Premies risicoherverzekering kapitaal bij overlijden	837	859
Premies risicoherverzekering i.v.m. premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid	420	439
Administratiekosten risicoherverzekering	122	0
Afkoop voorziening uitlooprisico 2017-2018	0	400
Totaal	1.379	1.698

De administratiekosten risicoherverzekering betreft voor verslagjaar 2018 zowel de administratiekosten 2017 als 2018. De administratiekosten risicoherverzekering 2017 van 62K zijn vorig jaar onder "Pensioenuitvoeringskosten" als "Administratiekostenvergoeding" verantwoord en tevens in het werkgeversgedeelte van de premiebijdrage van 2017 meegenomen. Het Fonds heeft in 2018 besloten om deze kosten i.v.m. de administratie van de risicoherverzekering niet door te belasten aan de werkgever.

9.10. Saldo overdracht van rechten

Deze post kan als volgt worden gespecificeerd:

Bedragen in € 1.000	2018	2017
Overgedragen individuele pensioenverplichtingen	229	681
Totaal	229	681

De met de overgenomen pensioenverplichtingen samenhangende toename van de voorziening pensioenverplichtingen en de met de overgedragen pensioenverplichtingen samenhangende vrijval van de voorziening pensioenverplichtingen zijn verantwoord in de post Mutatie voorziening pensioenverplichtingen "Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten".

9.11. Overige lasten

Deze post kan als volgt worden gespecificeerd:

	2018	2017
Interestlasten	8	8
Kosten betalingsverkeer	1	0
Totaal	9	8

9.12. Aantal personeelsleden

Bij het pensioenfonds zijn geen werknemers in dienst. De werkzaamheden worden verricht door werknemers die in dienst zijn van de werkgever. De kosten hiervan worden niet doorbelast aan het pensioenfonds en komen voor rekening van de werkgever.

9.13. Verbonden partijen

9.13.1. Identiteit van verbonden partijen

Er is sprake van een relatie tussen de verbonden partijen: het Fonds en de werkgever, de aangesloten ondernemingen en hun bestuurders.

9.13.2. Bestuur

Het bestuur is belast met de vorming van het beleid en de dagelijkse gang van zaken binnen het Fonds. De bestuurders ontvangen voor hun werkzaamheden geen bezoldiging van het Fonds. Wel nemen alle bestuursleden tegen niet afwijkende condities deel aan de pensioenregeling die door het Fonds wordt uitgevoerd. Van het bestuur zijn twee leden uitkeringsgerechtigd.

9.13.3. Verantwoordingsorgaan

Het verantwoordingsorgaan is belast met het toezicht op het bestuur. De bezoldiging over het jaar 2018 voor de leden van het verantwoordingsorgaan tezamen is nihil (2017: nihil).

9.13.4. Aangesloten ondernemingen

De Stichting Pensioenfonds Fluor Nederland (SPFN) heeft met Fluor B.V., Fluor Consultants B.V. en Fluor Infrastructure B.V. overeenkomsten gesloten waarin de wederzijdse verhouding is geregeld. In deze overeenkomsten ligt onder andere vast welke premies de betreffende ondernemingen maximaal dienen te betalen en binnen welke tijdspanne.

Elk jaar stelt het bestuur de hoogte van de premies voor het komende jaar vast, echter nooit hoger dan de maximale premie zoals vastgelegd in de uitvoeringsovereenkomst.

In de overeenkomst is de methodiek van premieberekening voor de werkgever vastgelegd; deze is mede afhankelijk van de totale salarissom en de gemiddelde gewogen leeftijd van de deelnemers.

Een belangrijke clause in de uitvoeringsovereenkomst is de garantie van de werkgever om indien de totale bezittingen minder zijn dan de totale verplichtingen, op eerste verzoek van de DNB de bezittingen van het Fonds aan te vullen zodanig dat een tekort wordt opgeheven. Deze clause is ingebracht toen de werkgever aan het Fonds heeft verzocht om in meer risicodragende beleggingsproducten, zoals aandelen, te investeren dan in staatsobligaties.

In verband met het sluiten van de pensioenregeling voor nieuwe deelnemers is aan de uitvoeringsovereenkomst een artikel 15 toegevoegd waarin ondermeer staat vermeld dat de sluiting van de regeling geen oorzakelijke negatieve gevolgen zal hebben voor de deelnemers en dat kosten die herleidbaar zijn tot de sluiting van de regeling door het Fonds bij de onderneming worden voorgelegd voor vergoeding. Daar wordt aan toegevoegd dat de onderneming deze kosten naar redelijkheid voor haar rekening zal nemen.

10. Gebeurtenissen na balansdatum

Er zijn geen gebeurtenissen na balansdatum die nadere informatie geven over de feitelijke situatie per balansdatum.

Hoofddorp, 13 juni 2019

Stichting Pensioenfonds Fluor Nederland

Het Bestuur

M. Blom

F.J. van Heijningen

R. van Lohuizen

P. Mali

P. Pluimers

R.H. Slop

G. van der Schaaf

A. Touw

Overige gegevens

Statutaire bepaling inzake bestemming saldo van baten en lasten

Ten aanzien van de bestemming van het saldo van baten en lasten is geen bepaling opgenomen in de statuten van het pensioenfonds.

Aan de "Algemene reserve" wordt het door het Fonds behaalde saldo van baten en lasten toegevoegd verminderd of vermeerderd met de bate of last uit herverzekering in verband met technische winstdeling. De dotatie aan of vrijval uit de "Overige reserve" wordt onttrokken respectievelijk toegevoegd aan de "Algemene reserve".

De "Bestemmingsreserve" is gevormd in verband met de latente vordering van het Fonds op de herverzekeraar in verband met de winstdeling van het Fonds in de verzekeringstechnische resultaten die zijn behaald op de herverzekerde risico's. Nadat de winstdelingsperiode is verstreken en de vordering opeisbaar is valt de "Bestemmingsreserve" vrij en wordt de vrijval toegevoegd aan de "Algemene reserve".

De "Overige reserve" is een Reserve voor beleggings- en actuariële risico's. De hoogte van de "Overige reserve" is gelijk aan het op basis van de solvabiliteitstoets berekende Vereiste Eigen Vermogen per 31 december van het betreffende verslagjaar. Afhankelijk van de hoogte van de VEV wordt een dotatie aan deze reserve gedaan of vindt een vrijval uit deze reserve plaats.

De bestemming van het resultaat 2018 is te vinden in hoofdstuk 5 "Staat van baten en lasten over 2018".

Actuariële verklaring

Opdracht

Door Stichting Pensioenfonds Fluor Nederland te Hoofddorp is aan Milliman Pensioenen v.o.f. de opdracht verleend tot het afgeven van een actuariële verklaring als bedoeld in de Pensioenwet over het boekjaar 2018.

Onafhankelijkheid

Als waarmede actuaris ben ik onafhankelijk van Stichting Pensioenfonds Fluor Nederland, zoals vereist conform artikel 148 van de Pensioenwet. Ik verricht geen andere werkzaamheden voor het pensioenfonds. Omdat Milliman Pensioenen v.o.f. beschikt over een door de toezichthouder goedgekeurde gedragscode, is het toegestaan dat andere actuarissen en deskundigen aangesloten bij Milliman Pensioenen v.o.f. wel andere werkzaamheden verrichten voor het pensioenfonds.

Gegevens

De gegevens waarop mijn onderzoek is gebaseerd, zijn verstrekt door en tot stand gekomen onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van het pensioenfonds. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie heb ik mij gebaseerd op de financiële gegevens die ten grondslag liggen aan de jaarrekening.

Afstemming accountant

Op basis van de door mij en de accountant gehanteerde Handreiking heeft afstemming plaatsgevonden over de werkzaamheden en de verwachtingen bij de controle van het boekjaar. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie als geheel heb ik de materialiteit bepaald op € 5.000.000,-. Met de accountant ben ik overeengekomen om geconstateerde afwijkingen boven € 250.000,- te rapporteren. Deze afspraken zijn vastgelegd en de uitkomsten van mijn bevindingen zijn met de accountant besproken.

Ik heb voorts gebruik gemaakt van de door de accountant in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens. De accountant van het pensioenfonds heeft mij geïnformeerd over zijn bevindingen ten aanzien van de betrouwbaarheid (materiële juistheid en volledigheid) van de basisgegevens en de overige uitgangspunten die voor mijn oordeel van belang zijn.

Werkzaamheden

Ter uitvoering van de opdracht heb ik, conform mijn wettelijke verantwoordelijkheid zoals beschreven in artikel 147 van de Pensioenwet, onderzocht of is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet.

De door het pensioenfonds verstrekte basisgegevens zijn zodanig dat ik die gegevens als uitgangspunt van de door mij beoordeelde berekeningen heb aanvaard.

Als onderdeel van de werkzaamheden voor de opdracht heb ik onder meer onderzocht of:

- de technische voorzieningen, het minimaal vereist eigen vermogen en het vereist eigen vermogen toereikend zijn vastgesteld;
- de kostendekkende premie voldoet aan de gestelde wettelijke vereisten;
- het beleggingsbeleid in overeenstemming is met de prudent-personregel.

Voorts heb ik mij een oordeel gevormd over de vermogenspositie van het pensioenfonds. Daarbij heb ik mij gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen en is mede het financieel beleid van het pensioenfonds in aanmerking genomen.

Mijn onderzoek heb ik zodanig uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de resultaten geen onjuistheden van materieel belang bevatten.

De beschreven werkzaamheden en de uitvoering daarvan zijn in overeenstemming met de binnen het Koninklijk Actuarieel Genootschap geldende normen en gebruiken, en vormen naar mijn mening een deugdelijke grondslag voor mijn oordeel.

Oordeel

De technische voorzieningen zijn, overeenkomstig de beschreven berekeningsregels en uitgangspunten, als geheel gezien, toereikend vastgesteld.

Het eigen vermogen van het pensioenfonds is op de balansdatum lager dan het wettelijk vereist eigen vermogen, maar hoger dan het wettelijk minimaal vereist eigen vermogen.

Met inachtneming van het voorafgaande heb ik mij ervan overtuigd dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet met uitzondering van artikel 132 van de Pensioenwet: het eigen vermogen is lager dan het vereist eigen vermogen.

De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds op balansdatum is lager dan de dekkingsgraad bij het vereist eigen vermogen, doch hoger dan de dekkingsgraad bij het minimaal vereist eigen vermogen.

Mijn oordeel over de vermogenspositie van Stichting Pensioenfonds Fluor Nederland is gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen. De vermogenspositie is naar mijn mening niet voldoende, omdat het aanwezig eigen vermogen lager is dan het vereist eigen vermogen.

Amsterdam, 13 juni 2019

Ir. P. M. Wouda AAG
verbonden aan Milliman Pensioenen v.o.f.

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: het Bestuur van Stichting Pensioenfonds Fluor Nederland

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening 2018

Ons oordeel

Naar ons oordeel geeft de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en samenstelling van het vermogen van Stichting Pensioenfonds Fluor Nederland per 31 december 2018 en van het resultaat over 2018, in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 van het in Nederland geldende Burgerlijk Wetboek (BW).

Wat we gecontroleerd hebben

Wij hebben de jaarrekening 2018 van Stichting Pensioenfonds Fluor Nederland ('de Stichting') te Haarlem gecontroleerd.

De jaarrekening omvat:

- 1 de balans per 31 december 2018;
- 2 de staat van baten en lasten over 2018;
- 3 het kasstroomoverzicht over 2018; en
- 4 de toelichtingen met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en overige toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van de Stichting zoals vereist in de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta), de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Controleaanpak

Samenvatting

MATERIALITEIT

- Materialiteit van EUR 5 miljoen
- 1% van het pensioenvermogen

KERNPUNTEN

- De waardering van beleggingen
- De waardering van technische voorzieningen

GOEDKEUREND OORDEEL

Materialiteit

Op basis van onze professionele oordeelsvorming hebben wij de materialiteit voor de jaarrekening als geheel bepaald op EUR 5 miljoen (2017: EUR 4,9 miljoen). Voor de bepaling van de materialiteit wordt uitgegaan van het pensioenvermogen per 31 december 2017 [1%]. Wij beschouwen het pensioenvermogen als de meest geschikte benchmark, omdat het pensioenvermogen een bepalende factor is in de berekening van de beleidsdekkingsgraad die de financiële positie van de Stichting weergeeft. Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn. Wij hebben met het bestuur afgesproken dat wij tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven de EUR 250.000 rapporteren aan het bestuur alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve redenen relevant zijn.

Reikwijdte van de controle

Uitbesteding van bedrijfsprocessen aan dienstverleners

De Stichting heeft het beheer van de beleggingen uitbesteed aan Aegon. De jaarrekening wordt opgesteld op basis van informatie over de beleggingen en beleggingsopbrengsten en informatie over de technische voorzieningen, premiebijdragen en pensioenuitkeringen en overige financiële posten die is verstrekt door Aegon.

Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel zijn wij verantwoordelijk voor het verwerven van inzicht in de aard en de significantie van de door de dienstverleners verleende diensten en in het effect ervan op de voor de controle relevante interne

beheersing van de Stichting. Op basis hiervan identificeren wij de risico's op een afwijking van materieel belang en zetten wij controlewerkzaamheden op en voeren wij deze uit om op deze risico's in te spelen.

Bij de uitvoering van onze controle maken wij gebruik van de werkzaamheden en bevindingen van andere onafhankelijke accountants inzake de voor de Stichting relevante interne beheersingsmaatregelen van Aegon Investment Management B.V. en Aegon Levensverzekeringen N.V., zoals weergegeven in de specifiek daarvoor opgestelde (ISAE 3402 type II-)rapportages.

Onze controlewerkzaamheden bestaan uit het bepalen van de minimaal verwachte interne beheersingsmaatregelen. Op basis daarvan evalueren wij de in de ISAE 3402-rapportage beschreven interne beheersingsmaatregelen, de verrichte werkzaamheden ter toetsing van de effectieve werking gedurende 2018 en de uitkomsten daarvan. Ook beoordelen wij de evaluatie door het bestuur van de kwaliteit van de uitbesteding aan Aegon Investment Management B.V. en Aegon Levensverzekeringen N.V..

Wij hebben eigen gegevensgerichte analyses uitgevoerd waarbij wij de uitkomsten van directe beleggingsopbrengsten, premiebijdragen en uitkeringen hebben getoetst op basis van verwachtingen die wij zelf hiervoor hebben ontwikkeld. Wij hebben door middel van deelwaarnemingen beleggingen, beleggingsstromen, mutaties in de pensioenadministratie, premiebijdragen en uitkeringen aan de hand van brondocumentatie bij de dienstverlener onderzocht.

Door bovengenoemde werkzaamheden op de uitbestede bedrijfsprocessen en aanvullende eigen werkzaamheden hebben wij voldoende en geschikte controle-informatie met betrekking tot de beleggingen, beleggingsstromen en -opbrengsten, (mutaties in) deelnemergevens en aanspraken die resulteren in (wijzigingen in) de technische voorzieningen, premiebijdragen en uitkeringen verkregen.

De kernpunten van onze controle

In de kernpunten van onze controle beschrijven wij zaken die naar ons professionele oordeel het belangrijkste waren tijdens onze controle van de jaarrekening. De kernpunten van onze controle hebben wij met het bestuur gecommuniceerd, maar vormen geen volledige weergave van alles wat is besproken.

Wij hebben onze controlewerkzaamheden met betrekking tot deze kernpunten bepaald in het kader van de jaarrekeningcontrole als geheel. Onze bevindingen ten aanzien van de individuele kernpunten moeten in dat kader worden gezien en niet als afzonderlijke oordelen over deze kernpunten.

Waardering van beleggingen

Omschrijving

De beleggingen vormen een significante post op de balans van de Stichting. De beleggingen van de Stichting bedragen circa 99% van het balanstotaal. Alle beleggingen dienen conform de Pensioenwet te worden gewaardeerd op marktwaarde. Uit noot 8.3.5 bij de toelichting op de jaarrekening blijkt dat voor EUR 0 (0%) van de beleggingen van de Stichting de waardering gebaseerd is op marktnoteringen en dat voor EUR 500,6 miljoen (100%) van de beleggingen van de Stichting de waardering gebaseerd is op afgeleide marktnoteringen, onafhankelijke taxaties, nettocontantewaardeberekeningen en andere geschikte waarderingsmodellen. Het bepalen van de marktwaarde voor deze laatste beleggingscategorie is complex(er) en bevat subjectieve schattingselementen.

Het maken van de schattingen vergt een hoge mate van oordeelsvorming van het bestuur, waarbij gebruik wordt gemaakt van modellen. Gezien de invloed hiervan op de waardering van de beleggingen, het saldo van baten en lasten, het eigen vermogen en de beleidsdekkingsgraad, vormde de waardering van deze beleggingscategorie een kernpunt in onze controle.

In de toelichting in noot 7.1 tot en met 7.11 geeft de Stichting de gehanteerde waarderingsgrondslagen weer. In noot 7.7 zijn de gehanteerde waarderingsmethoden en belangrijke veronderstellingen voor waardering van deze beleggingscategorie uiteengezet.

Het evalueren van de waarderingsgrondslagen en het vaststellen van de juistheid en toereikendheid van de toelichtingen vormden onderdeel van onze werkzaamheden.

Onze aanpak

Wij maken gebruik van de beheersmaatregelen die zijn ingericht bij de vermogensbeheerder en die onderdeel zijn van de ISAE 3402 type II-rapportage (waarbij een goedkeurend assurancerapport van de accountant is afgegeven). Deze relevante beheersmaatregelen zijn gericht op de aanstelling van betrouwbare fondsmanagers enerzijds en de betrouwbare aanlevering van, en toereikende evaluatie op, periodieke performancecijfers anderzijds. Daarnaast hebben wij de aansluiting vastgesteld tussen de financiële administratie en actuele financiële rapportages van fondsmanagers, indien nodig gecorrigeerd voor kasstromen tot aan balansdatum. Vervolgens hebben wij de waardering van beleggingen gebaseerd op afgeleide marktnoteringen, nettocontantewaardeberekeningen en andere geschikte waarderingsmodellen onderzocht.

De waardering van beleggingen gebaseerd op afgeleide marktnoteringen hebben wij getoetst aan de hand van recente, door een andere onafhankelijke accountant gecontroleerde jaarrekeningen. Wij hebben hierbij onder meer aandacht besteed aan consistentie met de waarderingsgrondslagen van de Stichting ten opzichte van die van het beleggingsfonds alsmede de strekking van de verklaring van de andere onafhankelijke accountant.

Onze observatie

Wij hebben geconstateerd dat de gehanteerde waarderingsgrondslagen en gehanteerde waarderingsmethodieken voor de beleggingen in overeenstemming zijn met de geldende verslaggevingsregels en geschikt zijn om te kunnen komen tot een marktwaarde van deze beleggingen. Wij hebben eveneens geconstateerd dat de toelichtingen op de beleggingen adequaat zijn.

Wij vinden de waardering van de beleggingen evenwichtig bepaald.

Waardering van de technische voorzieningen

Omschrijving

De technische voorzieningen vormen een significante post op de balans van de Stichting en worden gewaardeerd op actuele waarde (marktwaarde). De waardering van de technische voorzieningen komt tot stand door middel van een berekening waarin aanspraakgegevens van deelnemers met behulp van belangrijke schattingen over levensverwachtingen, kostenniveaus en arbeidsongeschiktheid worden vertaald naar verwachte toekomstige kasstromen (uitkeringen). De kasstromen worden contant gemaakt tegen de marktrente (rentetermijnstructuur zoals gepubliceerd door De Nederlandsche Bank).

Het maken van de schattingen vergt een hoge mate van oordeelsvorming van het bestuur, waarbij gebruik wordt gemaakt van actuariële modellen en het bestuur zich laat adviseren door actuariel deskundigen. Gezien de complexiteit en de invloed hiervan op de hoogte van de technische voorzieningen, het saldo van baten en lasten, het eigen vermogen en de beleidsdekkingsgraad, vormde de waardering van de technische voorzieningen een kernpunt in onze controle.

Het bestuur heeft in de toelichting in noot 7.9 de waarderingsgrondslagen en veronderstellingen voor de technische voorzieningen opgenomen. Uit deze toelichting blijkt dat schattingswijzigingen hebben plaatsgevonden. In noot 7.5 is de gevoeligheid van de berekening van de technische voorzieningen voor schattingen uiteengezet.

Het evalueren van de waarderingsgrondslagen en het vaststellen van de juistheid en toereikendheid van de toelichtingen vormden onderdeel van onze werkzaamheden.

Onze aanpak

Bij onze controle maken wij gebruik van de werkzaamheden van de certificerende actuaire die door de Stichting is aangesteld. Wij hebben bij aanvang van de controle en bij afronding ervan afstemming gehad met de certificerende actuaire over de te volgen aanpak, de aandachtspunten en de uitkomsten.

Wij hebben de door het bestuur gehanteerde schattingsmethoden en veronderstellingen geëvalueerd. Hierbij hebben wij de consistentie, prudentie en actualiteit van de schattingsmethode en veronderstellingen betrokken. Wij hebben de onderbouwing van de veronderstellingen door het bestuur geëvalueerd aan de hand van een toetsing van de historische betrouwbaarheid daarvan en algemeen geactualiseerde uitgangspunten zoals overlevingskansen. De gehanteerde schattingsmethoden en veronderstellingen hebben wij besproken met de certificerende actuaire. Wij hebben de actuariële verklaring zoals opgenomen in de overige gegevens en de werkzaamheden in het dossier van de certificerende actuaire geëvalueerd.

Onze werkzaamheden omvatten verder het evalueren van de uitkomst van de actuariële analyse van het resultaat in relatie tot eerder gemaakte schattingen en kasstroomprojecties. Bij de uitvoering van deze werkzaamheden hebben wij gebruikgemaakt van een eigen actuaris.

Onze observatie

Wij vinden de waardering van de technische voorzieningen evenwichtig bepaald en de toelichting toereikend.

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie, die bestaat uit:

- de kerncijfers;
- het bestuursverslag;
- de rapportage van Visitatiecommissie en het Verantwoordingsorgaan
- de overige gegevens;

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van Titel 9 Boek 2 BW is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in Titel 9 Boek 2 BW en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder de informatie zoals vereist door Titel 9 Boek 2 BW.

Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het bestuur voor de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en het getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW. In dit kader is het bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de Stichting in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsels moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de Stichting te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de Stichting haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de entiteit;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de Stichting haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een entiteit haar continuïteit niet langer kan handhaven;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen; en
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met het bestuur onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing. Wij bepalen de kernpunten van onze controle van de jaarrekening op basis van alle zaken die wij met het bestuur hebben besproken. Wij beschrijven deze kernpunten in onze controleverklaring, tenzij dit is verboden door wet- of regelgeving of in buitengewoon zeldzame omstandigheden wanneer het niet vermelden in het belang van het maatschappelijk verkeer is.

Utrecht, 13 juni 2019

KPMG Accountants N.V.

A.J.H. Reijns RA

Lijst met afkortingen

ABS	Asset-Backed Security
ABTN	Actuarieel Bedrijfstechnische Nota
AEAM	Aegon Asset Management
AFM	Autoriteit Financiële Markten
AG	Actuarieel Genootschap
A.I.P.	Aanvullend Individueel Pensioen
A.P.P.	Aanvullend Pensioen Plan
ALM	Asset & Liability Management
ANW	Algemene Nabestaanden Wet
AO/IC	Administratieve Organisatie / Interne Controle
AVG	Algemene Verordening Gegevensbescherming
BoJ	Bank of Japan
BW	Burgerlijk Wetboek
COSO	Committee of Sponsoring Organization of the Treadway Commission (intern beheersysteem)
DB	Defined Benefit (uitkering)
DC	Defined Contribution (beschikbare premie)
DLR	Digitaal Loket Rapportages
DNB	De Nederlandsche Bank
ECB	European Central Bank
EMD	Emerging Market Debt
ESG	Environment Sustainable Governance
FTK	Financieel Toetsingskader
GDPR	The General Data Protection Regulation
ICT	Informatie- en communicatietechnologie
IORP	Institutions for Occupational Retirement Provision
ISAE	Assurance Reports of Controls at a Service Organization
IT	Informatie- en communicatietechnologie
KPMG	Accountant van het Fonds
NP	Nabestaandenpensioen
OECD	The Organisation of Economic-Co-operation and Development
OP	Ouderdompensioen
OR	Ondernemingsraad

PAC	Pensioen Advies Centrum (Aegon)
PW	Pensioenwet
RJ	Raad voor de Jaarverslaggeving
RTS	Rentetermijnstructuur
SIRA	Systematische Integriteitsrisico Analyse
SLA	Service Level Agreement
SLM	Strategic Liability Matching
SPFN	Stichting Pensioenfonds Fluor Nederland
UPO	Uniform Pensioenoverzicht
UPV	Uitkerings-en pensioenverordening
VC	Visitatie Commissie
VEV	Vereist Eigen Vermogen
VO	Verantwoordingsorgaan
WVBP	Wet Versterking Bestuur Pensioenfondsen
XBRL	Extensible Business Reporting Language